

GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SOSYAL MEDYANIN BİLGİ KİRLİLİĞİ KAPSAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ: 15 TEMMUZ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İbrahim ÇATALDAŞ

AĞUSTOS-2018
GÜMÜŞHANE



GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SOSYAL MEDYANIN BİLGİ KİRLİLİĞİ KAPSAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ: 15 TEMMUZ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İbrahim ÇATALDAŞ

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi: Sertaç Timur DEMİR

AĞUSTOS - 2018
GÜMÜŞHANE

KABUL VE ONAY

Dr. Öğr. Üyesi Sertaç Timur DEMİR danışmanlığında, İbrahim ÇATALDAŞ tarafından hazırlanan “Sosyal Medyanın Bilgi Kirliliği Kapsamında Değerlendirilmesi: 15 Temmuz Örneği” isimli bu çalışma, 01/08/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından YÜKSEK LİSANS Tezi olarak kabul edilmiştir

.....
Dr. Öğr. Üyesi Sertaç Timur DEMİR (Başkan ve Danışman)

.....
Dr. Öğr. Üyesi Ali ÖZCAN (Asil Üye)

.....
Dr. Öğr. Üyesi Beyler YETKİNER (Asil Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.. / .. / ..

.....

Prof. Dr. Ekrem CENGİZ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BİLDİRİM

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum “Sosyal Medyanın Bilgi Kirliliği Kapsamında Değerlendirilmesi: 15 Temmuz Örneği” isimli bu çalışmanın, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve alıntı yaptığım tüm çalışmaların kaynakçada yer aldığını taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

| | |
|--------------------------|--|
| <input type="checkbox"/> | Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir. |
| <input type="checkbox"/> | Tezim sadece Gümüşhane Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir. |
| <input type="checkbox"/> | Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir. |

,,, / ,,, / ,,,

.....

İbrahim ÇATALDAŞ

ÖNSÖZ

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de yaygın hale gelen internet, günümüz toplumlarına bilgi ve iletişim teknolojileri bakımından birtakım yenilikler getirmiştir. Özellikle sosyal medya kullanımının artmasıyla birlikte iletişim, yer ve zaman kısıtlaması olmaksızın anlık olarak gerçekleşmeye başlamıştır. Bilgi ve iletişim çağı olarak da adlandırabileceğimiz bu dönemde yaşanan teknolojik gelişmelere kayıtsız kalmak neredeyse mümkün değildir. Bu bakımdan her geçen gün çeşitli nedenlerle kullanımı yaygınlaşan sosyal medya platformlarından mümkün olan en etkili şekilde nasıl faydalanılacağı günümüz toplumları açısından önem kazanmıştır.

Bu çalışmada, sosyal medya platformları bilgi kirliliği kapsamında ele alınmış olup sosyal medya platformlarında bilgi kirliliğine neden olan içeriklerin toplum ve sosyal medya kullanıcıları üzerinde ne tür bir etkide bulunduğu konusu üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda 15 Temmuz 2016 tarihinde ülkemizde meydana gelmiş olan darbe girişimiyle ilgili bilgi kirliliğine neden olan sosyal medya paylaşımları araştırılmıştır. Sosyal medyayı ağırlıklı yapıcı ve olumlu yönüyle ele alan araştırmaların aksine, bu tezde söz konusu değişimin özellikle bilgi üretimi ve dağıtımını ekseninde taşıdığı olumsuz olasılıklar, riskler ve tehditler öne çıkarılmıştır. Bu yıkıcı eğilimin her geçen gün daha fazla kontroldışılaşan bir ivme kazandığı dikkate alınırca, bu çalışmanın hem gelecekte yapılacak olan benzer nitelikteki araştırmalar için, hem de bu teknolojiyi tasarlayan ve kullanan alıcılar için katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Tez çalışma konusunun belirlenmesinde ve çalışmanın araştırma sürecinin her aşamasında, benden bilgisini ve tecrübesini esirgemeyen saygıdeğer hocam Dr. Öğr. Üyesi Sertaç Timur Demir'e teşekkür ederim.

Gümüşhane, 2018

İbrahim ÇATALDAŞ

ÖZET

[ÇATALDAŞ, İbrahim], Sosyal Medyanın Bilgi Kirliliği Kapsamında Değerlendirilmesi: 15 Temmuz Örneği, Yüksek Lisans Tezi, 2018, (XIII+96).

İnternetin hayatımıza girmesiyle birlikte günlük yaşantımızın önemli bir parçası haline gelen sosyal medya, insanların çeşitli bilgi ve içeriklere erişebildiği önemli bir platform olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal ağlardan vikilere, podcastlerden bloglara, görsel-işitsel mecralardan forumlara kadar geniş bir sahayı kapsayan sosyal medya, yaşamın birçok alanına nüfuz etmektedir. Yer ve zaman kısıtlaması bulunmadan internet erişiminin bulunduğu her yerden iletişim imkanı sunan sosyal medya, kullanıcılarının hayatına bazı kolaylıklar getirmekle birlikte birtakım sorunları da beraberinde taşımaktadır. Sosyal medya ile ilgili günümüzde üzerinde durulması gereken en önemli konulardan biri bilginin mahiyeti, yani güvenilirliği ve doğruluğudur.

Bu çalışma sosyal medyayı bilgi kirliliği bağlamında ele almaktadır. Bu nedenle çalışmanın birinci ve ikinci bölümünde sırasıyla sosyal medya ve bilgi kirliliği kavramlarına yer verilerek sosyal medya platformları, sosyal medyanın özellikleri, kullanım amaçları, internet ve sosyal medyanın bilgi kirliliği ve toplumsal hareketler ile olan ilişkisine değinilmektedir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise 15 Temmuz 2016 tarihinde FETÖ tarafından gerçekleştirilen darbe girişimi üzerinden bu kalkışmanın sosyal medya paylaşımlarında nasıl karşılık bulduğu analiz edilmektedir. Yapılmış olan araştırmalar sonucunda 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili sosyal medyada hem ulusal hem de uluslararası ölçekte bilgi kirliliğine neden olan birçok haber ve paylaşımların var olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle, 15 Temmuz bağlamında yapılan bu araştırmanın, benzeri birçok kitlesel olaya dair yaşanan sosyal medya tecrübesini anlamayı mümkün kılması beklenebilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Bilgi Kirliliği, 15 Temmuz Darbe Girişimi.

ABSTRACT

[ÇATALDAŞ, İbrahim]. Evaluation of Social Media in the Context of Information Pollution: Example of 15 July Case, Master's Thesis, 2018, (XIII+96).

Social media has become an important part of our daily activities through the entrance of internet into our lives. It emerges as an important platform where people can access various information and contents. It penetrates many areas of life and encompasses a wide range of fields from social networks to wikis, podcasts to blogs, audio-visual channels to forums. Wherever internet access is available, social media offers communication facility without time and space constraints. Although social media brings some conveniences to its users' lives, it also brings some problems itself. One of the most important issue that need to be considered in relation to social media is the nature of information, that is reliability and accuracy.

This study discusses social media in the context of information pollution. For this reason, in the first and second part of the study, social media and information pollution concepts are mentioned respectively. Under these concepts social media platforms, characteristics of social media, purposes of use, and the relationship of internet and social media with the social movements and information pollution are mentioned. Third part of the study includes the failed coup attempt in Turkey, which is conducted by Fettullah Gülen Terrorist Organization (FETO). In this part of the study, it is analyzed how this initiative finds a response at social media sharing. As a result of the researches made regarding the coup attempt of 15 July, it is detected that there are many news and shares in social media that cause information pollution both nationally and internationally. Therefore this research, which is conducted in the context of 15 July, can be expected to make it possible to understand the social media experience about many similar massive events.

Key Words: Social Media, Information Pollution, 15 July Coup Attempt.

İÇİNDEKİLER

DIŞ KAPAK

İÇ KAPAK

| | |
|---------------------------|------|
| KABUL VE ONAY | II |
| BİLDİRİM | III |
| ÖNSÖZ..... | IV |
| ÖZET | V |
| ABSTRACT | VI |
| İÇİNDEKİLER..... | VII |
| TABLolar LİSTESİ..... | X |
| ŞEKİLLER LİSTESİ..... | XI |
| KISALTMALAR LİSTESİ | XIII |
| GİRİŞ..... | 1 |

BİRİNCİ BÖLÜM

| | |
|--|----|
| 1. SOSYAL MEDYA | 4 |
| 1.1 Sosyal Medyanın Tanımı..... | 4 |
| 1.2 Sosyal Medyanın Özellikleri | 6 |
| 1.3 Sosyal Medya Platformları | 9 |
| 1.3.1 Sosyal Ağlar..... | 11 |
| 1.3.2 Bloglar | 14 |
| 1.3.3 Vikiler | 16 |
| 1.3.4 Podcast..... | 19 |
| 1.3.5 Görsel Sosyal Medya Platformları | 20 |

| | | |
|-----|---|----|
| 1.4 | Sosyal Medyanın Kullanım Amaçları | 22 |
| 1.5 | İnternet ve Sosyal Medyanın Bilgi Üzerindeki Etkisi | 24 |
| 1.6 | Sosyal Medya ve Son Dönem Toplumsal Hareketler..... | 27 |

İKİNCİ BÖLÜM

| | | |
|-----------|---|-----------|
| 2. | BİLGİ KİRLİLİĞİ | 33 |
| 2.1 | Bilgi Kirliliğinin Tanımı..... | 33 |
| 2.2 | Bilgi Kirliliğinin Kaynakları | 36 |
| 2.2.1 | Bilgi Teknolojisi..... | 36 |
| 2.2.2 | Spam Mesajlar | 39 |
| 2.2.3 | Akıllı Telefonlar | 40 |
| 2.2.4 | Kitaplar ve Dergiler | 40 |
| 2.2.5 | Düzensiz Bilgi | 41 |
| 2.2.6 | İntihal | 41 |
| 2.3 | Bilgi Kirliliğinin Etkileri | 41 |
| 2.4 | Bilgi Kirliliğine Karşı Alınabilecek Önlemler | 43 |
| 2.4.1 | Bilgi Okuryazarlığı | 43 |
| 2.4.2 | Veri Doğrulama | 43 |
| 2.4.3 | Yasal Düzenlemeler | 44 |
| 2.4.4 | Bilgi Etiği | 45 |
| 2.4.5 | Önerilen Diğer Çözümler..... | 45 |

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

| | | |
|-----------|---|-----------|
| 3. | 15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİ SÜRECİNDE DİJİTAL BİLGİ KİRLİLİĞİ.... | 48 |
| 3.1 | Araştırmanın Konusu..... | 48 |
| 3.2 | Araştırmanın Amacı | 48 |
| 3.3 | Araştırmanın Önemi | 49 |
| 3.4 | Araştırmanın Varsayımları | 49 |
| 3.5 | Araştırmanın Sınırlılıkları..... | 50 |
| 3.6 | Araştırmanın Yöntemi | 51 |

| | |
|---|------------|
| 3.6.1 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi..... | 52 |
| 3.7 15 Temmuz Darbe Girişimi..... | 52 |
| 3.8 Sosyal Medyada 15 Temmuz ve Bilgi Kirliliği..... | 56 |
| 3.9 15 Temmuz Darbe Girişimiyle İlgili Sosyal Medyada Bilgi kirliliğine Neden Olan Paylaşımlar..... | 60 |
| 3.9.1 F-16 Savaş Uçağına Atlamaya Çalışıldığı İddiası..... | 60 |
| 3.9.2 Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Almanya'ya Kaçtığı İddiası..... | 62 |
| 3.9.3 İlham Aliyev'in Kara Harekatı Başlatacağına Yönelik Paylaşımlar..... | 65 |
| 3.9.4 Boğazda Bir Askerin Kafasının Kesildiğine İlişkin Görüntü İddiası..... | 66 |
| 3.9.5 Donald Trump ile İlgili Tweet İddiası..... | 69 |
| 3.9.6 Ankara Emniyet Müdürlüğüne Ait Olduğu İddia Edilen Bombalanma Videosu...70 | |
| 3.9.7 Sosyal Ağ Bildirgesi..... | 71 |
| 3.9.8 Darbe Girişiminden Dolayı İnsanların Şenlik Yaptığına Dair Sputnik News'in Paylaşımı..... | 74 |
| 3.9.9 Vox Haber Sitesi Tarafından Yapılan Paylaşım..... | 76 |
| 3.9.10 Fox News Haber Ajansının 15 Temmuz Paylaşımı..... | 77 |
| 3.9.11 Ben Shapiro Tarafından Yapılan Paylaşım..... | 78 |
| 3.9.12 Richard N. Haas Tarafından Yapılan Paylaşım..... | 79 |
| 3.9.13 Aaron David Miller Tarafından Paylaşılan Tweet..... | 80 |
| 3.9.14 Brigitte Gabriel Tarafından Fox News Haber Kuruluşuna Yapılan Açıklama..... | 81 |
| 3.9.15 New York Post tarafından Yapılan Paylaşım..... | 82 |
| 3.9.16 Newsweek Tarafından Yapılan Paylaşım..... | 83 |
| 3.9.17 Bir Askerin Linç Edildiği İddiasıyla Yapılan Paylaşım..... | 84 |
| 3.9.18 The Guardian Tarafından Yapılan Paylaşım..... | 85 |
| 3.9.19 Ian Bremmer Tarafından Yapılan Twitter Paylaşımı..... | 86 |
| 3.9.20 Hayder Al-Khoei Tarafından Yapılan Paylaşım..... | 87 |
| 3.9.21 Fox News Tarafından Yapılan Twitter Paylaşımı..... | 88 |
| SONUÇ VE DEĞERLENDİRME..... | 90 |
| KAYNAKÇA..... | 97 |
| ÖZGEÇMİŞ..... | 110 |

TABLULAR LİSTESİ

| | |
|--|----|
| Tablo 1. En Aktif Sosyal Medya Platformları..... | 9 |
| Tablo 2. Aylık Olarak En Çok İndirilen ve En Fazla Kullanıcısı Olan Sosyal Medya Uygulamalarının Sıralaması..... | 10 |
| Tablo 3. 15 Temmuz Darbe Girişiminde Ülke Geneline Akıllı Telefonlar Aracılığıyla Yapılan Canlı Yayınlar..... | 58 |
| Tablo 4. 8-18 Temmuz 2016 Tarihleri Arasında Atılan Tweet Miktarı..... | 59 |



ŞEKİLLER LİSTESİ

| | |
|--|----|
| Şekil 1. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Facetime Uygulaması Aracılığıyla Halka Seslenişi..... | 57 |
| Şekil 2. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Cumhurbaşkanlığı Resmi Hesaplarından Halka Sesleniş Sonrasında Yapılan Paylaşımlar..... | 57 |
| Şekil 3. F-16 Savaş Uçağına Atlamaya Çalışıldığı İddiasıyla Sosyal Medya Platformlarında Yapılan Paylaşım..... | 61 |
| Şekil 4. F-16 Savaş Uçağına Atlamaya Çalışıldığı İddia Edilen Montajlanmış Görselin Orijinal Hali..... | 62 |
| Şekil 5. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Hakkında Yapılmış Olan Yanlış Haber İle İlgili Julian Assange'ın Yapmış Olduğı Tweet..... | 63 |
| Şekil 6. 15 Temmuz Darbe Girişimiyle İlgili İlham Aliyev Hakkında Facebook'da Yapılan Paylaşım..... | 65 |
| Şekil 7. Baş Kesildiğı İddia Edilen Askerle İlgili Sosyal Medya Paylaşımı..... | 66 |
| Şekil 8. 15 Temmuz Darbe Girişimi Esnasında Bir Askerin Kafasının Kesildiğı İddiasına Yönelik Sosyal Medya Paylaşımı..... | 68 |
| Şekil 9. Donald Trump Adına Açılmış Sahte Twitter Hesabından Yapılan Paylaşım..... | 69 |
| Şekil 10. Ankara Emniyet Müdürlüğü Binasına Ait Olduğı İddia Edilen Resim..... | 70 |
| Şekil 11. Sosyal Ağ Bildirgesi Şeklinde Facebook'ta Yapılan Paylaşımların Artması Üzerine Facebook Tarafından Yapılan Açıklama..... | 73 |
| Şekil 12. Sputnik News Tarafından 15 Temmuz Darbe Girişimi İle İlgili Twitter Resmi Hesabından Paylaşılan Haber..... | 75 |
| Şekil 13. Vox Haber Sitesi Tarafından 15 Temmuz Darbe Girişimi İle İlgili Twitter Resmi Hesabından Paylaşılan Haber..... | 76 |
| Şekil 14. Fox News Haber Kanalı Tarafından 15 Temmuz Darbe Girişimi İle İlgili Twitter Resmi Hesabından Paylaşılan Haber..... | 77 |
| Şekil 15. Ben Shapiro Tarafından Yapılan Twitter Paylaşımı..... | 78 |
| Şekil 16. Richard N. Haas Tarafından Yapılan Twitter Paylaşımı..... | 79 |
| Şekil 17. Aaron David Miller Tarafından Yapılan Paylaşım..... | 80 |

| | |
|--|----|
| Şekil 18. Brigitte Gabriel Tarafından Yapılan Açıklama..... | 81 |
| Şekil 19. Michael Rublin Tarafından Hazırlanan New York Post Makalesi..... | 82 |
| Şekil 20. Newsweek Tarafından Yapılan Twitter Paylaşımı..... | 83 |
| Şekil 21. Linç Edilen Asker İddiasıyla İlgili Olay Yerindeki Vatandaş Tarafından Yapılan Açıklama..... | 84 |
| Şekil 22. The Guardian Gazetesi Tarafından Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Hakkında Yapılan Paylaşım..... | 85 |
| Şekil 23. Ian Bremmer Tarafından Yapılan Twitter Paylaşımı..... | 86 |
| Şekil 24. Hayder Al-Khoei Tarafından Yapılan Twitter Paylaşımı..... | 87 |
| Şekil 25. Richard Grenell Tarafından Darbe Girişimi Hakkında Yapılan Twitter Paylaşımı..... | 88 |

KISALTMALAR LİSTESİ

| | |
|------|--|
| AB | : Avrupa Birliği |
| ABD | : Amerika Birleşik Devletleri |
| AKP | : Adalet ve Kalkınma Partisi |
| BBC | : British Broadcasting Corporation |
| BTK | : Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu |
| FETO | : Fettullah Gülen Terrorist Organization |
| FETÖ | : Fettullahçı Terör Örgütü |
| İŞİD | : Irak Şam İslam Devleti |
| RSS | : Really Simple Syndication |
| SEO | : Search Engine Optimization |
| TBMM | : Türkiye Büyük Millet Meclisi |
| TCK | : Türk Ceza Kanunu |
| TRT | : Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu |
| TSK | : Türk Silahlı Kuvvetleri |
| WWW | : World Wide Web |

GİRİŞ

Son yıllarda iletişim teknolojileri ve bilgi sistemlerinde önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Bu alanlarda meydana gelen teknolojik gelişmelerin etkisini günümüzde her alanda görmek mümkündür. Akıllı cep telefonları, bilgisayarlar, tabletler ve bilgisayar teknolojisine dayalı birçok elektronik cihaz bilgisayar sistemlerinde meydana gelen teknolojik gelişmenin sonucunda ortaya çıkmıştır. İnternet ve bilgisayar teknolojilerinin hızla gelişmekte olduğu günümüzde yeni iletişim teknolojileri de meydana gelmektedir. Daha önceden yüz yüze iletişim imkanının olmadığı zamanlarda telefon, posta ve telgraf gibi araçlarla iletişim kurma imkanına sahip olan insanlar, günümüzde kullanımı her geçen gün artan sosyal medya uygulamaları aracılığıyla birbirleriyle iletişim kurabilmektedirler. İnternet ve bilgisayar teknolojilerinde meydana gelen gelişmelere paralel olarak insanların hayatına giren sosyal medya, sunmuş olduğu anlık ve kolay iletişim / paylaşım olanağıyla birçok insanın günlük hayatındaki vazgeçilmez yerini almıştır.

Sosyal medya, kullanıcı merkezli olup “kullanıcı yaratımlı” bir özelliğe sahiptir (Köseoğlu, 2012). Sosyal medyada kullanıcılar, aynı zamanda sosyal medyanın içeriğini oluşturan kimselerdir. Bundan dolayı sosyal medya kullanıcıları bazı kesimler tarafından “Üretüketici” (prosumer) yani üreten tüketici olarak adlandırılmaktadırlar (Atadil, 2011). “Üretüketici” kavramına ilk defa değinen Toffler (1980) üretenlerle tüketenler arasındaki ayrımın gittikçe yok olduğunu belirtmiştir. İnsanlık tarihini 3 farklı dalgaya ayıran Toffler (1980) ilk dalgayı insanların kendi tüketimleri için üretmiş oldukları çağ olan tarım çağı olarak adlandırmaktadır. İkinci dalga sanayinin insanların hayatına girmesiyle başladığı için sanayi çağı olarak adlandırılmıştır. Sanayi devrinde üretim ve tüketim işlevleri birbirinden kesin çizgiyle ayrılmıştır. Üçüncü dalga ise sanayi sonrası çağ olup birinci ve ikinci dalganın sentezi sonucunda meydana gelmiştir. Bu dönemde üretici ve tüketici arasındaki ayrım azalmakta ve üreten tüketiciler ön plana çıkmaktadır. Sanayi çağında sadece tüketici olarak yer alanlar sanayi sonrası dönemde “üretüketiciler” olma yönünde eğilim göstermişlerdir (Toffler, 1980). Bu yönüyle değerlendirildiğinde günümüzde sosyal medya kullanıcıları birer üreten tüketici olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal medyanın insanların hayatına girmesiyle birlikte meydana gelen en önemli etki sosyal medyanın kullanıcılarının günlük yaşamı üzerindeki etkisidir. İnternet ve sosyal medya kullanıcıları internet olmadan önce yapmış oldukları birçok faaliyeti günümüzde internet ve sosyal medya uygulamaları aracılığıyla gerçekleştirebilmektedirler. Sosyal medya var olmadan önceki dönemde meydana gelen güncel gelişmeleri ve haberleri takip etmek isteyen bir kişinin haber kanallarını, radyoları veya günlük gazeteleri takip etmesi gerekirken, günümüzde ise internet aracılığıyla e-gazete ve e-haber sitelerini takip edebilmesi mümkün olmuştur. Daha önce herhangi bir kitap, dergi, makale veya kaynak için kütüphaneye gitmesi gereken bir kişi artık internet aracılığı ile e-kütüphaneleri ziyaret edebilmektedir. Bu örnekler çoğaltılabilir.

Sosyal medyanın ortaya çıkmasıyla edilgen konumdan etken konuma geçen bireyler anlık olarak sosyal medya platformlarında istedikleri paylaşımları yapabilmektedirler. Çoğu zaman hiçbir kontrole tabi tutulmadan kullanıcıların sosyal medya platformlarında yapmış olduğu paylaşımlar günümüzde sosyal medya ve internetle ilgili en önemli sorunlardan biri olan bilgi kirliliği sorununu da beraberinde getirmektedir. Herhangi bir konuyla ilgili aşırı derecede bilgi akışına maruz kaldığımız günümüzde internet aracılığıyla aradığımız her türlü bilgiye anında erişebilmek mümkündür; ancak internette erişebildiğimiz bütün bilgilerin doğru olup olmadığı hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Bu durum internette bilgi kirliliği problemini beraberinde getirmektedir (Ayhan, 2007). Bilgi kirliliği çeşitli şekillerde internet kullanıcılarının karşısına çıkabilmektedir. E-posta hesaplarına neredeyse her gün gelen onlarca gereksiz veya korsan ileti gibi içerikler nedeniyle internet kullanıcıları belli bir kaynağa erişim sağlamaya çalışırken çeşitli bilgi kirliliğine maruz kalabilmektedirler. Diğer yandan internette arama motorlarında herhangi bir konuyla ilgili anahtar kelimeler kullanılarak arama yapıldığı zaman karşımıza birçok arama sonucu çıkabilmektedir. Bu durumun en önemli nedeni internet ortamına yüklenen veri miktarındaki sürekli artıştır. İnternet ortamına yüklenen veri miktarı artmakla birlikte doğru ve güvenilir bilgiye erişebilmek gittikçe zorlaşmaktadır.

Bu çalışma iki boyutlu olup üç bölümden oluşmaktadır. Birinci ve ikinci bölümlerde sırasıyla sosyal medya ve bilgi kirliliğine dair literatür taraması kavramsal ekseninde yapılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise araştırma konusu olarak seçilmiş olan 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimi ele alınmıştır. Bu kapsamda 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili yerli ve yabancı dillerde sosyal medya uygulamalarında bilgi kirliliğini

gündeme getiren haber ve paylaşımlar ortaya konmuş ve bilgi kirliliği kapsamında tartışılmıştır.



BİRİNCİ BÖLÜM

1. SOSYAL MEDYA

1.1 Sosyal Medyanın Tanımı

Sosyal Medya, kullanıcılara enformasyon, düşünce, ilgi ve bilgi paylaşımı imkânı tanıyarak karşılıklı etkileşim yaratan çevrimiçi araçlar ve web siteleri için ortak kullanılan bir terimdir (Sayımer, 2008: 123). Sosyal medya internet teknolojisinin ortaya çıkışına bağlı olarak kullanıcılarının hayatına girmeye başlamış ve zamanla önemli bir iletişim aracı olarak günlük hayattaki yerini almıştır. Sosyal medyanın önem kazanmasındaki en önemli etkenlerden biri iletişim faktörüdür. Yer, zaman ve mekan sınırı olmaksızın çeşitli uygulamalar aracılığıyla yazılı, sesli ve/veya görüntülü iletişim imkanı kuran sosyal medya, kullanıcılarının ilgisini çeken bir ortam haline gelmiştir. Sosyal medyayı çevrimiçi uygulamalar şeklinde tanımlayan görüşe göre tüketiciler, oluşturmuş oldukları içerikleri çeşitli uygulamalar aracılığıyla yansıtmakta ve başkalarıyla paylaşmaktadırlar (Gülsoy, 2009: 245). Yapılan bu tanımlamaya göre sosyal medya platformlarında var olan ses kaydı, video, resim ve yazı gibi çeşitli içerikler aslında sosyal medya kullanıcıları tarafından oluşturulmuş olan içeriklerdir. Bilgi paylaşımı açısından yapılan tanımlamaya göre sosyal medya, web 2.0'in kullanıcı hizmetine sunulmasıyla birlikte, tek yönlü bilgi paylaşımından, çift taraflı ve eş zamanlı bilgi paylaşımına ulaşılmasını sağlayan medya sistemi olarak tanımlanmaktadır (Dimitriou, 2011: 5). Sosyal medya, geleneksel medyadan farklı olarak çift yönlü iletişim fonksiyonuna sahiptir. Sosyal medya kullanıcıları internet ortamında istedikleri zaman birtakım paylaşımlar yaparak sosyal medyanın içeriğini oluşturma imkanına sahip iken geleneksel medyada kullanıcılarının medya içeriğine müdahalesi mümkün değildir (Waters, 2010: 2). Bu özelliğiyle sosyal medya, kullanıcılarıyla etkileşim halinde olup geleneksel medyada sadece tüketici olarak yer alan bireylere aynı zamanda birtakım içerikleri üretme imkanı sunmaktadır. Böylece sosyal medya kullanıcıları, üretmiş oldukları içerikleri diğer kullanıcılarla paylaşabilmektedir.

Sosyal medyanın sosyal etkileşim, içerik ve iletişim ortamı olmak üzere birbirine bağlı üç unsurdan meydana geldiği düşünülmektedir (Dann and Dann, 2011). Bu kapsamda ele

alındığında sosyal medya, geleneksel medyada olduğu gibi gazeteler, kitaplar, dergiler ve filmler gibi çeşitli içerikler içerir. Sosyal medya kullanıcıları bu içeriklere sosyal medyanın kullanıcılarına sunmuş olduğu sosyal etkileşim aracılığıyla erişirler. Sosyal medya özünde bireylere var olan içeriklere internet aracılığıyla yeni ve farklı bir şekilde erişme imkanı sunmaktadır. Geleneksel medyada var olan gazete, dergi ve kitaplar internet ortamında karşımıza e-gazete, e-dergi ve e-kitap şeklinde ortaya çıkmaktadır. Sosyal medya, kullanıcı merkezli bir özelliğe sahip olduğu için kullanıcılara bu ağlar aracılığıyla çeşitli içerikler geliştirme, yorumlama, düzenleme ve bunları başkalarıyla paylaşma imkanı sunmaktadır. Bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda sosyal medyanın geleneksel medyadan farklı olarak daha esnek bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple sosyal medyada var olan içeriklerin daha demokratik olduğu düşünülmektedir (Solis, 2007). Bu düşünce kısmen doğru olmakla birlikte demokratik yöntemlerle meydana geldiği iddia edilen ve herhangi bir şekilde kontrole tabi tutulmadan yayınlanan içeriklerin ne kadar güvenilir olduğu üzerinde durulması gereken önemli bir konudur.

Sosyal medya birçok insanın günlük yaşamının önemli bir parçası haline gelmiştir. Dijital Pazarlama Ajansı ve Hootsuite işbirliğiyle 238 ülkeden toplanan verilerle hazırlanmış olan 106 sayfalık “Digital in 2018 Global Overview” adlı rapora göre 2018 Ocak ayı itibarıyla dünya nüfusunun % 53’üne denk gelen 4.02 milyar internet kullanıcısı bulunmaktadır. Aynı rapora göre, 3.1 milyar aktif sosyal medya kullanıcısı, 5.1 milyar mobil telefon kullanıcısı ve 2.9 milyar mobil sosyal medya kullanıcısı bulunmaktadır. Raporun ülkeler bazında yapmış olduğu araştırmaya göre ise Türkiye’de 54 milyon internet kullanıcısı, 51 milyon aktif sosyal medya kullanıcısı, 73 milyon mobil hat aboneliği ve 44 milyon mobil sosyal medya kullanıcısı bulunmaktadır. Aynı rapora göre 2017 yılı Ocak ayından 2018 yılı Ocak ayına kadar geçen süre içerisinde Türkiye’de internet kullanıcısı sayısı %13 artış göstererek 6 milyon kişi daha internet kullanıcısı olmuştur. Bu durum internet kullanımının diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de ne kadar hızlı derecede artış gösterdiğini ifade etmektedir. Meydana gelen bu artışta günümüzde gerçekleşen hızlı teknolojik gelişmelerin de etkisinin olduğu düşünülmektedir.

Yukarıdaki verilerden de anlaşılacağı üzere internet teknolojisinin gelişmesine paralel olarak sosyal medyanın insanlar arasında kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır. Günümüzde, Wikiler, (wikipedia) bloglar, forum siteleri, mikro bloglar (Twitter, Plurk vb.), içerik paylaşım siteleri (Youtube, Instagram, Flickr, Pinterest vb.), sosyal ağlar (Facebook,

Myspace, LinkedIn vb.) podcastler (Apple iTunes vb.) ve sosyal işaretleme siteleri (Digg, Reddit, Delicious vb.) önemli sosyal medya uygulamalarıdır.

1.2 Sosyal Medyanın Özellikleri

Sosyal medyanın geleneksel medyadan erişilebilirlik, kullanılma, yenilik, değiştirilebilirlik ve özgürlük faktörleri açısından farkları olduğu düşünülmektedir (İlhan, 2014). Geleneksel medya kullanım açısından değerlendirildiğinde, geleneksel medya araçlarıyla üretim yapmak için yüksek maliyetler gerekir ve bu yüzden geleneksel medya çoğunlukla özel şirketlerin ve hükümetin kontrolündedir; sosyal medya araçlarında ise durum farklı olup sosyal medyayı kullanmanın maliyeti çok azdır veya hiç yoktur. Bu nedenle sosyal medya herkes tarafından kullanılabilir. Sosyal medyanın herhangi bir kesimin kontrolü altında olmaması geleneksel medyaya göre daha özgürlükçü bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Sosyal medya araçlarını kullanmak için uzmanlaşmaya gerek yoktur ama geleneksel medya araçlarını kullanarak üretim yapmak için uzmanlaşmış olmak gerekir. Değiştirilebilirlik açısından değerlendirildiğinde sosyal medya içerikleri, sosyal medya platformlarına yüklendikten sonra gerek duyulduğunda tekrar değiştirilebilecek bir özelliğe sahip iken geleneksel medyada üretim yapıldıktan sonra değişiklik yapılması mümkün değildir.

Sosyal medya ile bağlantılı olarak sosyal medya ortamlarında ağlar ve toplu gruplar yer almaktadır. İnsanlar bu ağlar ve gruplarda kendilerini tanıtır, arkadaş ilişkileri kurarlar, var olan ürün servis, çeşitli fikir ve nesnelerin içeriklerine ilgi ve daha sonrasında bağlılık gösterirler (Solis, 2010: 6). Sosyal medyanın insanların aile, arkadaş ve buldukları çevreyle ilgili birtakım sosyal ihtiyaçları karşıladığı düşünülebilir. Sosyal medya birtakım sosyal ihtiyaçları karşılamak için kullanılan bir araç olmakla birlikte insanların buldukları çevreyle iletişim kurmasının yegane koşulu değildir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, insanların günümüzde olduğu gibi sosyal medya var olmadan önceki dönemlerde de başta bulunduğu toplumun üyeleriyle iletişim kurmak üzere birtakım sosyal ihtiyaçları bulunmaktaydı. İnsanlar bu ihtiyaçlarını geçmişte nasıl birtakım geleneksel yöntemler kullanarak karşıladysalar günümüzde de bu ihtiyaçlarını sosyal medya aracılığıyla karşılamaya başlamışlardır. Bu nedenle sosyal medya birtakım sosyal ihtiyaçları karşılaması bakımından zorunlu bir araç olarak değil önemli bir seçenek olarak değerlendirilmelidir.

Sosyal medyada zaman ve mekan sınırlaması bulunmamaktadır (Aksu, 2017). Sosyal medya platformlarına kullanıcılar anlık olarak çeşitli içerikler yükleyebilmektedirler. Böylelikle sosyal medyada paylaşılan bir görüş, içerik veya herhangi bir paylaşım anında binlerce sosyal medya kullanıcısı erişebilmektedir. Sosyal medya platformlarına yüklenen içeriklerin denetimi her zaman mümkün olmamakla birlikte kimi zamanlar sosyal medyada yapılan bazı paylaşımlar genel ahlak, kamu düzeni ve güvenliğine aykırı olabilmektedir. Sosyal medya platformlarına zaman ve mekan sınırlaması olmadan kullanıcılar tarafından anlık olarak yüklenen içeriklere dünyanın her yerinden herkesin anlık olarak erişebilmesi sosyal medyanın kontrol edilmesi güç bir özelliğe sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum ayrıca birtakım hukuki sorunları da beraberinde getirebilmektedir. Türk Ceza Kanunu (TCK)'nda belirtilen birçok suçun internet ağı ve sosyal medya uygulamaları aracılığıyla işlenebilmesi mümkündür. Bu nedenle sosyal medya aracılığıyla işlenebilecek suçlara karşı devletin gerekli önlemleri almasının kamu yararı açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Sosyal medya özelliği itibariyle iletişime, toplumsallığa, katılıma, üretime, ve paylaşımına imkan vermektedir (Mayfield, 2008). Temelinde iletişimin var olduğu sosyal medya aracılığıyla insanlar içerisinde buldukları toplumla daha fazla etkileşime girer ve buna bağlı olarak diğer insanlarla kendi fikir ve düşüncelerini paylaşırlar. Sosyal medya aracılığıyla aynı ilgilere ve bireysel düşüncelere sahip insanların birbirleriyle iletişim kurabilme imkanı vardır. Sosyal medya kullanıcıları güncel olarak dünyada neler olup bittiğini anında öğrenebilmekte ve daha hızlı iletişim sayesinde düşüncelerini özgürce ifade edebilmektedirler. Bütün bunlar sosyal medyanın günümüz toplumlarında kullanıcılarına sağlamış olduğu faydalar olarak kabul edilebilir; ancak sosyal medya kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte ortaya çıkan olumsuzluklar da göz ardı edilmemelidir. Bunların başında sosyal medya kullanıcılarının kendi ağlarında ve erişebildikleri diğer bütün ağlarda bilgi bombardımanına maruz kalmaları gelmekte ve bununla birlikte gizlilik sorunları, sosyal akran baskısı, siber zorlama (cyberbullying), dikkat dağınıklığı ve uyku bozukluğu gibi sorunlar da sosyal ağların kullanıcılarına verebileceği zararlar arasında yer almaktadır (Moreau, 2017). Bu kapsamda sosyal medya ele alındığında, sosyal medya kullanıcılarının sosyal ağları kullanırken daha dikkatli ve daha bilinçli hareket etmesi gerekli görülmektedir. Sosyal medya kullanıcılarının sosyal ağları bilinçsiz bir şekilde kullanması durumunda birtakım olumsuz etkilere maruz kalmaları muhtemel bir durumdur.

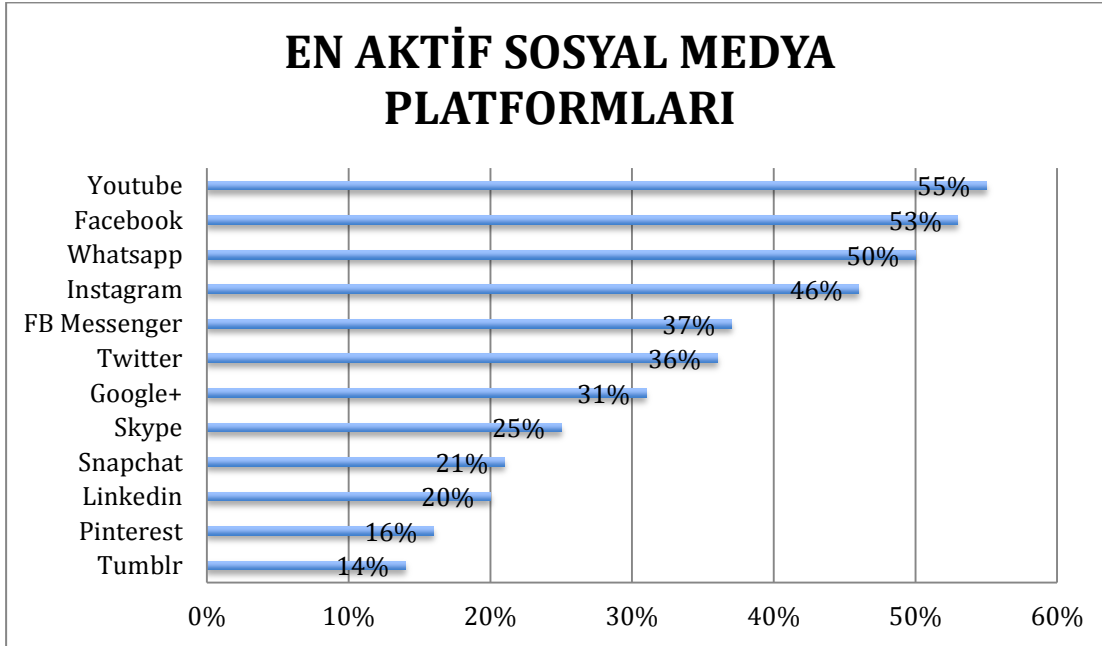
Sosyal medya kullanımının artmasıyla birlikte insanlar kendileri hakkında daha fazla bilgiyi sosyal ağlar aracılığıyla çeşitli platformlarda paylaşmakta ve böylece sosyal medyanın insanların özel hayatıyla daha fazla iç içe olma durumu söz konusu olmaktadır. Günümüzde halen en yaygın uygulamalardan biri olan Facebook sosyal ağıyla ilgili ortaya çıkan skandal yukarıda belirtilen görüşü destekler niteliktedir. Facebook tarafından kullanıcı bilgilerinin uygun olmayan bir şekilde Cambridge Analytica şirketiyle paylaşılmasının 87 milyon civarında Facebook kullanıcılarını etkilediği belirtilmektedir (BBC, 2018). 2016 ABD başkanlık seçimlerinde başkan adayı Donald Trump'ın ekibiyle birlikte çalışan Cambridge Analytica veri analiz şirketinin Facebook şirketinden elde ettiği kullanıcı bilgilerini usulsüz olarak kullanması Facebook uygulamasına olan güveni sarsmıştır. Cambridge Analytica veri analizi şirketi milyonlarca veriyi analiz ederek ABD başkanlık seçimi sürecinde en çok ikna edilebilecek seçmenleri tespit etmiş ve bu seçmenlere yönelik mesajlar hazırlamıştır. En çok ikna edilebilecek kesimi tespit etmek için sosyal ağ kullanıcıların kendi hesaplarından yapmış olduğu paylaşım, beğeni ve takip gibi kriterlerin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle söz konusu şirketin 2016 ABD başkanlık seçimi sürecinde etkin bir rol aldığına inanılmaktadır. ABD başkanlık seçimlerinde etkili olduğu iddia edilen Cambridge Analytica veri analizi şirketinin aynı zamanda İngiltere'nin Avrupa Birliği (AB)'nden ayrılma sürecinde gerçekleşen referandumda da etkili olduğu iddia edilmektedir (BBC, 2018). Söz konusu yaşanan bu gelişmeler de göstermektedir ki sosyal ağlarda var olan kullanıcı bilgileri tamamen güvenli bir şekilde muhafaza edilmemektedir. Her ne kadar kullanıcı bilgilerinin gizli tutulması ve kullanıcıların rızası olmadan kullanıcılarla ilgili bilgilerin başka kişi kurum ve kuruluşlar ile paylaşılmamasına yönelik sosyal ağ yöneticilerinin sorumluluğu bulunmaktaysa da yaşanmış olan skandal bu tür sorumlulukların göz ardı edildiğini göstermektedir. Bu yüzden sosyal ağ kullanıcılarının kendi hesaplarından çeşitli paylaşım ve beğeni yaparken daha dikkatli olmalarının gerekli olduğu düşünülmektedir; çünkü bu tür aktiviteler aracılığıyla sosyal medya kullanıcılarının kişilik analizlerinin yapılması mümkündür. Öte yandan insanlar kimi zaman günlük hayatlarında yapmaları gereken diğer görev ve sorumluluklarını yerine getirirken de sosyal medya uygulamalarının günlük hayatlarına müdahalelerine izin vermektedirler. İnsanların günlük hayatlarının en sıradan faaliyetlerini bile sürekli bir şekilde sosyal medya platformlarında yayınlamasının ne kadar doğru olduğu üzerinde durulması gereken bir konudur. Bu açıdan hukuki olarak herhangi bir sakınca bulunmamasına rağmen mahremiyeti en aza indiren veya ortadan kaldıran

paylaşımların etkileri hakkında sosyal medya kullanıcılarının daha bilinçli olmaları gerekmektedir.

1.3 Sosyal Medya Platformları

Sosyal medya platformları, ortak ilgi alanları başta olmak üzere çeşitli faaliyetler sağlayarak kullanıcıların birbirleriyle bağlantıda olmasını sağlar. Sosyal medya platformlarında bulunan içerikler kullanıcılar tarafından yayınlanmış olan içeriklerdir. Bu bağlamda içeriğini kullanıcıların oluşturduğu platformlara genel olarak bu ad verilmektedir. Sosyal medya platformları aracılığıyla çeşitli eğlence, bilgi, hobi, ilgi alanları, etkinlik, mesajlaşma ve içerik paylaşım servisleri sunulmaktadır. Genel olarak sosyal medya kullanıcılarının birtakım içerikleri paylaşma ve başkalarının yapmış olduğu paylaşımlara erişebilme esasına sahip olan sosyal medya platformları sunmuş olduğu hizmet ve özellikler bakımından birbirlerinden farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle bazı sosyal medya platformları daha çok anlık iletişim özelliğiyle dikkat çekmekte iken; bazı platformlar ise ses, video, resim, yazı vb. çeşitli içeriklerin paylaşımı ile öne çıkabilmektedir. Bu bakımdan sosyal medya kullanıcılarının farklı nedenlerle birçok sosyal medya platformunu takip etmesi mümkündür.

Tablo 1. En Aktif Sosyal Medya Platformları



Kaynak: <https://wearesocial.com>, Erişim Tarihi:10.02.2018

2018 yılı Ocak ayı itibariyle “Dijital Pazarlama Ajansı ve Hootsuite” tarafından elde edilmiş olan yukarıdaki verilerle ilgili çalışma Türkiye’de en çok kullanılan sosyal medya platformlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Sonuçlara göre Youtube video paylaşım sitesi ilk sırada yer alırken; Facebook sosyal ağ uygulaması en aktif şekilde kullanılan sosyal ağ platformu olarak yer almaktadır. Facebook’tan daha sonra sosyal medya kullanıcılarının hayatına giren Twitter ve Instagram gibi sosyal medya platformları da Facebook uygulamasıyla benzer özellikler taşımakla birlikte halen en fazla kullanılan sosyal ağ uygulaması Facebook uygulamasıdır. Diğer Taraftan Whatsapp mesajlaşma uygulaması kullanıcılarına sunmuş olduğu anlık mesajlaşma, sesli ve görüntülü arama imkanlarıyla en fazla kullanılan mesajlaşma uygulaması olarak yer almaktadır. Whatsapp uygulamasından sonra ise sırasıyla Facebook Messenger, Skype ve Snapchat uygulamaları en yaygın olarak kullanılan mesajlaşma uygulamaları arasında yer almaktadır. Diğer yandan Google+, LinkedIn, Pinterest ve Tumblr uygulamaları da en fazla kullanılan sosyal ağ uygulamaları arasında yer almaktadır. Bu uygulamalar sunmuş oldukları hizmet ve hedefledikleri kitleler bakımından birbirinden farklılık göstermektedir. Bu yüzden sosyal medya kullanıcıları günlük hayatlarında bu uygulamaların birini veya birkaçını kullanabilmektedirler.

Tablo 2. Aylık Olarak En Çok İndirilen ve En Fazla Kullanıcısı Olan Sosyal Medya Uygulamalarının Sıralaması

| EN İYİ UYGULAMALARIN SIRALAMALARI | | | | | |
|---|--------------------|--------------------|---|--------------------|--------------------|
| En Fazla Aktif Kullanıcısı Bulunan Uygulamaların Sıralaması | | | En Çok İndirilen Mobil Uygulamaların Sıralaması | | |
| | Uygulama Adı | Geliştirici/Şirket | | Uygulama Adı | Geliştirici/Şirket |
| 1 | Whatsapp Messenger | Facebook | 1 | Whatsapp Messenger | Facebook |
| 2 | Facebook | Facebook | 2 | Facebook Messenger | Facebook |
| 3 | İnstagram | Facebook | 3 | Instagram | Facebook |
| 4 | Facebook Messenger | Facebook | 4 | Facebook | Facebook |
| 5 | Twitter | Twitter | 5 | Letgo | Letgo |

Tablo 2.(Devamı)

| | | | | | |
|----|------------------|------------|----|---------------------|--------------|
| 6 | Sahibinden.com | Sahibinden | 6 | Snapchat | Snap |
| 7 | Snapchat | Snap | 7 | Turkcell My Account | Turkcell |
| 8 | Letgo | Letgo | 8 | My Vodafone | Vodafone |
| 9 | Yandex.Navigator | Yandex | 9 | Bip | Turkcell |
| 10 | İşcep | İşbank | 10 | Azar | Hyperconnect |

Kaynak: <https://wearesocial.com>, Erişim Tarihi:10.02.2018

Yukarıdaki veriler 2017 yılı içerisinde aylık olarak en fazla kullanıcısı olan mobil uygulamalar ve akıllı telefonlar tarafından en fazla indirilen mobil uygulamaları göstermektedir. Sıralamalardan da anlaşılacağı üzere en çok indirilen uygulamalarla en fazla kullanıcısı bulunan uygulamalar Whatsapp, Facebook, Twitter ve Instagram gibi sosyal medya uygulamalarıdır.

Facebook, Twitter ve Instagram gibi uygulamalar kullanıcı sayısı bakımından günümüzde en yaygın sosyal medya uygulamaları olarak bilinmekle birlikte sosyal medya platformları sadece bu uygulamalarla sınırlı değildir. Günümüzde kullanım amacı ve sunmuş olduğu hizmet açısından çeşitli sosyal medya uygulamaları bulunmakla birlikte bu tür uygulamaların sayısı her geçen gün artmaktadır. Sosyal medya platformları sosyal ağlar, podcastler, vikiler, bloglar, forumlar ve video paylaşım siteleri şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

1.3.1 Sosyal Ağlar

Web 2.0 teknolojisinin gelişimine bağlı olarak ortaya çıkan sosyal ağlar en önemli sosyal medya platformlarından (Çetin, 2009). Sosyal ağlar bireylerin başkalarıyla bağlantı kurabildiği uygulamalardır. Bu uygulamalar aracılığıyla benzer ilgi ve özelliklere sahip kişiler birbirleriyle bağlantı kurabilmektedirler (Weinberg, 2009: 149). Sosyal ağlar kullanıcılarını birbirlerine bağlayan ağlardır. Bu yüzden sosyal ağlar, kullanıcılarına kendi profillerini oluşturma ve ilgi alanlarını diğer kullanıcılarla paylaşma imkanı sunmaktadır (Alikılıç, 2011: 36). Sosyal ağ sitelerinde kullanıcılar isterlerse oluşturmuş oldukları profillere başkalarının erişimini istedikleri seviyelerde kısıtlayabilmektedirler. Bununla birlikte kullanıcılar, kendi ağlarında bulunan kişilerin ve profili herkese açık olan başka kullanıcıların profiline

erişebilmektedirler.

Sosyal ağlar aracılığıyla kullanıcılar dünyada yaşanan gelişmeleri anlık olarak öğrenebilmekte, kendi beğeni ve hobileriyle benzer beğeni ve hobilere sahip olan insanlarla daha hızlı ve kolay bir şekilde karşılaşabilmekte, kişisel web siteleri kurarak daha çok kişiyle sosyalleşebilmekte ve buna bağlı olarak arkadaş çevrelerini genişletebilmektedirler (Üney, 2016). İnternet teknolojisine dayalı bir platform olan sosyal ağlara erişebilmek için zaman ve mekan açısından herhangi bir sınırlama yoktur. Bu bakımdan sosyal ağların, insanların birbirleriyle iletişim kurması için gerekli olan yüz yüze görüşme veya fiziksel olarak aynı mekanda bulunma zorunluluğunu ortadan kaldırdığını söylemek mümkündür.

Sosyal ağlar farklı zamanlarda farklı nedenlerle kullanılabilir. Sosyalleşmek, eğlenmek ve bilgiye erişmek amacıyla kullanılan sosyal ağlar bazı durumlarda önemli bir iletişim aracı olarak karşımıza çıkabilmektedir (Altınbaş, 2015: 11). Sosyal ağlar kullanıcılarına kendi ağlarında bulunan diğer kullanıcılarla iletişim kurma ve onların paylaşımlarını takip etme imkanı sunmaktadır. Sosyal ağlarda yapılan paylaşımlara diğer kullanıcılar gerektiğinde çeşitli şekillerde geri bildirimde bulunabilmektedirler.

Sosyal ağların geleneksel medyaya göre daha az güvenilir olduğu düşünülmektedir; çünkü sosyal ağlarda oluşturulmuş olan içeriklerin kaynağı tam olarak belirlenememektedir (Dellarocas, 2002). Her ne kadar sosyal ağlar kullanıcılarına özgür ve hızlı bir şekilde içerik oluşturma imkanı vermekteyse de; oluşturulmuş olan bu içeriklerin her zaman doğru ve güvenilir içerikler olduğuna yönelik bir güvence bulunmamaktadır. Kimi zaman sosyal ağlarda sadece içeriğin güvenilirliği değil ayrıca oluşturulan profillerin gerçek kişilere ait olup olmadığı kolayca anlaşılammaktadır. Sosyal ağlarda hesap oluşturma aşamasında girilen bilgilerin doğru olup olmadığını anlamaya yönelik herhangi bir güvenlik kontrolü bulunmamaktadır. Bu yüzden gerçek kimliğini gizlemek isteyen kişiler sahte isim, sahte profil resmi ve sahte kişisel bilgiler kullanarak hesap oluşturabilmektedirler.

Günümüzde halen kullanılan en yaygın sosyal ağlardan bir tanesi, daha önce de belirtildiği gibi, Facebook uygulamasıdır. Burada kullanıcılarının oluşturmuş oldukları profillere erişim için çeşitli izin seviyeleri bulunmaktadır. Kullanıcıların tercihine bağlı olarak özel veya herkese açık profiller oluşturulabilmektedir. Facebook uygulaması sosyal bir ağ yazılımı olup bu uygulamayı kullanan kişiler oluşturdukları profiller aracılığıyla diğer kullanıcılarla bağlantı kurabilir, gruplara katılabilir ve çeşitli içerikleri paylaşabilirler (Gülbahar, Kalelioğlu ve Madran, 2010). Facebook, ücretsiz bir uygulama olup insanların

arkadaş çevresiyle iletişim kurmasına ve bilgi alış verişine imkan sunan sosyal bir web sitesi olarak tanımlanmaktadır (Çift, 2016). Harvard Üniversitesi öğrencileri tarafından 2004 yılında başlatılan bu uygulama sadece Harvard üniversitesinin öğrencilerine yönelik kurulmuştur; ancak zamanla diğer üniversitelerde de açılmış ve isteyen herkesin katılabileceği bir platform haline gelmiştir (Cassidy, 2006). 2018 Ocak ayı itibariyle elde edilmiş olan verilere göre ülkemizde %37'si bayan ve %63'ü erkek olmak üzere 51 milyon Facebook kullanıcısı bulunmaktadır (Digital in Global Overview, 2018). Bu rakam son bir yıl içerisinde %6 civarında artışı ifade etmektedir.

Günümüzde ülkemizde Facebook ve Instagram sosyal ağ uygulamalarından sonra en fazla kullanılan sosyal ağ uygulamalarından biri Twitter sosyal ağıdır. 2006 yılı mart ayında San Francisco Podcast şirketi tarafından “Twtrr” şeklinde bir harf eksik olarak oluşturulmuş olan Twitter, insanların günlük yaşamlarında meydana gelen olayları, düşüncelerini, deneyimlerini ve paylaşılabilir buldukları her şeyi kısa cümlelerle paylaşması amacıyla kurulmuştur. Facebook uygulaması gibi ücretsiz olan bu uygulama hesap açarak profil oluşturan herkesin kullanımına açıktır. Twitter'ın diğer sosyal ağ uygulamalarından en ayırt edici özelliği kullanıcıların paylaşım yaparken kullanabileceği karakter sayısına sınırlama koymasındır. İlk çıktığı zaman maksimum 140 karakter kullanımına izin veren Twitter bu uygulamayı esneterek günümüzde sınırı 280 karaktere kadar çıkarmıştır. Twitter aracılığıyla kullanıcılar “Tweet” (ileti) adı verilen ve maksimum 280 karakterden oluşan mesajları, takipçi adı verilen diğer kullanıcılarla paylaşmakta ve böylece kitlesel ve kişilerarası iletişim kurabilmektedirler (Chen, 2011). Twitter kullanıcıları tweet'lerini takip etmek istediği kişilere takip isteği göndererek takipçi olabilmektedir.

Sosyal ağlar kullanıcı sayıları ve sunmuş olduğu hizmetler bakımından önemli sosyal medya platformları olmakla birlikte bilgi kirliliği açısından değerlendirildiğinde sosyal ağların hayatımıza girmesiyle birlikte birtakım sorunlarda meydana gelmeye başlamıştır. Sosyal ağlar genellikle ücretsiz olup herkesin kullanımına açıktır. Sosyal ağlara katılmak isteyen yeni üyeler bu ağları kullanabilmek için hesap oluşturmalı ve bunun içinde hesap oluşturma aşamasında bazı kişisel bilgileri belirtmek zorundadır; ancak sosyal ağlarda hesap açılırken bazı kullanıcıların belirtmiş olduğu kişisel bilgiler doğru bilgiler değildir. Sosyal ağlarda kişisel bilgilerin doğruluğunu denetleyen herhangi bir mekanizma da bulunmamaktadır. Bu bakımdan ele alındığında bir kişi kendi kişisel bilgilerini kullanmadan sosyal ağlarda hesap oluşturabilmektedir. Kimi zaman bazı kullanıcılar hiç olmayan uydurma

isimler ve kişisel bilgiler kullanarak hesap oluşturmakla birlikte bazı kişilerde başkalarının isim, resim ve kişisel bilgilerini kullanarak hesap oluşturabilmektedirler. Başka kişilerin bilgilerini maksatlı bir şekilde kullanarak başkalarının adına sosyal ağlarda paylaşım yapanlar suç işlemekle birlikte, yapılmış olan bu tür paylaşımlar bilgi kirliliğine neden olabilmektedir. Bu durum birtakım etik ve hukuki sorunları beraberinde getirmektedir. Kendilerine ait olmayan isimleri kullanarak kendi kimliğini gizleyen kişiler, sosyal ağlarda gerçek olmayan ve kimi zaman suç unsuru taşıyan paylaşımlar yapabilmektedirler.

1.3.2 Bloglar

Blog kelime anlamı olarak web ve log sözcüklerinden türemiştir (Zarella, 2010: 5). Bloglar gittikçe önemi artan sosyal medya platformlarından olup web tabanlı kişisel gazetelerdir (Mayfield, 2008: 6). Bloglar, ilk olarak bir grup bilgisayar programcısının internet üzerinde gezinirken beğendikleri web sitelerini kendi sayfalarında kısa ve açıklayıcı notlar hazırlayarak bu notları yayınlamaları şeklinde başlamıştır (Çakıcı, 2005'den aktaran Dilmen, 2009). Bloglar da internetin ortaya çıkması sonucunda hayatımıza girmiş olup; nasıl ki mektuplar ve tebrik kartları internet aracılığıyla zamanla e-posta ve e-karta dönüştüyse bloglar da günlüklerin yerini almıştır (Dilmen, 2009). Her ne kadar bloglar çevrimiçi kişisel günlükler olarak düşünülse de günümüzde bloglar tanıtım bloglarından eğitim bloglarına, tüketici bloglarından sivil toplum kampanyalarına kullanım alanı oldukça yaygındır. Bloglar ekonomi, tasarım, sanat, fotoğraf, politika, pazarlama ve bu konulara benzer temaları içerebilir. Bloglar kişisel olabileceği gibi kurumsal veya belli bir topluluğa ait olabilir. Topluluk blogları üyelik sistemiyle oluşan üyelerin yazmış oldukları gönderilerden meydana gelir.

Bloglar haber duyurmak, yorum yazmak, tanıtım yapmak ve kişinin fikirlerini paylaşması gibi çeşitli amaçlarla kullanılabilir. Blog servisi genellikle bu hizmeti veren web sitelerine birkaç adımda kaydolup üye olduktan sonra kullanıcılarına ücretsiz olarak sunulmaktadır. Blogların bireyler ve kurumlar açısından çeşitli ortaya çıkış nedenleri bulunmaktadır. Bireyler blogların ilgi çekici olduğunu düşünmekte ve ayrıca bloglar aracılığıyla kendilerini kolayca ifşa edebileceklerini düşünmektedirler. Kurumlar ise bireylerin bloglara olan ilgisini görmekte ve bununla birlikte internet kullanımındaki artış, teknolojiye meydana gelen ilerlemeler, web sitelerini kullanmanın artık yeterince pratik olmaması gibi nedenlerle kurumlarda blog kullanımına yönelmektedir (Akar, 2016). Bloglarla

ilgili yaşanan bu tür gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda, bloglar insanların kendi düşüncelerini ifade edebilmeleri için önemli bir sosyal medya platformu olarak düşünülmektedir. Bloglarda yazılmış olan içerikler belli bir konu hakkında bireylerin kendi düşüncelerini yansıttığı için bu tür içerikler kimi zaman taraflı olabilmekte ve böylece okurlarını yanlış yönlendirebilmektedir. Bu nedenle blogları bilimsel çalışmaların hazırlandığı platformlar şeklinde değerlendirmemek gerekir. Her ne kadar bloglar kişisel bir günlük olarak blog kullanıcılarının yapmış oldukları kişisel paylaşımlar olarak düşünülse de günümüzde uzmanlık alanı gerektiren konularda bile kullanılmaktadırlar. Ayrıca doğruluğu hakkında herhangi bir bilgi olmamasına rağmen çeşitli içeriklerin paylaşıldığı bloglar bilgi kirliliğine neden olabilmektedir. Bu nedenle çeşitli blogları takip eden sosyal medya kullanıcıları, herhangi bir konu hakkında düşünce, fikir ve yorumun ötesinde bulunan içerikleri daha dikkatli bir şekilde incelemeli ve bunların doğru olup olmadığı hakkında daha fazla sorgulayıcı olmalıdır.

Sedat Kaplanoğlu tarafından 15 Şubat 1999 tarihinde oluşturulmuş olan Ekşi Sözlük kişisel bir çevrimiçi günlük yani blog olarak değerlendirilmekle birlikte bu platformda herhangi bir içerik sınırlaması olmaksızın, herhangi bir durum veya konu hakkında haber, bilgi ve yorum özelliğine sahip ifadeler bulunmaktadır (Gürel ve Yakın, 2007). Bir bilgi havuzu niteliği taşıyan Ekşi Sözlük platformu, sisteme üye olup yazar statüsünü elde eden üyelerin belli konulara yönelik yapmış olduğu kişisel görüş ve düşüncelerini paylaşma esasına dayanmaktadır. Ekşi Sözlük üyelerinden bazıları moderatör, praetor ve gammad gibi ünvanlara sahip olup bu üyeler yazarların oluşturmuş oldukları içerikleri denetleme açısından çeşitli yetkilere sahiptir. Gerekliğinde, yapılmış olan paylaşımların Türk Ceza Kanunu'na aykırı bir nitelik taşıyıp taşımadığını denetleyen moderatörler yine gerektiğinde kanuna aykırı olduğu kanaatine vardıkları paylaşımları silme yetkisine sahiptirler. Eğer moderatörler bir içeriğin hukuki boyutu hakkında emin değillerse hukuki olarak daha yetkin olan praetor üyelere danışabilmektedirler (Gürel ve Yakın, 2007). Bu bakımdan değerlendirildiğinde Ekşi Sözlük, belirli bir seviyede içerikleri denetim mekanizmasına sahip olan bir veri, haber ve çeşitli içerik paylaşımı platformu olarak değerlendirilebilir.

Ekşi Sözlük platformunun belli bir denetim mekanizmasına sahip olması olumlu bir faktör olmakla birlikte bilgi kirliliği açısından bu mekanizma yeterli değildir. Bu platformda bulunan moderatör ve praetorlar, yazarların yapmış olduğu paylaşımların doğruluğunu kontrol etmekten daha çok Türk Ceza Kanunu'na uygun olup olmadığını denetlemektedirler.

2010 yılında BBC Türkçe haber kuruluşunun Ekşi Sözlük kurucusu Sedat Kaplanoğlu'na Ekşi Sözlük platformunun bilgi kirliliğine hizmet edip etmediği sorusu üzerine Sedat Kaplanoğlu Ekşi Sözlük platformunun bilgi kirliliğine hizmet etmekten ziyade bilgi kirliliği konusunda farkındalık yarattığını söyleyerek Ekşi Sözlük'te her sayfanın en altında “Bu sayfada yazılanların hiçbiri doğru değildir” yazdığını belirtmiştir (BBC, 2010). Ekşi Sözlük platformu belli bir konu hakkında kullanıcılarına içerik sunmakla birlikte o içeriğin doğruluğu hakkında herhangi bir güvence vermediğini açıkça belirtmekte ve böylece onları sorgulayıcı olmaya teşvik etmektedir. Ekşi sözlük platformunun kurulma amacı, yaşanan gelişmeler hakkında kullanıcılarının zihninde farkındalık yaratmaktır. Bu amaç doğrultusunda farklı görüşlere sahip olan kişiler bu platformda çeşitli konular hakkında yorumlar yapabilmektedirler. Böylece belli bir konuyla ilgili farklı bakış açılarına sahip olmak isteyen kullanıcılar diğer üyelerin yapmış olduğu yorumlara erişebilmektedirler.

1.3.3 Vikiler

Viki, belli bir konuda bilgi sahibi olan kişilerin bilgi katkısı yapmalarına ve bazı konular hakkında makalelere içerik oluşturmalarına imkan sağlayan tarayıcı tabanlı bir web platformudur (Safko, 2010: 159). Günümüzde viki olarak bilinen en yaygın uygulama Vikipedi (Wikipedia)'dir. Vikipedi ücretsiz bir web ansiklopedisi olup bu ansiklopedinin içeriğini özgür bir şekilde kullanıcıları oluşturmaktadır (Vikipedi, 2017a). Sahip olduğu teknik özellikler aracılığıyla Vikipedi kullanıcılarına yeni bir bilgiyi ekleme, düzenleme ve gözden geçirme imkanlarını sunmasıyla birlikte kullanıcılar gerek duyduklarında içerik üretebilmektedirler. 285 dil sürümü bulunan Vikipedi'nin dünyanın her yerinden kullanıcısı bulunmakta ve 235.504 makale sayısı ile Türkçe 30. sıradadır (Vikipedi, 2017b). Dünyanın her yerinden kullanıcısı bulunan Vikipedi ansiklopedisine içerik yükleyen ve içeriklerin gelişmesine katkıda bulunan herkes vikipedist olarak adlandırılmaktadır (Vikipedi, 2017c). Vikipedistlerin üye olma zorunluluğu yoktur. Bu bilgiler doğrultusunda binlerce kişi tarafından binlerce içeriğin oluşturulmasından kaynaklı bazı etik sorunların meydana gelebileceği akıllara gelmektedir. Vikilerin içeriğini binlerce kullanıcı oluşturmaktadır, bu yüzden kimi zaman içerik oluşturulurken bilginin güvenilirliği ve doğruluğunun sağlanamamasından dolayı çeşitli sorunlar meydana gelebilmektedir. Vikipedi yönetimi bu tür sorunları önlemek için Vikipedi'ye kayıtlı olan bazı vikipedistleri seçmekte ve bu kişileri devriyeler, denetçiler, gözetmenler, bürokratlar, kahyalar ve hizmetliler olarak

adlandırmaktadır (Vikipedi, 2017d). Vikiler özellikleri dolayısıyla işbirliğini gerektiren bir yapıya sahip olup vikilerde oluşturulan içerikler belli bir işbirliği sonucunda meydana gelmektedir. Vikileri oluşturmak için kullanıcılarının teknik seviyede bilgi gerektiren üst düzey internet kullanıcıları olmalarına gerek yoktur.

Ücretsiz bir web ansiklopedisi olduğu iddia edilen Vikipedi önemli bir bilgi kaynağı olmakla birlikte bu platformun gerçekten bir ansiklopedi niteliği taşıyıp taşımadığı tartışmalı bir konudur. Türk Dil Kurumu'na göre ansiklopedi belli bir yöntemle göre düzenlenen, bilim, sanat ve uğraş dallarının tüm bilgilerini ayrıntılı olarak bir arada bulunduran, genellikle birkaç ciltten oluşan kitap, bilgilik şeklinde tanımlanmaktadır. Ansiklopedi için yapılmış olan bu tanımlama söz konusu platformun ansiklopedi niteliği taşıyıp taşımadığı hakkında yol gösterici niteliktedir. Vikilerde bulunan her türlü içeriği bilimsel bir şekilde hazırlanmış bir kitabın içinde bulunan bilgilerle eşdeğer tutmak doğru değildir. Her ne kadar vikilerde bulunan içerikler denetlenmekte ve gerektiğinde tekrar düzenlenebilmekteyse de bilgi güvenilirliği açısından vikiler tartışmalı bir kaynaktır; çünkü vikilerde bulunan bilgileri denetleyen kişiler o içerikleri oluşturan kişiler gibi gönüllü olan kişilerdir. Bununla birlikte herhangi bir bilimsel içerik, tez, makale veya bir yazı çeşitli mecralarda yayınlanmadan önce birtakım standartlar doğrultusunda denetimlerden geçmektedir. Vikilerde ise bir bilginin yayınlanma süreci bilimsel olarak hazırlanan içeriklerin yayınlanma sürecinden daha kolaydır. Vikilerle ilgili en önemli tartışma konularından birisi de vikilerin akademik çalışmalarda kaynakça olarak gösterilip gösterilmemesi sorunudur. Bazı kesimler vikilerde bulunan içerikleri akademik kaynak olarak kabul etmemektedir. Vikilerin akademik kaynak olarak kabul edilmemesinin en önemli nedenlerinden biri vikilerde bulunan içeriklerin değiştirilebilmesidir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde, belli bir zaman diliminde vikilerde bulunan bir içeriğin, denetlendikten sonra eksik veya yanlış bir bilgi içerdiği sonucuna varılabilmektedir. Böyle bir durumda yanlış bilgi içeren içeriklere dayanarak akademik çalışmalarını sürdüren kişiler yanlış sonuçlara ulaşarak birtakım sorunlar yaşayabilmektedir.

Vikilerle ilgili ülkemizdeki en önemli tartışma konularından birisi Wikipedia web sitesine uygulanmakta olan erişim engelidir. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurulu (BTK)'na ait web sitesi üzerinden Wikipedia sitesinin web adresi sorgulandığında “idari tedbir” amaçlı erişim engelinin uygulandığı belirtilmektedir. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurulu'nun yapmış olduğu açıklamada, Wikipedia'da bulunan bazı içeriklerin Türkiye'yi terör örgütleriyle işbirliği yaptığı şeklinde gösterdiği ve bu nedenle yetkili mercilerin “erişim

engellemesi” tedbiri uyguladığı ve bu kararın Ankara 1. Sulh Ceza Hakimliği kararıyla onaylandığı belirtilmiştir (Anadolu Ajansı, 2018). Erişim engeli uygulandıktan sonra Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı Ahmet Arslan aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır :

“Erişime engelleme işlemi tesis edilirken Anayasanın haberleşme hürriyeti ile ilgili 22. maddesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesinin ikinci fıkrası ve Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 19. maddesinde öngörülen sebepler kapsamında 'ölçülülük' ve 'orantılılık' ilkesi gözetilmiştir” (Anadolu Ajansı, 2018).

Her ne kadar Wikipedia platformu bir çevrimiçi bilgi kaynağı olarak kabul edilse de özellikle bir web ansiklopedisi olma iddiasıyla oluşturulmuş böyle bir platformun herhangi bir dayanağı olmadan, ülkemizin bölgesel ve uluslararası alanda imajını olumsuz olarak etkileyebilecek bir içeriği yayınlaması sorunludur. Yaşanan bu gelişme de göstermektedir ki Wikipedia’da bulunan her bilgi doğru bir bilgi değildir. Bu nedenle herkesin her ortam da bilgiye erişim hakkı bulunmakla birlikte herhangi bir gerekçesi veya dayanağı olmadan asılsız bir şekilde yayınlanmış olan içeriklere uygulanan erişim engeli de bilgiye erişim hakkının ihlali olarak değerlendirilmemelidir. Bu düşünce doğrultusunda bir ülke kendi vatandaşlarının bilgiye erişim hakkını korumak amacıyla çeşitli düzenlemeler yapma hakkına sahip olmakla birlikte kendi vatandaşlarını eksik, yanlış ve yanıltıcı içeriklerden korumak içinde çeşitli önlemler almakla yükümlüdür. Bu nedenle herhangi bir dayanağı bulunmamakla birlikte söz konusu içerik hakkında resmi kanallardan gerekli uyarı ve taleplerin Wikipedia yönetimine bildirilmesine rağmen bu içeriklerin Wikipedia web sitesinden kaldırılmaması veya doğru olmayan kısımların düzeltilmemesi dikkat çekicidir. Söz konusu içerik incelendiğinde Türkiye’nin IŞİD terör örgütünü desteklediği iddiasının dayandırıldığı kaynak Fettullahçı Terör Örgütüne ait İngilizce dilinde yayın yapan Todayszaman adlı bir web sitesidir (Wikipedia, 2018). Her türlü uyarı ve şikâyete rağmen Wikipedia yönetiminin Fettullahçı Terör Örgütüne ait olduğu bilinen bir kaynak dışında herhangi bir yasal bir dayanak olmadan söz konusu içeriği yayınlamakta ısrarcı bir tutum sergilemesi bu içeriğin bilgiye erişim özgürlüğünden çok, maksatlı bir şekilde yayınlandığını düşündürmektedir. Söz konusu içerik doğru olmamasına rağmen tüm dünyada aktif olarak 285 farklı dilde yayın yapan bu platform tarafından her gün dünyanın her yerinden herkesin erişimine sunulmaktadır. Gerçekte neler yaşandığı hakkında herhangi bir fikri olmayan insanlar bu platformda Türkiye hakkında var

olan bilgileri sorgulamadan kabul ettiğinde Türkiye'nin terör örgütleriyle işbirliği içerisinde hareket ettiği düşüncesinin en azından okurların bir kısmının zihninde canlanması mümkündür. Meydana gelen bu gelişmeler değerlendirildiğinde özellikle söz konusu içeriği paylaşmaktaki ısrarcı tutumunu da göz önünde bulundurarak Türkiye'den bağımsız olarak ABD merkezli bir yönetime sahip olan Wikipedia platformunu kurulmuş olduğu yönetim merkezinden bağımsız olarak düşünmek güçleşmektedir.

1.3.4 Podcast

Podcast kelimesinin Türkçe karşılığı tam olarak bulunmamakla beraber pod yayını olarak bilinmektedir. Podcast kelimesi Apple'ın iPod cihazından gelen "pod" ve İngilizce dilinde yayınlamak anlamına gelen "broadcast" kelimesinin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur (Akar, 2010: 106). Podcastler bir programın internette bulunabileceği bölümler şeklinde tanımlanmaktadır (Apple, 2018). Genellikle orijinal ses veya görüntü kayıtlarından meydana geldiği belirtilen podcastler bir radyo yada televizyon programının, performansın veya herhangi başka bir etkinliğin kaydedilen yayınları da olabilmektedir.

Podcasting teknolojisini anlamak için "Gerçekten Kolay İçerik Paylaşımı" anlamına gelen RSS (Really Simple Syndication) teknolojisini de bilmek gerekir. RSS, xml veri formatında yazılan bir veri biçimi olup 1990'lı yılların sonuna doğru geliştirilmiştir. Podcasting teknolojisi ise RSS gibi dağıtım teknikleri ile cihazlara bir çeşit ses içeriği aktarımı şeklinde tanımlanabilir (Cebeci, 2008). Podcast'in meydana getirilme süreci aşağıdaki adımları kapsar:

1. İçeriğin oluşturulması
2. Oluşturulan içeriğin bir web sitesi veya blog aracılığı ile yayınlanması
3. RSS gibi abone sistemleri ile dinleyicilerin içeriğe abone olması ve içeriğin, içerik yönetim programı (iTunes gibi) tarafından indirilmesi.
4. İndirilen içeriğin uyumlu bir cihazda medya oynatıcısında dinlenilmesi veya izlenmesi (Meng, 2005).

Podcast'in meydana gelme sürecindeki ilk aşama olan içeriğin oluşturulması aşamasında anlatılmak istenen içerik, daha önceden radyo veya televizyonda yayınlanmış olan bir program, ders, performans veya başka bir etkinliktir. Bu yüzden bu tür içerikler podcast ile yayınlamaya uygun bir içerik haline getirilmektedir. Bir sonraki aşamada ise oluşturulmuş olan içerik, internet aracılığıyla itunes platformunda yayınlanmaktadır. Daha

sonra itunes'a üye olan kullanıcılar belirli kategorilere ayrılmış olan podcast içeriklerini kendi cihazlarına indirmektedirler. Podcast formatına uyumlu cihazlara indirilmiş olan bu içerikler dinlenilebilmekte veya izlenebilmektedir.

Podcast içeriklerinin tamamı dünyanın her yerinden itunes uygulamasına yüklenen ücretsiz içerikler olup bu içeriklere podcast dinleyicileri ücretsiz bir şekilde erişebilmektedirler. Podcast uygulaması üzerinden kendi yayınlarını yayınlayan yayıncılar dünyanın her yerine ulaşabilmekte ve böylece yayınları daha geniş kitleler tarafından takip edilebilmektedir. Podcast yayınları eğitim, eğlence ve çeşitli aktiviteleri içerebilmektedir. Hem podcastleri dinleyenler hem de yayıncılar için ücretsiz bir platform olan itunes programı aracılığıyla bölgesel olarak yayınlanan içeriklere dünyanın herhangi bir yerinden sınırsız sayıda kullanıcı erişim sağlayabilmektedir. Sunmuş olduğu bu imkanlarla podcastlerin yayıncılık alanında zaman ve mekan sınırını ortadan kaldırdığı söylenebilir. Podcastler bilgi kirliliği yönünden değerlendirildiğinde diğer sosyal medya platformlarına göre daha az bilgi kirliliğine neden olduğu düşünülmektedir. Öncelikle Podcast içeriklerini oluşturan yayıncılar diğer sosyal medya platformlarındaki gibi sahte hesaplar kullanarak içerik paylaşmamaktadırlar çünkü podcast sahiplerinin en önemli amacı kendi kimliklerini gizlemenin aksine oldukça fazla bir kitleye ulaşip kendilerini tanıtmaktır. Diğer yandan podcast içerikleri bir haber şeklinde veya bir iddiayı sunmak için hazırlanmamaktadır. Podcast yayınları daha çok eğitim ve eğlence amaçlı içerikleri kapsamaktadır.

1.3.5 Görsel Sosyal Medya Platformları

Görsel sosyal paylaşım alanlarından en yaygın olanları, Flickr, Pinterest ve akıllı telefonlarda çalışan Instagram'dır.

1.3.5.1 Flickr

2005 yılında 35 milyon dolara Yahoo tarafından Ludicorp'tan satın alınan Flickr fotoğraf paylaşım platformudur. 2017 yılı itibarıyla Flickr tarafından paylaşılmış olan verilere göre 10 milyardan fazla fotoğraf bulunmaktadır. Ücretli ve ücretsiz üyelik seçenekleri bulunan Flickr ücret ödeyene sınırsız ücret ödemeyene ise sınırlı fotoğraf paylaşım alanı tanımaktadır. 2008'den itibaren video paylaşımına da izin veren site mimarlık, güzel sanatlar, mücevher, takı, aksesuar gibi alanlarla uğraşanlar için ideal bir site olarak düşünülmektedir (Sevinç, 2012: 121). Bu özellikleriyle Flickr uygulaması sosyal bir uygulama olup sosyal

medyayı iş hayatına da entegre etmek isteyenler için ideal bir görsel sosyal medya platformu olduğu söylenebilir çünkü söz konusu uygulama aracılığıyla kullanıcılar, resimleri için çeşitli albümler ve kategoriler oluşturarak sosyal medyada diğer kullanıcılara sunabilmektedirler. Bu uygulama aracılığıyla birden fazla resim düzenli bir şekilde bir defada yüklenebilmekte ve diğer kullanıcılara sunulabilmektedir.

1.3.5.2 Instagram

Görsel sosyal medya platformlarından olan Instagram mobil sosyal ağ sitesi olarak 2010 yılında kurulmuş ve 2012 yılında Facebook tarafından satın alınmıştır. Flickr uygulaması gibi sosyal medya da fotoğraf paylaşımına yönelik olarak üretilmiş olan bu uygulama Flickr'dan farklı olarak akıllı telefon kullananlara yönelik olarak geliştirilmiştir. Akıllı telefonlar için geliştirilmiş olan bu uygulama aracılığıyla fotoğraf ve video paylaşımı yapılabilmektedir. Kullanıcının tercihine göre eğer Facebook, Twitter gibi diğer sosyal medya platformlarında hesabı var ise bu hesaplarını Instagram uygulamasına entegre edebilmekte ve böylece Instagram uygulamasında paylaşmış olduğu içerikleri diğer uygulamalarda da eşzamanlı olarak paylaşabilmektedir (Yeniçikti, 2016). Etiketleme özelliğinin 2013 yılında uygulamaya dâhil edilmesiyle fotoğraflar sınıflandırılabilir hale getirilmiş ve bu içeriklerin sosyal ortamda daha kolay erişilebilir hale getirilmesi sağlanmıştır (Türkmenoğlu, 2014: 96). Flickr uygulamasından farklı olarak daha çok anlık resim paylaşımı kültürü Instagram kullanıcıları arasında yaygındır. Bu nedenle Instagram uygulamasında paylaşılan resimler çoğunlukla kişinin anlık olarak yapmış olduğu aktiviteleri diğer takipçilerle paylaşmış olduğu resimler olup Flickr uygulamasında olduğu gibi herhangi bir alanda uzman olan kişilerin paylaştıkları resimler değildir. Instagram uygulaması akıllı telefonlara yönelik olarak geliştirildiği için bu platformda paylaşılan fotoğraflar daha çok akıllı telefonlar aracılığıyla çekilen fotoğraflardır.

1.3.5.3 Pinterest

Pinterest ortak ilgi alanları olan kullanıcıların birbirlerine resim ve video gibi görüntülü dokümanları paylaşmak amacıyla kurulduğu bir sitedir. Kullanıcılar kendi yükledikleri resim ve videoları paylaştıkları gibi, başka sitelerden buldukları görselleri de paylaşabilmektedirler (Güçdemir, 2012: 45). Pinterest uygulaması daha çok kullanıcıların resimler toplamak ve bunları düzenli bir şekilde kaydetmek amacı ile kullandığı sosyal medya

uygulamasıdır. Bu özelliğiyle Pinterest uygulamasının belli bir konuda araştırma yapan kişiler için ideal bir uygulama olduğu düşünülmektedir. İnternette gezinti yaparken kullanıcılar için önemli olan bir içeriğin bulunduğu web sitesinin adresini kaydetmek yerine o web sitesinde bulunan resim ve video gibi içerikler Pinterest uygulaması aracılığıyla uygulama içerisinde oluşturulan panoya kaydedilebilmektedir. Pinterest uygulamasına özgü olan bu faaliyet sabitleme (pinning) olarak adlandırılmaktadır.

1.4 Sosyal Medyanın Kullanım Amaçları

Sosyal medya kullanımının her geçen gün artmasında çeşitli faktörler bulunmaktadır. Küresel Web Endeksi'nin (Global Web Index) 2017 yılı haziran ayında yapmış olduğu araştırmaya göre kullanıcılarının sosyal medyayı kullanmasında birçok farklı etken bulunmaktadır. Bunlar:

- Arkadaşlar ile bağlantıda olup onların neler yaptığını öğrenmek (%42)
- Haberler ve yaşanan mevcut gelişmelere güncel kalmak (%39)
- Boş zamanları geçirmek (%39)
- Kişinin birçok arkadaş çevresinin sosyal medya kullanması (%34)
- Diğer insanlar ile genel bir ağ kurmak (%34)
- Eğlenceli veya komik bir içerik bulmak (makale, video vb.) (%34)
- Başkaları ile resim ve video paylaşmak (%33)
- Kişisel düşünceleri paylaşmak (%30)
- Yeni insanlar tanımak (%28)
- Kişinin günlük yaşamda neler yaptığını paylaşması (%27)

Belirtilen araştırma sonucundan da anlaşılıyor ki insanların sosyal medyayı kullanması sadece bir nedenden kaynaklanmayıp çeşitli nedenlerden dolayı sosyal medya kullanılmaktadır. Bu faktörlerin en başında kişilerin arkadaş çevresi gelmekle birlikte insanların güncel olayları ve haberleri sosyal medya aracılığıyla takip etme düşüncesi de önemli faktörler arasında yer almaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde internet kullanıcıları, aradıkları her türlü bilgiye internet aracılığıyla ulaşabileceklerini düşünmektedirler. Öncelikle üzerinde durulması gereken nokta insanların buldukları çevreyle bağlantı kurması veya güncel olayları takip etmek için neden sosyal medyayı tercih ettikleridir. Bu konu üzerinde

durulması gereken bir konudur çünkü insanlar sosyal medya olmadan önce de buldukları çevredeki insanlarla çeşitli şekillerde iletişim kurmuş ve yaşanan güncel gelişmeleri çeşitli şekillerde özellikle geleneksel medya araçlarıyla takip edebilmişlerdir. İnsanların buldukları çevreyle bağlantı kurması için neden sosyal medyayı kullandıkları sorusunun cevabı aslında yukarıdaki araştırma sonucundan da anlaşılabilir; çünkü sosyal medya kullanan kişilerin önemli bir kısmı sosyal medyayı buldukları çevredeki insanlar da kullandıkları için kendilerinin kullandıklarını belirtmişlerdir. Sosyal medyanın bir diğer kullanım nedeni insanların boş zamanlarını sosyal medya aracılığıyla değerlendirme düşüncesidir. Bu durum göstermektedir ki sosyal medyayı kullanan bazı insanlar sosyal medyayı boş zamanlarında yapmış oldukları müzik, seyahat, eğlence ve benzeri aktivitelere bir alternatif olarak görmektedirler. Sosyal medyayı kullanan kullanıcıların sosyal medyayı kullanma nedenlerinden olan eğlenceli veya komik bir içerik bulma ve içerikleri diğer kullanıcılarla paylaşma düşüncesi sosyal medyanın sosyal bir ağ olmasının sonucudur. Sosyal bir ağ olan sosyal medyada bulunan içerikler diğer kullanıcılar tarafından oluşturularak yüklenmekte ve diğer kullanıcıların erişimine sunulmaktadır. Geniş bir ağ olan sosyal ağ aracılığıyla sosyal medya kullanıcıları kendi düşüncelerini diğer kişilerle paylaşabilme ve yeni insanları tanıyabilme imkanına sahiptir. Bu özelliklerinden dolayı sosyal medyayı kullanma arzusu, araştırmadan elde edilen bir diğer sonuçtur. Araştırma sonucunda elde edilen sosyal medyayı kullanım nedenlerinden birçoğu aslında insanların sosyal medya olmadan da yapabileceği faaliyetlerdir. Bu yönüyle sosyal medyanın, insanların günlük hayatlarında yapmış olduğu faaliyetleri gerçekleştirme şekline bir alternatif olarak ortaya çıktığı düşüncesi kabul edilebilir bir düşüncedir.

Türkiye’de sosyal medya kullanım amaçlarının belirlenmesine yönelik olarak yapılmış olan araştırmada, kullanıcıların sosyal medyayı kullanım nedenlerinin en başında başkalarıyla iletişim kurma isteği gelmektedir (Eren, 2014). Bununla birlikte sosyal medya kullanıcılarının sosyal medya aracılığıyla yeni ilişkiler kurma, var olan ilişkileri devam ettirme, gündemi takip etme gibi faktörler araştırmadan elde edilen diğer önemli bulgulardır. Bu yönüyle elde edilen sonuç yukarıda belirtilmiş olan araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Türkiye’de yapılmış olan diğer bir araştırma sonucuna göre sosyal medya kullanıcılarının sosyal medyayı kullanım nedenlerinin başında sırasıyla arkadaşlık kurmak, eğitim, günlük sohbet, siyasi ve ticari nedenler gelmektedir (Kılıç, 2015). Yapılmış olan bu araştırma da göstermektedir ki sosyal medya kullanım nedeninin en başında diğer araştırma sonuçlarında

olduğu gibi iletişim faktörü gelmektedir. Bununla birlikte kullanıcılar eğitim, siyasi, ticari ve birtakım diğer nedenlerden dolayı sosyal medya kullanımına yönelebilmektedirler.

1.5 İnternet ve Sosyal Medyanın Bilgi Üzerindeki Etkisi

İnternet kullanıcılarının dünyanın her yerinden ve herhangi bir zamanda internet ortamına yüklenen, değiştirilen ve paylaşılan bilgi yığınlarına erişebilmeleri aynı zamanda bu bilgilerle başa çıkma sorununu beraberinde getirmiştir (Fırat ve Kurt, 2015). Sosyal medya kullanıcıları sosyal medya aracılığıyla bilgiye daha kolay erişebileceklerini düşünmektedirler. Bu düşünce kısmen doğrudur ancak internet ortamında erişilen her bilgi seçici bir bilgi değildir. Sosyal medyada anlık olarak ve içeriği dolayısıyla haber niteliği taşıyan eksik, yanlış ve yanlış paylaşımlar doğruluğu tespit edilemediği takdirde sosyal medya kullanıcıları için risk oluşturabilmektedir. Özellikle belli bir konu hakkında sosyal medya uygulamalarında doğru olmamasına rağmen yapılmış olan paylaşımları ve internet sitelerinde bulunan çeşitli içerikleri araştırmadan doğru olduğuna inanan kullanıcılar ciddi sorunlar yaşayabilmektedirler. Bu bakımdan sosyal medyada var olan eksik, yanlış ve yanlış içeriklerin etkisinden korunmak için en büyük sorumluluk sosyal medya kullanıcılarının bizzat kendisine düşmektedir. Bu yönüyle ele alındığında üzerinde durulması gereken en önemli konulardan biri sosyal medya da kullanıcıların üretmiş olduğu her içeriğin bilgi olup olmadığıdır. Bunu anlamak için veri, enformasyon ve bilgi kavramlarına değinmek gerekir. Veri tek başına herhangi bir anlam ifade etmemekle birlikte enformasyona ve bilgiye dönüştürülebilir şekiller ve/veya olgular şeklinde tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2009). Veriler belli bir düzen çerçevesinde bir araya getirildiği takdirde enformasyona dönüşebilmektedirler. Bu bakımdan enformasyon, verinin herhangi bir konu etrafında işlenmiş hali olup bilgi enformasyonun analiz edilip sentezlenmesi sonucunda meydana gelmektedir (Aygün, 2015). Bu yönüyle bilgi, enformasyona göre çeşitli tecrübe, deney, analiz gibi birtakım faaliyetler sonucunda ortaya çıkmaktadır. Terra ve Angeloni (2009)'ye göre bilgiyi enformasyondan ayıran en önemli unsur bilginin yönetilememesidir. Sonuç olarak bilgi ve enformasyon sosyal medya açısından değerlendirildiğinde sosyal medya platformlarında bulunan içeriklerin tamamını bilgi olarak adlandırmak doğru değildir; çünkü sosyal medya platformlarında bulunan içeriklerin önemli bir kısmı doğruluğu sınanmamış ve tekrar düzenlenip değiştirilebilir içeriklerdir. Bu nedenle sosyal medya platformlarında bu şekilde bulunan içerikler bilgi değil enformasyondur.

İnternet ortaya çıkmadan önce insanlar bir konuyla ilgili bilgi edinmek için belli bir çaba ve emek harcar yani bilginin peşinden koşarlardı; ancak günümüzde internetle birlikte artık doğrusu ve yanlışıyla bilgi parmaklarımızın ucunda olup internet ansiklopedilerinde, sözlüklerde, web sitelerinde, blog ve portallarda adeta üzerimize akmaktadır (Tunç, 2010). Bu durumdan da anlaşılacağı üzere bilgiye erişim geçmişe göre daha kolaydır; ancak insanların bilgiye erişim imkanının geçmişe göre daha kolay olması erişilen her bilginin salt doğru bilgi olduğu anlamına gelmemektedir. Bireylerin toplumsal bir varlık olmalarından dolayı buldukları çevreyle etkileşim kurma, haberdar olma, uyum sağlama, kabul görme, değer görme, dikkate alınma, ilgi çekme, eğlenme, öğrenme ve kendilerini ifade etme gibi birtakım sosyal ihtiyaçları bulunmaktadır ve bu ihtiyaçlara sosyal medyanın cevap verebildiği düşünülmektedir (Eşitti, 2015). Her ne kadar sosyal medya bireylerin birtakım sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamaktaysa da birtakım istenmeyen durumların ortaya çıkması söz konusu olabilmektedir (Yaylagül, 2010). İnternet üzerinde herhangi bir konuyla ilgili birçok bilgiye erişebilmek mümkün olmakla birlikte bu bilgilerin doğru olup olmadığı sınınamamaktadır. Bu durumda göstermektedir ki bilgiye erişimin kolaylığıyla bilginin doğruluğu arasındaki ters orantı internetin hayatımıza girmesiyle birlikte daha fazla artmıştır. Bazı Sosyal medya platformlarının kimi zamanlar amacına uygun olarak kullanılmadığı günümüzde bilginin doğruluğu ve güvenilirliğiyle ilgili önemli sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Örnek vermek gerekirse kişisel bir blog sayfasında uzmanlık gerektiren bir konuyla ilgili içerik paylaşılmasının ne kadar güvenilir ve doğru olduğu üzerinde durulması gereken bir konudur.

Sosyal medyanın gelişmesiyle birlikte her alanda daha fazla bilgi üretimi ve ileti paylaşımı meydana gelmektedir. İnternet ve sosyal medya platformlarında var olan birçok içeriğin sosyal medya kullanıcılarının ilgi alanı dışında yer alması mümkündür. Kullanıcılar, eksik, yanlış ve yanlı bir şekilde sosyal medyada var olan içeriklere maruz kalabilmekte ve bu durumdan dolayı meydana gelen bilgi kirliliği bireylerin yaşamı üzerinde etkili olmaktadır. Nitekim her alanda durmadan üretilen verilerin artmasıyla birlikte bilgi kirliliği hızlı bir şekilde artmaktadır (Yüksel, 2014). Sosyal medyada kullanıcılar birçok bilgiye maruz kalmakla birlikte bu durumdan kaçınmak oldukça zor ve hatta çoğu zaman bu durumu fark etmek bile mümkün değildir (Johnson, 2012'den aktaran Yüksel, 2014). Gerçekten de günümüzde birçok sosyal medya ve internet kullanıcısı bazı içerikleri arama dahi çeşitli nedenlerden dolayı bazı içeriklere maruz kalabilmektedir. Bu duruma verilebilecek örneklerin

en başında bir çok internet kullanıcısının en az bir tane hesabı bulunduğu e-posta kutularındır. Her gün başta reklam amaçlı olmak üzere çeşitli nedenlerden dolayı bir çok e-posta, kullanıcılarının e-posta adreslerine gönderilmektedir. Genel olarak birçok kullanıcıya gönderilen bu tür e-postaları kullanıcıların çoğu okumadan silmektedir. Verilebilecek bir diğer örnek ise arama motorlarının internet kullanıcılarına yapılan aramalarla bağdaşmayan sonuçlar sunmasıdır. Bu nedenle çoğu zaman internet kullanıcıları yaptıkları aramalarda aradıkları bilgi yerine bir bilgi yığına maruz kalabilmektedir.

Sosyal medya yapısı itibariyle herhangi bir kesimin kontrolü altında değildir ve bu nedenle sosyal medya platformlarını herkesin kullanması mümkündür. Sosyal medyanın herhangi bir kesimin kontrolü altında olmaması demokratik ve özgürlükçü bir ortam olduğunu düşündürse de bu durumun birtakım olumsuz sonuçları bulunmaktadır. Her geçen gün daha fazla kontrol dışı hale gelen yapısından dolayı sosyal medya, bazı kesimler tarafından kasıtlı olarak kullanılmakta ve terör gibi birtakım kötü faaliyetlere aracı olmaktadır (Demir, 2017). Bu bakımdan sosyal medya, kullanıcıları açısından kontrol dışı bir hal almakta ve sosyal medya kullanıcılarını bazı kesimler kendi amaçları doğrultusunda yönlendirebilmektedirler. Her ne kadar sosyal medya kullanıcıları birer “üretüketici” (prosumer) olarak sosyal medya platformlarında yer alsa da sosyal medya kullanıcılarının sosyal medya platformlarındaki konumu bazen net değildir. Bu nedenle sosyal medyada zaman zaman toplumun algı ve düşüncelerini yönlendirmeye yönelik bazı kesimler tarafından çeşitli faaliyetler yürütülebilmektedir. Herhangi bir kontrole tabi tutulmadan sosyal medya uygulamalarında herkesin hesap açabilmesi mümkün olup herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Terörizme ve bazen belli bir kesimin menfaatine hizmet eden bu tür propaganda amaçlı paylaşımlar toplumda ciddi sorunlara yol açabilmektedir. Sosyal medya platformlarında herhangi bir kullanıcının kendi hesabından açmış olduğu kanal veya gruba çok kısa bir süre içerisinde birçok başka kullanıcının üye olup çeşitli içeriklere abone olması mümkündür. Sosyal medya platformlarında var olan bütün içerikler anlık olarak tespit edilememekte ve bu nedenle anlık olarak bu içeriklere müdahale edilememektedir. Bu yüzden günümüzde sosyal medya platformlarında bilgi kirliliği içeren, genel ahlak, toplum ve kamu düzenine aykırı olan içerikler önemli bir sorun teşkil etmektedir.

Ülkemizde son zamanlarda yaşanan gelişmeler ve bu gelişmelere bağlı olarak sosyal medyada yayılan çeşitli bilgi, haber ve paylaşımların bazılarının zaman zaman kasıtlı olarak yapıldığı ve bunların doğru olmadığı bilinmektedir. Yaşanan bu gelişmeler erişilen bilgilerin

doğruluğu üzerinde daha fazla durulması gerektiğini göstermektedir. Bilgi en eski zamanlardan beri insanların yaşamlarındaki en önemli kaynaklardan biridir. İnsanların, geçmiş zamanlarda göçebe yaşamdan yerleşik hayata geçmesinde ve avcı toplayıcı toplumdan üretici topluma dönüşmesinde hiç şüphesiz bilginin önemi büyüktür. En eski zamanlardan beri insanlar her türlü tecrübe ve deneyimi biriktirmiş bunları zamanı geldiğinde bilgiye dönüştürebilmiştir. Bunun sonucunda da insanlar hayatta kalmayı başarabilmişlerdir. Günümüzde dünya ülkelerinin gelişmişlik seviyelerinde de sahip oldukları bilgiler belirleyici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilgiyi biriktirmek kendi başına bir amaç olmamakla birlikte asıl amaç toplumun refahı ve iyiliği için bilgiden en iyi şekilde faydalanmaktır (Pandita, 2014). Bu yönüyle ele alındığında, sahip olunan bilgi ancak toplumun veya genelin iyiliği için kullanıldığı zaman anlamlıdır aksi takdirde elde edilen bilginin tehlikeye dönüşebilmesi mümkündür.

1.6 Sosyal Medya ve Son Dönem Toplumsal Hareketler

İnternet ve bilgisayar teknolojisinin hayatımıza girmesiyle birlikte toplumsal hareketlerin meydana gelişinde de çeşitli değişiklikler meydana gelmiştir. İnternet aracılığıyla içerik oluşturan editörlerin, basının egemenliğinden kurtulduğu ve böylece bireyler arası yeni iletişim kanallarının meydana geldiğine dair görüşler ortaya konmuştur. Sosyal medya araçları devletin egemenlik yetkilerine karşı direk olarak tehdit olarak görülmemekle birlikte kontrol dışı bir iletişim kanalı olarak değerlendirilmektedir (Karagöz, 2013). Bununla birlikte internet ve beraberinde hayatımıza giren çeşitli iletişim teknolojilerinin devleti yönetenlerle yönetilen toplumlar arasında daha güçlü ve yakın mesafeli ilişkiler kurduğuna dair görüşler de mevcut olup bu durumun doğrudan demokrasiye yani halkın yönetime daha fazla katılabilmesine imkan sağladığı düşünülmektedir (Bektaş, 2004: 211). Sosyal medya kullanıcıları, çeşitli siyasi gelişmelere yapmış oldukları paylaşımlar aracılığıyla sosyal medyada tepkilerini duyurabilmektedirler. Böylece siyasi otoriteler toplumun görüş ve düşüncelerini sosyal medya aracılığıyla da takip edebilmektedir.

2010 yılı sonlarında yönetim karşıtı halk hareketleriyle başlayan Arap Baharı sosyal medyanın toplumsal hareketler üzerindeki etkisine yönelik olarak verilebilecek örneklerden bir tanesidir. 2010 yılında Tunus'ta üniversite mezunu işsiz bir genç olan Muhammed Bouazizi'nin ekonomik nedenlerden dolayı pazarcılık yaparken kendisini yakmasıyla başlayan olay kısa sürede sosyal medya platformlarında duyulmuş ve diğer komşu ülkeleri de

etkisi altına almıştır (Orhan, 2013). İşsizlik, adaletsizlik ve halkın yönetime katılamaması gibi sorunlar uzun zamandan beri bölgede var olan sorunlardan olup zaman zaman halk bu sorunlara isyan etmiştir; ancak Arap Baharı, kitlesel oluşu ve diğer bölge ülkelerini etkisi altına alması açısından farklılaşmaktadır (Kışlakçı, 2012). Meydana gelen bu olayın birçok Arap ülkesini etkisi altına alarak halkın yönetime karşı isyan ve değişim gibi taleplerde bulunmasında sosyal medyanın rolü büyüktür çünkü Muhammed Bouazizi isimli şahıs ekonomik sebeplerden dolayı kendisini yakan ilk kişi değildir. Seyyar satıcılık yapan Tunuslu Abdesselam Trimech, Muhammed Bouazizi'den 1 yıl önce benzer nedenlerle yönetimi protesto ederek kendisini yakmıştır; ancak bu olaydan haberdar olan kişi sayısı çok azdır. Aynı ülkede benzer nedenlerle meydana gelen bu iki olay arasındaki en önemli fark Muhammed Bouazizi'nin kendisini kameralar önünde yakması ve bununla birlikte videoların Facebook başta olmak üzere çeşitli sosyal medya uygulamalarında paylaşılmasıdır (Karagöz, 2013). Söz konusu gelişmeler ele alındığında, günümüzde meydana gelen toplumsal hareketler ve yaşanan gelişmelerin daha duyulur hale gelmesinde sosyal medyanın önemli bir rol aldığı düşünülmektedir. Toplumun ilgilendiren olaylar sosyal medya aracılığıyla daha geniş kitlelere ve coğrafyalara yayılabilmektedir.

Sosyal medya aracılığıyla yönetime karşı ayaklanmaların başladığı Tunus'ta "Arap Baharı" başlamış olup daha sonra Cezayir, Lübnan, Ürdün, Moritanya, Sudan, Oman, Libya, Irak, Bahreyn ve Kuveyt'te çeşitli protestolar ve gösteriler düzenlenmiştir (Sağsen, 2011). Bu ülkelerde yaşanan gelişmeler devrim niteliğinde olup insanların meydanlara çıkarak protestolar yapması, zamanla yönetime karşı ayaklanmaları ve daha sonrasında da meydana gelen çatışmalar bir devrim değil de "Arap Baharı" olarak adlandırılmıştır. Bu durum sürecin tamamlanamamış olmasına bağlanmakla birlikte batılı ülkelerin de bu gelişmeleri bir devrim olarak adlandırmak istememesinden kaynaklandığı düşünülmektedir (Tekek, 2012). Bu sebeple yaşanan gelişmelerde, sosyal medya araçlarının kontrolünü elinde bulunduran batılı ülkelerin etkisini hissedebilmek mümkündür. Arap Baharı'nın meydana gelmesindeki rolü gözetilerek yaşanan gelişmeler kimi zaman "Twitter Devrimi", "Facebook Devrimi" olarak da bazı kesimler tarafından adlandırılmıştır (Tekek, 2012). Arap Baharıyla bağlantılı olarak üzerinde durulması gereken bir diğer konu Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin kendi ulusal çıkarları doğrultusunda söylemlerinde yer vermiş olduğu Büyük Ortadoğu Projesidir. Büyük Ortadoğu Projesi ABD'nin küresel olarak dünyada hakimiyetini sürdürmek ve Ortadoğu ülkelerindeki düzeni kendi lehine şekillendirmek amacıyla ortaya atmış olduğu bir

projedir. Bu amaç doğrultusunda özellikle El-Kaide terör örgütünün Amerika Birleşik Devletlerinde gerçekleştirdiği 11 Eylül saldırısı sonrasında artan yabancı karşıtlığına paralel olarak Ortadoğu ülkelerinin simgesi olan Arap ve Müslüman gibi kavramlar terör tehdidiyle eşdeğer tutulmuştur (Özerkmen, 2004: 257). Böylece Ortadoğu ülkelerinde bulunan terör tehlikesi ileri sürülerek Büyük Ortadoğu Projesi'nin meşrulaştırılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda ABD, önce Afganistan ve daha sonra da Irak'a operasyonlar düzenlemiştir. ABD yönetimi operasyonların meşruluğunu sağlamak amacıyla bu ülkelerin sosyal ve siyasal koşullarının teröre hizmet ettiğini vurgulamış bu ülkelerin demokratik bir ortama kavuşması gerektiğini ileri sürmüştür (Ayhan, 2007: 109). Her ne kadar demokrasi, adalet, eşitlik ve özgürlük gibi kavramlar gerçekleştirilen operasyonların meşruiyetini sağlamak amacıyla ileri sürülmüşse de yaşanan gelişmelerin arka planında Ortadoğu ülkelerinde bulunan enerji kaynaklarını elde edebilme amacının olduğu düşünülmektedir (Özer, 2009: 109). Yapılmış olan operasyonlarla bu ülkelerde istikrar sağlanamamakla birlikte aksine terör örgütleri daha fazla güç kazanmış ve bu operasyonlardan dolayı birçok sivil insan yaşamını yitirmiştir (Doster, 2013: 60). Ortadoğu ülkelerinde, özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra meydana gelen gelişmeleri Batılı ülkeler ve ABD'den bağımsız olarak düşünmemek gerekir. Arap Baharı'nın Büyük Ortadoğu Projesi'ne hizmet ettiğini belirten görüşe göre bölge daha demokratik bir ortama kavuşmamış aksine istikrarsız yönetim ve otorite boşluğu gibi sebeplerden dolayı terör ve şiddet ortamı daha fazla artmıştır (Koralan, 2016). Meydana gelen gelişmelerin asıl amacı toplumun daha demokratik bir ortama kavuşması değildir. Asıl amaç, toplumların bazı kesimlerin yararı için yeniden şekillendirilmeye çalışılmasıdır.

Arap Baharı'nı önceden tasarlanmış olan bir senaryo olarak değerlendiren kesimlere göre 2014 yılında Ukrayna'da yaşanan olaylar da Arap Baharıyla benzerlik göstermektedir. Bu ülkelerde yaşanan gelişmeler buralarda kontrolünü kaybeden hegemonik güçlerin tekrar kontrolünü ve nüfuzunu sağlama çabası olarak düşünülmektedir (tr.sputniknews.com, 2014). Ukrayna'da meydana gelen protestoların başlamasının en önemli sebebi Ukrayna Cumhurbaşkanı Viktor Yanukoch'in Avrupa Birliği'yle yapılacak olan ticaret anlaşmasını kabul etmemesidir (Draitser, 2014). Bu durumun arka planında Rusya ve dolayısıyla Rusya Devlet Başkanı Putin'in baskılarının olduğu düşünülmektedir. Daha önce Turuncu Devrimle birlikte Ukrayna, Avrupa Birliği politikalarından uzaklaşmış ve Rusya'ya yakınlaşmıştır (Karatnycky, 2005). Ukrayna yönetiminin Avrupa birliğine karşı ve Rusya'yla birlikte paralel

politikalar geliştirmesi meydana gelen olayların temel nedeni olarak kabul edilmektedir (Evans, 2014: 25). Ukrayna'da meydana gelen gelişmeler internet aracılığıyla sosyal medya uygulamalarında paylaşılmıştır (Göçoğlu, 2015). Ukrayna'da hükümete karşı yapılan protestolar sonucunda 21 şubat 2014 tarihinde hükümetle bir anlaşmaya varılmış ve yeni bir hükümet kurulmuştur.

Sosyal medyanın toplumsal hareketler üzerindeki etkisi açasından, üzerinde durulması gereken bir diğer konu yakın geçmişte ülkemizde meydana gelen Gezi Parkı Olaylarıdır. Gezi Parkı Olaylarının başlama nedeni İstanbul Taksim Meydanı yanında bulunan Gezi Parkı'ndaki ağaçların sökülmesini engellemek amacıyla halkın bu duruma karşı tepki göstermesi olarak algılansa da, bu durumun arka planında da Arap Baharı ve Büyük Ortadoğu Projesi'nde olduğu gibi başka nedenler bulunmaktadır (Erkoç, 2013'den aktaran Göçoğlu, 2015). Gezi Parkı olaylarında yapılan gösteri ve protestolar aracılığıyla meşru olarak seçilmiş olan hükümetin aleyhine kazanımlar elde edilmeye çalışılmıştır; ancak yapılan bu girişimlerin başarısızlığının en önemli örneği 30 Mart 2014 tarihinde yapılmış olan belediye yerel seçimleridir. Bu seçimin sonucunda halihazırda iktidarda bulunan Adalet ve Kalkınma partisi (AKP) ülke genelinde %45,6 oranında oy almıştır (Göçoğlu, 2015). Gezi Parkı olayları ve Arap Baharı sürecinde meydana gelen gelişmeler karşılaştırıldığında her iki olay arasında birtakım benzerlikler ve farklılıklar gözlemlenmektedir. Bu bakımdan her iki olayın sosyal medya aracılığıyla daha geniş kitlelere yayılması ve dış etkenlerin bu olaylara gereğinden fazla müdahil olması gibi faktörler bu gelişmeler arasındaki benzerlikler olarak kabul edilebilir ancak her iki olayların sonuçları bakımından birtakım farklılıkları bulunmaktadır. Bu farklardan en önemlisi Arap Baharı kapsamında meydana gelen gelişmeler sonucunda iyi yada kötü Arap ülkelerinde birtakım yönetim değişiklikleri yaşanmasına rağmen Gezi Parkı olayları sonucunda ülkemizde herhangi bir yönetim değişikliği yaşanmamış aksine en yakın seçimde mevcut iktidar partisi oyların yarısına yakını almıştır. Arap Baharı'nın meydana geldiği birçok ülkeyle Türkiye'nin yönetim şekli farklı olup ülkemizde yönetim şekli cumhuriyet iken Arap Baharı'nın meydana geldiği birçok ülke diktatörlükle yönetilmektedir. Belirtilen bu nedenlerden dolayı Arap ülkelerinin yönetim açasından daha demokratik bir ortama kavuşma ihtiyacı olduğu söylenebilir ancak Türkiye için bu durum söz konusu değildir. Türkiye'de hükümetler seçimle iş başına gelmekte ve halktan belli bir süre için ülkeyi yönetme yetkisini devralmaktadır. 15 Temmuz kalkışması ve Gezi Parkı şiddet eylemleri, Türkiye'de sivil ve seçilmiş iktidara karşı gerçekleştirilmiş ilk girişimler olmayıp

geçmişte ülkemizde birçok askeri ve sivil darbe girişimleri meydana gelmiş ve başarılı olmuştur. Halkın darbe kültürünün vermiş olduğu zararları idrak etmesi ve her türlü darbe girişimine karşı seçilmiş hükümetin yanında yer alması gibi unsurlar günümüzde sivil hükümete karşı meydana gelen girişimlerin başarılı olmamasındaki önemli unsurlar olarak değerlendirilmektedir. 15 Temmuz darbe girişiminin başarısızlığındaki bir diğer önemli unsur ise medyadır. Geçmişte meydana gelen darbe girişimlerinde sadece TRT binasını kontrol edip halkı darbenin gerçekleştiğine ikna etmek için darbe bildirisini okumak yeterliyken günümüzde yaşanmış olan 15 Temmuz darbe girişiminde bu eylemin tek başına bir anlam ifade etmediği anlaşılmıştır. Her ne kadar 15 Temmuz gecesi darbeci askerler TRT binasını kontrol edip daha önceden hazırladıkları korsan bildirimlerini TRT spikerine zorla okutmuşlarsa da yapılan bu girişim bütün medya organlarının kontrolü için yeterli olmamıştır. 15 Temmuz gecesi birçok özel televizyon kanalı seçilmiş hükümet lehine yayınlar yapmış bu girişimin başarıya ulaşamayacağını bizzat Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Başbakan Binali Yıldırım aracılığıyla duyurmuşlardır. Bu nedenle geçmişe göre günümüzde toplumun önemli bir çoğunluğunun desteğini alarak meşru bir şekilde yönetime gelmiş olan bir hükümetin birtakım gösteri ve protestolar sonucunda devrilme ihtimali yok denecek kadar azdır.

Sosyal medya uygulamaları aracılığıyla ülkemizde ve tüm dünyada yaşayan insanların anlık olarak haberdar olduğu en önemli olaylardan biri 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimidir. Fettullahçı Terör Örgütü üyeleri sosyal medya araçlarını kendi amaçları doğrultusunda kullanmışlardır. Bununla birlikte, darbe girişiminden haberdar olunduğu ilk andan itibaren vatandaşlar, darbeye karşı direniş gösterip kendi sosyal medya hesaplarından yaşanan gelişmeleri anlık olarak paylaşmışlardır (Demir, 2016). Yaşanan bu gelişmeler sosyal medya platformlarının 15 Temmuz gecesi hem FETÖ mensupları hem de darbe karşıtı halk tarafından aktif bir şekilde kullanıldığını göstermektedir. Sosyal medya platformları aracılığıyla gerçekleşen terör örgütü faaliyetlerine anlık olarak müdahale etmek her zaman için mümkün olmayabilmektedir. Günümüzde halen FETÖ'ye ait onlarca terör örgütü propagandasını sosyal medya platformlarında, arama motorlarında ve çeşitli web sitelerinde bulabilmek mümkündür. Bu nedenle sosyal medya platformlarında terörist faaliyetlere daha etkin önlemler alınmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili üzerinde durulması gereken bir diğer nokta ise darbe girişiminin arka planında bulunan dış dinamiklerdir. Tunus eski Cumhurbaşkanı Munsif Merzuki 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimini Arap Baharına yapılmış olan bir darbe

girişimi olarak değerlendirmektedir; çünkü ona göre Türkiye başta Filistin sorunu olmak üzere, Arap Baharı ve Ortadoğu ülkelerinde huzursuzluğa neden olabilecek herhangi bir durumda Ortadoğu toplumlarına gerekli olan desteği vermekten hiçbir zaman çekinmemiştir (Anadolu Ajansı, 2016). Bu nedenle Munsif Merzuki Türkiye'nin Arap halklarına vermiş olduğu desteği bazı ülkelerin hoş karşılamadığını ve Türkiye'yi cezalandırmaya çalıştığını belirtmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde “Arap Baharı”, “Gezi Parkı”, “17-25 Aralık Olayları” ve son olarak da meydana gelen “15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi” olaylarının nedenlerinin arka planında benzer dinamiklerin olduğu düşünülebilir.

15 Temmuz 2016 darbe girişimi ile Arap Baharı arasında birtakım benzerlikler ve farklar bulunmakla birlikte 15 Temmuz darbe girişimini Arap Baharı'nın doğrudan bir uzantısı şeklinde düşünmemek gerekir. Öncelikle Arap Baharı, gücünü halktan alan bir hareket olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan Arap Baharını destekleyen en önemli kesim, olayların meydana geldiği coğrafyalarda bulunan halkların bizzat kendisidir ancak 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimi gücünü halktan alan bir hareket olmayıp aksine Türk Silahlı Kuvvetleri içerisine sızmış olan FETÖ mensubu askerler tarafından gerçekleştirilmiş olan bir girişimdir. Sosyal medya ve dış dinamiklerin etkisi bakımından değerlendirildiğinde her iki olayda da sosyal medyanın ve dış dinamiklerin etkisinin olduğu açıktır.

Sonuç olarak günümüzde sosyal medya, toplumda meydana gelen ve toplumu ilgilendiren olayları daha etkin bir şekilde tüm dünyaya duyurmada önemli bir araçtır; ancak sosyal medya araçları yasaklansa dahi toplumdaki protesto ve örgütlenmeler devam edebilmektedir (Babacan, 2011). Bu nedenle toplumda meydana gelen her gelişmeyi sadece sosyal medyanın sağlamış olduğunu varsaymak doğru olmayabilir. Günümüzde meydana gelen toplumsal hareketlerde insanlar sosyal medya platformlarını kullanarak kendi aralarında daha örgütlü bir şekilde hareket edebilmektedirler. Bununla birlikte örgütlü hale gelen toplumsal hareketlerin küresel olarak desteklenmemesi durumunda başarıya ulaşma ihtimalleri düşüktür (Odyakmaz, 2013: 215). Bu duruma verilebilecek en önemli örnek yakın geçmişte meydana gelen Arap Baharı toplumsal hareketidir. Her ne kadar sosyal medya aracılığıyla insanlar daha örgütlü bir hale gelmiş ve seslerini tüm dünyaya duyurabilmişlerse de Arap Baharı küresel olarak desteklenmediği için hiçbir zaman mutlak bir devrime dönüşmemiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BİLGİ KİRLİLİĞİ

2.1 Bilgi Kirliliğinin Tanımı

İnsanlar günlük hayatta resmi, resmi olmayan, yazılı veya elektronik birçok kaynaktan bilgi tüketmekte, fakat erişilen bu bilgilerin doğruluğunu nadiren kontrol etmektedirler (Pandita, 2014). Yıllar önce Morrison ve Stein (1999) bilgi kirliliği konusundaki isabetli kaygılarını belirtirken gelecekteki tüm işlerin %20'sinden fazlasının tüketilen bilgilerin doğruluğunu belirleme, değerlendirme ve kontrol etmeyle ilgili olacağını belirtmiştir. Bu durumda açıkça göstermektedir ki, günümüzde bilgi teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte bilgiye erişebilmek geçmişe göre daha kolay bir hale gelmiştir; ancak bu duruma paralel olarak bilgi daha güvenilir bir hale gelmemiştir. Bilgiye erişim kolaylaştıkça bilginin güvenilirliği azalmıştır. Bu durumun en önemli nedenlerinin başında internet ortamına yüklenen veri ve çeşitli içeriklerin herhangi bir kontrole tabi tutulmadan yayınlanması gelmektedir. İçerisinde bulunduğumuz çağın “bilgi çağı” olarak adlandırılıp bu çağın öngördüğü toplumun da “bilgi toplumu” olarak tanımlandığı günümüzde bilgi, toplumların gelişimi için önemli bir etken olarak değerlendirilmektedir (Özden, 2002: 15). Bilginin toplumların gelişimi için önemli olduğu doğrudur ancak günümüzde bilgiye erişime verilen önem kadar doğru ve güvenilir bilgiye erişime önem verilmemektedir. Bu yönüyle ele alındığında günümüzde bilgiye erişmek için daha fazla alternatif bulunmaktadır. İnsanlar buldukları yerden hareket etmeden bile internete erişerek aradıkları birçok içeriği bulabilmektedirler; ancak internet ortamında bulunan her bilgiyi nitelikli bir bilgi olarak kabul etmek doğru değildir. Bu yüzden geçmişe göre daha kolay bir şekilde bilgiye erişebilen ancak doğru veya güvenilir olmayan içerikler nedeniyle yanlış yönlendirilmesi muhtemel olan toplumların ne kadar gelişebileceği üzerinde durulması gereken bir konudur. Sosyal medyada güvenilirliği ve doğruluğu sınanmamış bazı paylaşımlar eksik, yanlış ve yanıltıcı içerikler barındırmaktadır. Bu bakımdan gerçekleri yansıtmayan bu tür içeriklerin bilgi kirliliğine neden olması söz konusudur. Bununla birlikte internet ortamına yüklenen veri miktarı her geçen gün birikimli olarak artmaktadır. Düzensiz bir şekilde internet ortamına yüklenen

veriler insanların hayatını kolaylaştırmak yerine aradıkları bilgilere erişmede bir engel olarak ortaya çıkabilmektedir.

Bilgi kirliliğiyle ilgili bazı tanımlamalar daha önce birçok çalışmada yapılmıştır. Buna göre bilgi kirliliğini birçok kaynaktan doğruluğu denetlenmemiş ve birtakım amaçlar doğrultusunda hazırlanmış olan bilgiler şeklinde tanımlayan görüşe göre birbiri ile zıt bilgiler, fikirler ve yorumlar içeren iletiler insanları yönlendirmekte ve onları şüpheyeye ve kararsızlığa düşürmektedir (Güngör, 2010). Prabhaker (2003) bilgi kirliliğini sosyal değişimle ilişkilendirmiş olup, bunu önlemek için farkındalığın artırılması, problemin bir bütün olarak değil de parçalar halinde ele alınıp zlmeye çalışılması ve bilgi yönetimde bütünlüğün sağlanması gibi gerekliliklere değinmiştir. Nielsen (2003) bilgi kirliliğini aşırı bilgi yüklemesi (information overload) kavramıyla ilişkilendirmiş olup bilgi kirliliğini insanların küresel olarak bilgiye erişebilme ve bilgiyi üretebilme imkanının olumsuz sonucu olarak değerlendirmiştir. Bilgi kirliliği medyayla ilişkilendirildiğinde ise medya tarafından kimi gerekli, kimi gereksiz, kimi doğru, kimi yanlış sayısız bilginin filtre edilmeksizin yayılması ve bunun sonucunda gerçeklerin boğulması durumu şeklinde tanımlanmaktadır (Tunç, 2010). İnternet'te bilgi kirliliğine değinen Head, Archer ve Yuan'a (2000) göre değerli ve önemli bilgilerin gereksiz yada düşük kaliteli bilgiler içerisinde yer alması sonucunda bilgi kirliliği meydana gelmektedir. Ghauth ve Sukhur'a (2015) göre ise bilgi kirliliği bireylerin erişmeye çalıştığı bilgilerden farklı olarak değişik amaçlarla oluşturulan ve genellikle geçersiz ve güvenilir olmayan bilgilerdir.

Bilgi kirliliğiyle ilgili yapılan tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere bilgi kirliliği çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Bilgi kirliliği bazen belli bir konuyla ilgili farklı görüş ve düşüncelerin sonucu olarak karşımıza çıkmakta bazen de bir konuyla ilgili insanların aşırı bilgiye maruz kalması şeklinde meydana gelmektedir. Özellikle internet kullanıcılarının aşırı bilgiye maruz kaldığı günümüzde insanlar aramadıkları içeriklere dahi çeşitli sebeplerden dolayı maruz kalabilmektedirler. Bu durumun en başında reklam faaliyetleri gelmekle birlikte her gün çeşitli uygulamalar aracılığıyla binlerce içeriğin yayınlanması gelmektedir. İnsanlar evrimii olarak her gün yüzbinlerce fotoğraf paylaşmakta, blog oluşturmakta ve her gün yeni kitaplar internet ortamında yayınlanmaktadır. Günümüzde insanların internet ortamında mevcut olan içeriklerin tamamını okuması, izlemesi veya var olan bütün içerikleri kendi hafızalarında tutması imkansızdır. Bu bakımdan değerlendirildiğinde her geçen gün internet ortamında içerik sayısı artmakla birlikte insanlar aradıkları içerikleri tam isabetli şekilde

bulmakta daha fazla zorluk yaşayabilmektedirler. Başka bir deyişle, aranan bilgi, metaforik anlatıyla büyük bir çöplüğün içinde ve çetin bir çaba sonucu bulunmayı beklemekte ve alıcı kitle de bu fazlalıklardan arınmanın çaresini aramaktadır. Özetle bilgi çağında problem, bilgisizlikten değil; aksine aşırılmış veri yığınınından kaynaklanmaktadır.

İnternet ortamında aşırılmış veri yığınları arasında kaybolan içeriklerin arama motorlarında ilk sıralarda daha erişilebilir hale gelmesi için yapılandırılmış veri kavramı ortaya çıkmıştır. Yapılandırılmış veriler bir web sayfası hakkında çeşitli bilgiler sağlayan ve belli bir formatta sınıflandırılarak standart hale getirilen verilerdir (Google.com, 2017). SEO (Search Engine Optimization) uygulamaları olarak adlandırılan arama motorları optimizasyon uygulamaları aracılığıyla web sitelerinde bulunan içerikler yapılandırılıp arama motorlarında daha belirgin hale getirilir. Günümüzde verileri yapılandırmak amacıyla kullanılan SEO uygulamalarından bazıları DIYSEO, Webceo, Seo Spyglass, AuthorityLabs ve Semrush uygulamalarıdır (mrseo.com, 2018). SEO uygulamaları aracılığıyla web sitelerinde belli bir formatta sınıflandırılan içerikler daha görünür ve böylece daha erişilebilir hale gelmektedir.

Bilgi kirliliğini dezenformasyon olarak ele alan görüşe göre bilgi yönetimi hiyerarşisinin en altında veri vardır. Veri, bu süreç doğru yönetildiği takdirde sırasıyla enformasyona, enformasyon bilgiye ve son olarak da bilgi hiyerarşisinin en üstünde bulunan bilgelik aşamasına ulaşmaktadır. Bu süreç doğru bir şekilde işlediği zaman ortaya çıkan sonuç bilgi olup bir anlam barındırır; ancak bu süreç kasıtlı olarak veya herhangi bir hata sonucunda yanlış işletilirse bu durumda ortaya çıkan sonuç dezenformasyondur (Turan, 2015). Ortaya çıkan sonuç nitelik olarak bilgiye benzemekle birlikte doğru anlam barındırmayan, inandırıcı olması özelliğine sahip olduğu için toplumda hızlı bir şekilde yayılma riskine sahip olan bilgidir. Dezenformasyonu tehlikeli bir silah olarak değerlendiren Turan'a (2015) göre Truva Atı özünde akılcıca düşünülmüş dezenformasyona dayalı bir hiledir. Her ne kadar nicelik olarak Truva atı tahta bir at olarak görünse de; nitelik olarak içi askerlerle dolu beklenmeyen bir içeriğe sahiptir. Yazar Truva atını enformatik değeri olan bir bilgiye benzetirken bilginin içeriğinin değiştirilip başka anlamlar yüklenmesinin yanılsamaya neden olduğunu belirtmiştir. Sonuç olarak karşı taraf kazandığını düşündüğü bir savaşı dezenformasyondan dolayı kaybetmiştir. Bu yönüyle ele alındığında dezenformasyon ile ilgili üzerinde durulması gereken en önemli nokta dezenformasyon faaliyetlerinin maksatlı olarak gerçekleştirilmesidir. İnsanları yanlış haber, paylaşım ve çeşitli içerikler ile yanıltmaya çalışan kişilerin asıl

amaçları insanların doğru bilgiye erişmesi değil; aksine insanları yanıltarak kendi gizli amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmalarıdır.

Bir kişi veya toplum dezenformasyon aracılığıyla kendisi ve başkaları hakkında gerçek dışı şeylere kolayca inandırılabilir. Terör örgütlerinin kullandıkları canlı bombalar ve kendi saflarına çekmek istediği yeni insanlar kendilerine sunulmuş olan yanlış kurgulamalar sonucunda ikna olabilmekte ve kendilerinden istenilen her şeyi mensubu oldukları örgütlerin hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla yapabilmektedirler. Bu nedenle dezenformasyon çok tehlikeli bir süreçtir. Dezenformasyon faaliyetleri yalnızca bireyleri değil bir toplumun bütünü olumsuz olarak etkileyebilmektedir.

Bilgi kirliliği kavramı sadece medyada değil günlük hayatta da karşımıza çıkmaktadır. Örneğin halk arasında dedikodu olarak tanımlanan durum bilgi kirliliğinin meydana gelme sürecinde etkilidir. Kulaktan kulağa yayılan bilgilere eklenen yeni veriler bir bilgi çöplüğü oluşturmakta ve bu durum sonucunda toplum içerisinde birtakım sorunlar meydana gelmektedir (Yüksel, 2014). Dahası, bilgi kirliliği insanların bilgiyi etkili ve yararlı bir şekilde kullanmasına engel olmaktadır (Akkurt, 2008). Sosyal medyada var olan bilgi kirliliğinden dolayı, sosyal medyanın kullanıcılarına fayda sağlamak yerine bazen zarar verdiği düşünülmektedir. Sosyal medya içerikleri başka kullanıcılar tarafından değiştirilerek tekrar yayınlanabilmektedir. Bu şekilde değiştirilerek tekrar yayınlanan içerikler kamuoyunu yanlış bir şekilde yönlendirmekte ve kimi zamanlar toplum içerisinde huzursuzluk ortamı meydana gelebilmektedir.

2.2 Bilgi Kirliliğinin Kaynakları

Günümüzde insanların bilgiye çeşitli kaynaklar üzerinden erişebileceği bilinmektedir. Bu bakımdan insanların bilgiyi ürettiği ve bilgiye eriştiği kaynak sayısı kadar bilgi kirliliği kaynağı bulunduğunu belirtmek mümkündür.

2.2.1 Bilgi Teknolojisi

Bir yandan bilginin üretimi, kullanımı ve yaygınlaştırılmasını sağlayan bilgi teknolojisi aynı zamanda bilgi kirliliğinin kaynağı olarak görülmektedir. Bilgi teknolojisi çeşitli alt sistemler tarafından desteklenmektedir. Bunların başında Türkçe karşılığı dünya çapında ağ olarak bilinen World Wide Web (WWW) gelmektedir (Pandita, 2014).

2.2.1.1 World Wide Web

İnternet ağı günümüzde bilginin en büyük kaynaklarından birisi haline gelmiştir. Her gün binlerce içerik internet ağına girmekte ve sunucularda depolanmaktadır. İnternet sunucularında depolanan bu bilgilerin büyük bir kısmı karmaşık ve yapılandırılmamış bir durumdadır. Her gün kullanıcılar tarafından internet ağına yüklenen birçok içeriğin doğru olup olmadığı kimi zaman belirlenememektedir. Bu nedenle internet ağına bulunan karmaşık ve doğruluğu hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan bilgilere erişildiğinde bazı değerlendirmeler yapılmalıdır. Richmond (1998) web kaynaklarının değerlendirilmesiyle ilgili çalışmasında internette bilgi aramak için çeşitli kriterlerin göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmiştir. Bunlardan bazıları içerik, güvenilirlik, eleştirel düşünme, kopya hakkı, alıntı, süreklilik, sansür ve karşılaştırabilirlik gibi kriterlerdir. Alexander ve Tate (1999) web kaynaklarının güvenilirliğini doğruluk, yetki, para birimi, kapsama alanı ve nesnellik açısından değerlendirip incelerken Fritch ve Cromwell (2001) ise internette edinilen bilgilerin, yazarın yetkinliğine ve güvenilirliğine, belgenin geçerliliğine ve bir kurumla olan açık veya gizli bağlantısının göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmiştir. Sonuç olarak internet ağına her geçen daha fazla içerik yüklenmektedir; ancak bu içeriklerin güvenilirliğiyle ilgili birtakım sorunlar bulunmaktadır. Bu yüzden internet ortamında erişilen içerikleri güvenli içerikler olarak kabul etmeden önce yukarıda belirtilen kriterlerin göz önünde bulundurulması birtakım değerlendirmeler yapmanın daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

2.2.1.2 Sosyal Medya

Sosyal medya kullanımının artmasına bağlı olarak sosyal medya platformlarında gerçekleşen veri akışı da artmaktadır. Öyle ki günümüzde her geçen bir dakikalık süre içerisinde Snapchat uygulaması kullanıcıları 527.760 fotoğraf yayınlamakta, 120 kişi LinkedIn'e üye olmakta, 4.146.600 Youtube video'su izlenmekte, 456.000 tweet atılmakta ve Instagram kullanıcıları 46.740 fotoğraf paylaşmaktadır (Marr, 2018). Sosyal medya, internet aracılığıyla hayatımıza giren en son yeniliklerden olup yukarıdaki verilerden de anlaşılacağı üzere günlük hayatta birçok internet kullanıcısının zamanının önemli bir kısmını geçirdiği bir ortam haline gelmiştir. Sosyal medya insanların düşüncelerini özgürce ifade edebilecekleri ortamlar olarak düşünülmektedir. Günümüzde birçok sosyal medya platformu ve bu platformlarla ilgili çeşitli uygulamalar bulunmaktadır. Sosyal medya hesaplarının birbirleriyle

entegre edilmesi sonucunda sosyal medya kullanıcılarının yapmış oldukları herhangi bir paylaşım aynı zamanda entegre ettikleri diğer uygulamalarda da anında yayınlanmaktadır (Turan, 2015). Bu durumda yapılan bilgi ve paylaşımlar son derece hızlı bir şekilde yayınlanmakta ve bu paylaşımların doğruluğunu anlık olarak kontrol etmek imkansız hale gelmektedir. Kontrol edilmesi zor olan içeriklerin güvenilirliğiyle ilgili birtakım sorunlar ortaya çıkmakla birlikte bu içeriklerin doğru olup olmadığı sınınamamaktadır. Özellikle toplumu ilgilendiren gelişmelerle ilgili sosyal medya platformlarında paylaşılan içeriklerin önemli bir kısmı maksatlı olarak paylaşımına sokulan eksik yanlış ve yanlış bilgilerden meydana gelebilmektedir. Bu nedenle sosyal medya platformları bilgi kirliliğine elverişli ortamlar olarak değerlendirilmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde meydana gelen Sandy kasırgası ve Boston bombalı terör saldırısıyla ilgili yapılmış olan sosyal medya araştırması Twitter kullanıcılarının toplumsal kriz ve doğal afet durumlarında takınmış olduğu tutumu ölçmeye yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre eksik, yanlış veya yanlış bilgilere maruz kalan kullanıcıların yüzde 86'sı ile 91'i arasında bulunan kesim bu içerikleri beğenerek veya retweet ederek diğer kullanıcılarla tekrar paylaşmaktadır. Bu tür içeriklere maruz kalarak bunların doğru olup olmadığını sorgulayan kişilerin oranı sadece yüzde 5 ve 9 arasındadır. Diğer yandan bu içeriklerin yanlış olduğunu ortaya çıkarmak için çaba sarf edip paylaşım yapanların oranı sadece yüzde 1 ve 9 arasındadır (Zhuang, 2018'den aktaran Altay, 2018). Elde edilen sonuçlar da göstermektedir ki kullanıcıların büyük bir kısmı bilgi kirliliğine maruz kalmaktadır; ancak bu duruma karşı herhangi bir önlem alıp tepkide bulunanların oranı çok düşüktür. Bu bakımdan sosyal medya kullanıcılarının önemli bir kısmının yanlış haber ve içeriklere kayıtsız kalmayı tercih ettiği söylenebilir. Öyle ki sosyal medya platformunda daha önce paylaşılmış olan bir haberin yanlış olduğu anlaşılmasına rağmen bu tür haberleri paylaşımlarından silenlerin oranı yüzde 10'un altındadır. Bu durumda kullanıcıların önemli bir kısmının bilgi kirliliğine karşı gerekli hassasiyeti göstermediğini ortaya koymaktadır.

Haider ve Koronios (2003) siber alanda bilginin doğruluğu üzerine yaptıkları çalışmada ifade özgürlüğü konusundaki endişelerini dile getirmişlerdir. Yazarlar ifade özgürlüğünün şiddet, küçümseme, kamuoyunu etkileme, toplumsal nefrete teşvik gibi faktörleri içermediği ölçüde savunulması gerektiğini savunmuşlardır. Sosyal medya insanların düşüncelerini özgürce ifade edebilecekleri bir ortamdır. Bu durumun sonucu olarak sosyal medya aynı zamanda ifade özgürlüğünün olumsuz sonuçlarının ortaya çıkmasına neden

olabilecek bir platformdur. Genel olarak değerlendirildiğinde sosyal medya platformları bilgi kirliliğine elverişli ortamlar olarak düşünülmektedir. Çünkü sosyal medya uygulamalarına bireysel hesaplardan anlık olarak yüklenen içerikler denetlenmeden diğer kullanıcılarla paylaşılmaktadır. Her ne kadar sosyal medya platformları bireylerin düşüncelerini özgürce ifade edebilecekleri ortamlar olarak düşünülse de denetlenmeden paylaşılan ve doğru olmayan içerikler nedeniyle sosyal medya platformları bilgi kirliliğine elverişli ortamlar haline gelmektedir. Bu açıdan sadece ifade özgürlüğü ve kolay iletişim gibi faktörlerin daha çok ön plana çıktığı günümüz sosyal medya platformlarında yüklenen içeriklerin doğruluğu ve güvenilirliği konusunda gerekli önlemlerin alınmaması bilgi kirliliği sorununu daha fazla arttırabilmektedir.

2.2.2 Spam Mesajlar

Elektronik mesajlaşma uygulamaları olan e-postalar aracılığıyla günümüzde geleneksel bilgi alışverişinden farklı olarak yer ve zaman engelleri ortadan kalkmış, internete erişimin bulunduğu her yerden insanlar birbirleriyle bilgi alışverişinde bulunmaya başlamışlardır. E-posta kutuları günümüzde kullanıcılarının maruz kaldığı spam mesajlar yüzünden bir bilgi kirliliği kaynağı haline gelmektedir. Spam, genellikle promosyon amaçlı olarak birçok alıcıya gönderilen ve bu nedenle alıcı tarafından bilinmeyen kişilerden gönderilen ileti özelliği taşıyan elektronik mesajlardır. Günümüzde internet kullanıcıları e-posta adreslerini herhangi bir kurumla paylaştığında, kurumlar bu e-posta adreslerini kendi veri tabanlarında saklamakta ve hatta kimi zaman bu e-posta bilgilerini başka kurumlarla paylaşabilmektedirler. Bu durumun sonucu olarak daha önce hiçbir şekilde varlığından bile haberdar olunmayan kuruluşlar veya şahıslardan e-posta kullanıcıları çeşitli e-posta içerikleri alabilmektedirler. Birçok e-posta kullanıcısı sayıları her geçen gün daha da fazla artan bu tür e-postaları günlük olarak almakta ve genellikle okumadan silmektedir. Bu yüzden e-postaların kullanılabilirliğinin azaldığı ve her geçen gün kişisel ve profesyonel nedenlerden dolayı daha az yararlı olduğu yönünde görüşler ileri sürülmüştür (Stover ve Nielsen, 2002). Bu durumun en önemli nedenleri arasında kullanıcılara pek fazla fayda sağlamayan gönderiler ve genellikle kullanıcıların zamanını tüketen gereksiz e-postalar gelmektedir. Bu tür nedenlerden dolayı günümüzde anlık mesajlaşma uygulamalarının e-postaların yerini almaya başladığı düşünülmektedir. Anlık mesajlaşma uygulamaları aracılığıyla kullanıcılar e-postalardaki gibi başkaları tarafından gönderilen gereksiz ve zaman tüketen mesajlara maruz kalmamaktadırlar.

2.2.3 Akıllı Telefonlar

İnsanların bilgisayarlar aracılığıyla gerçekleştirdiği birçok işlemi günümüzde akıllı telefonlarla gerçekleştirmesi mümkündür. Akıllı telefonlar eski cep telefonlarından farklı olarak internete bağlanabilmektedir. Bu nedenle akıllı telefon kullanıcıları sosyal medya uygulamalarına ait programları kendi akıllı telefonlarına indirerek bu platformlara erişebilmektedirler. Akıllı telefonlar, kullanıcılarına zaman ve mekan sınırı olmaksızın internete erişme ve anlık olarak haberleşme imkanı sunmaktadır. 2018 yılı Ocak ayı verilerine göre 51 milyon sosyal medya kullanıcısı bulunan ülkemizde 44 milyon mobil sosyal medya kullanıcısı bulunmaktadır. Bu yönüyle değerlendirildiğinde, sosyal medya kullanıcılarının büyük bir çoğunluğu kendi akıllı telefonları aracılığıyla internete erişebilmektedir. Böylece mobil sosyal medya kullanıcıları istedikleri zamanda ve istedikleri yerden sosyal medya uygulamalarına içerikler yükleyebilmektedirler. Bu yüzden akıllı telefonlar aracılığıyla paylaşılan içerikler kimi zaman bilgi kirliliğine neden olabilmektedir.

Akıllı telefonlar sunmuş olduğu internet erişimi imkanından dolayı birçok sosyal medya kullanıcısının günlük hayattaki vazgeçilmez aracı arasında yer almaktadır. Bu nedenle akıllı telefonlar günümüzde internette bilgi kirliliğine neden olan temel kaynaklardır. Bunun dışında başta reklam ve promosyon faaliyetleri olmak üzere çeşitli kurum ve işletmelerden akıllı telefonlara gelen mesajlar da bilgi kirliliğine neden olmaktadır. Benzer nedenlerle e-posta kullanıcılarına gönderilen bu tür mesajlar birtakım bilgi kirliliğine neden olabilmektedir. Diğer yandan kütüphane, seminer, toplantı, ders veya konferans gibi sessiz olunması gereken yerlerde beklenmedik bir şekilde mesaj, arama veya ileti gibi çeşitli içeriklerden dolayı ses çıkaran akıllı telefonlar rahatsız edici olabilmektedir.

2.2.4 Kitaplar ve Dergiler

Benzer başlıklara sahip olup çoğunlukla karmaşık ve pahalı olan yüzlerce dergi yayınlanmasına bağlı olarak bu dergilerde bilgi arayan kişilerin istenilen bilgiyi elde etmeleri daha da zorlaşmaktadır. Bu yönüyle ele alındığında kitap ve dergilerde aradığı bilgiyi bulmaya çalışan insanlar aradıkları bilgiye ulaşmak yerine çoğu zaman düzensiz olan kitap ve dergilerde karmaşık bir şekilde bulunan birçok bilgi içerisinde adeta boğulabilmektedirler.

2.2.5 Düzensiz Bilgi

Bilginin doğru ve sistematik bir şekilde düzenlenmesi o bilginin üretilmesi kadar önemli bir etkidir. Bu durumun aksi olduğunda yani içerikler yanlış ve düzensiz bir şekilde meydana getirildiğinde birer yığın halini alabilmektedirler. Sürekli artan bir şekilde bilgi birikimine sahip olan internet ağında birçok bilgiye anlık olarak zaman ve mekan sınırı olmadan erişilebilmesine rağmen birçok bilgi düzensiz ve karmaşık bir şekilde bulunmaktadır. Bilgilerin düzenli ve sistematik bir şekilde kullanıcılara sunulması onların aradıkları bilgilere daha kolay ve hızlı bir şekilde erişmelerini sağlar.

2.2.6 İntihal

Eser hırsızlığı anlamına gelen intihal kendi türünde bir bilgi kirliliği nedenidir. İnsanlar eser hırsızlığını bir kişinin kendi çalışmasında başkalarına ait olan çalışmalarını kullandığını belirtmeden yayınlaması gibi düşünebilmektedir. İntihal bir eser hırsızlığı suçu olmasının yanı sıra bir kişinin başkasına ait olan bir eseri kendi eseri olarak yansıtmaması o bilginin kaynağıyla ilgili karmaşa yaratmakla birlikte o eserin kaynağını araştıran kişiler içinde birtakım sorunlar çıkartabilmektedir.

2.3 Bilgi Kirliliğinin Etkileri

Bilgi kirliliğinin birey, toplum ve iş dünyası üzerinde çeşitli etkileri olduğuna dair görüşler mevcuttur. Bireysel açıdan bakıldığında bireylerin seçenekleri değerlendirme ve yeterli çözüm bulma kapasiteleri üzerinde bilgi kirliliğinin etkili olduğu düşünülmektedir. Bilgi kirliliği bazı durumlarda aşırı bilgi yüklenimine sebep olmakta ve bu durum da bireylerin karar verme sürecini etkileyebilmektedir (Kock, 2001). Bu nedenle aşırı bilgi yüklenmesi durumunda bireyler aradığı bilgiyi bulmaya çalışırken aramadıkları birçok bilgiye de maruz kalabilmektedirler. Diğer yandan bu durum bireylerin günlük hayattaki faaliyetlerini gerçekleştirmelerinde olumsuz bir etkide bulunabilmektedir. Karar verme süreci iş dünyası içerisinde önemli bir faktör olduğundan bilgi kirliliğinin iş dünyası üzerinde de etkili olduğu düşünülmektedir (Levent, 2015). Bilgi kirliliği ayrıca bireylerin öğrenme süreci üzerinde etkilidir (Doomen, 2009). Bilgi kirliliğinin bireyler üzerindeki etkisinin yanı sıra bazı yazarlar bilgi kirliliği ve aşırı bilgi yükleniminin ahlaki değerlerin kaybolmasına neden olabileceğini savunmaktadır (Arthur, 1993). Genel olarak değerlendirildiğinde bireyler eksik, yanlış ve yanlış bilgiler nedeniyle hangi içeriğin doğru ve hangisinin yanlış olduğunu tam olarak ayırt

edememektedirler. Bu durum insanların yanlış yönlendirilmesine neden olmaktadır. Bununla birlikte kimi zaman ahlaki ve toplumsal huzursuzluklar ortaya çıkmakta ve böylece bir takım toplum içi sorunlar meydana gelebilmektedir.

Bilgi kirliliğinin etkili olduğu bir diğer faktör eğitimidir. Toplumsal, ekonomik, sosyal ve bunlara benzer yönlerden gelişmeyi amaçlayan her toplum hiç şüphesiz eğitime önem vermelidir. Tüm dünyada olduğu gibi internetin hayatımıza girmesiyle birlikte eğitim alanında da internet kullanımı yaygın hale gelmiştir. Bu nedenle araştırma yapmak isteyen birçok kişi geleneksel olarak kütüphanelerde bulunan içeriklere alternatif olarak internet ortamında var olan içeriklerden de yararlanmaya başlamıştır. Bu bakımdan güvenilirliği hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan kaynaklardan faydalandığında doğru olmayan sonuçlar elde edilebilmekte ve bu durumun sonucu olarak bilgi kirliliği meydana gelebilmektedir. Sonuç olarak bilgi kirliliği toplumu ilgilendiren birçok konuyu olumsuz olarak etkileyebilme özelliğine sahiptir.

Bilgi kirliliğinin neden olduğu bir diğer faktörde internet ortamında önemli veya önemsiz birçok bilginin birikerek bir yığına dönüşmesidir. Bu durumun bir sonucu da bilgi patlaması durumudur. Bilgi patlaması, yayınlanan bilgi veya verilerin miktarında meydana gelen hızlı artış ve bu artışın yarattığı etkidir (Hilbert, 2015). Bilgi patlaması mevcut olan veri miktarının artması durumuyla doğrudan ilgili olup, veri miktarı arttıkça bu verileri yönetmek daha da zorlaşmaktadır. Bu durumun sonucunda da “Aşırı Bilgi Yüklenmesi” (Information Overload) meydana gelmektedir. Bilgi patlaması ve Bilgi Kirliliği aynı kavramlar değildir. Bilgi Patlaması, Bilgi Kirliliğinin yerini alamaz. Bilgi patlaması belli bir konudaki bilgi miktarının artışı olup bu konuyla ilgili olan her bilginin tüketilememesi veya kullanılmaması durumunu ifade eder. Bilgi patlaması durumunda bilgi kirliliğindeki gibi bazı bilgilerin yanlış eksik veya yanlış olması zorunlu değildir (Pandita, 2014). Bu kapsamda değerlendirildiğinde bilgi patlaması durumu bilgilerin artışına paralel olarak daha düzensiz ve karmaşık bir hale gelmesi durumunu ifade etmektedir. Bir konuyla ilgili birçok bilgi bulunmakla birlikte bu bilgilerin bir kısmı yanlış veya eksik olabilir. Bununla birlikte yanlış veya eksik bilgi olmamasına rağmen düzensiz ve aşırı fazlalık nedeniyle meydana gelen bilgi yığınları bilgi patlamasına neden olabilir. İnternet ağında var olan bilgiler her gün birikimli olarak artmakta ancak insanların bilgiye erişim ve bilgiyi tüketme hızı değişmemektedir. Bu durumun sonucu olarak internet kullanıcılarının aradıkları bilgilere erişim hızı yavaşlayabilmektedir.

2.4 Bilgi Kirliliğine Karşı Alınabilecek Önlemler

2.4.1 Bilgi Okuryazarlığı

Bilgi okuryazarlığı, bilgi kirliliğine karşı alınabilecek önlemlerden biridir. Özellikle internet üzerinde bulunan bilgilerin güvenilirliği ve doğruluğu değerlendirilirken bilgi okuryazarlığı önemli bir rol oynamaktadır. Bilgi okuryazarlığı sadece istenilen bilgiyi bulmakla ilgili olmayıp aynı zamanda bir bireyin bilgiyi yorumlama, değerlendirme ve uygulama kabiliyeti ile ilgilidir (Barun, 1997). Bu nedenle bireyler ulaştıkları bilgileri doğru olarak kabul etmeden önce o bilgilerin doğruluğundan emin olmalıdır. Bunun için de bireylerin her türlü içeriği bütün özellikleriyle birlikte daha detaylı bir şekilde inceleyip değerlendirmesi gerekir. Bilgi okuryazarlığıyla kastedilen şey bilginin güvenilir kaynaklardan elde edilip kullanılması, bilginin farklı şekillerde değerlendirilmesi, teknolojik yetkinlik, bilginin organize bir şekilde düzenlenebilmesi ve değerlendirilebilmesi, en doğru ve güvenilir bilgiye ulaşabilme kabiliyetine sahip olabilmek gibi ölçütlerdir (Pandita, 2014). Bu tür özelliklere sahip olan kişiler ulaştıkları bilgileri daha dikkatli bir şekilde değerlendirebilecekleri için yanlış yönlendirilme ihtimalleri daha düşüktür.

2.4.2 Veri Doğrulama

Veri doğrulama, verilerin doğru olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan bir işlemdir. Bu amaç doğrultusunda girilmiş olan verilerin orijinal kaynağa tam olarak uygun olup olmadığı incelenir. Veri doğrulama üzerine hazırlanmış olan doğrulama el kitabında bir veriyi doğrulamak için bilginin kökeni, bilginin kaynağı, içeriğin zamanı ve içeriğin yeri gibi dört önemli unsurun göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir (Bayri, 2016) Bununla birlikte günümüzde bir verinin doğru olup olmadığını anlamak amacıyla çeşitli veri doğrulama uygulamaları bulunmaktadır. Kimliği doğrulamak için Facebook Graph Search, Geosocial Footprint, Hoverne, Whois; konumları doğrulamak için Flickr, Google Maps, Panoramio, Wikimapia; görselleri doğrulamak için Findefix.com, Foto Forensics, Google Search By Image, Jeffrey's Exif Viewer, Tineye gibi uygulamalar verileri doğrulamak amacıyla kullanılmaktadır.

2.4.3 Yasal Düzenlemeler

Her ne kadar insanlar kanun ve yönetmeliklerden çokça haberdar olsalar da yapılacak olan yeni yasal düzenlemeler insanları kamu yararının gerektirdiği kurallar çerçevesinde hareket etmeye yöneltir. İnternette var olan bilgilerin güvenilirliğinin belirlenmesinde artan zorluk göz önünde bulundurulup hukukun güvenilir bilgileri düzenlemesindeki rolü üzerine yapılan araştırmaya göre internetteki içeriklerin güvenilirliğinin denetlenmesine yönelik kurallar henüz tam olarak yürürlüğe girmemiştir. Bazı kurallar var olmakla birlikte sınırlıdır (Schellekens ve Prins, 2006). Bu yönüyle her geçen gün daha kapsamlı bir şekilde gelişmekte olan internet ağı kullanıcılarının hayatına birtakım kolaylıklar getirmekle birlikte bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Günümüzde internet ağı üzerinden siber suçlar başta olmak üzere tehdit, hakaret ve dolandırıcılık gibi çeşitli suçlar da işlenebilmektedir. Bu sebeple ülkemizde 2007 yılında ilk defa 5651 sayılı “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi” hakkında kanun düzenlenmiştir. Söz konusu kanun aracılığıyla ilk defa aşağıda belirtilen hususlarda düzenlemeler yapılmıştır:

- “İnternet aktörlerinin (içerik sağlayıcı, yer ve erişim sağlayıcı, toplu kullanım sağlayıcı) tanımı yapılmış ve bu aktörlerin hak ve sorumlulukları belirlenmiştir.
- Yasada suçlar bakımından erişimin engellenmesi usul ve esasları düzenlenmiştir.
- İnternet ortamında yayınlanan içerik nedeniyle haklarının ihlal edildiğini iddia eden kişilere ilişkin; içeriğin yayından çıkarılmasını sağlama ve cevap hakkı uygulamalarına ilişkin usul ve esaslara yer verilmiştir.
- Konusu suç teşkil eden (ve/veya küçükler için zararlı olan) içerik kapsamında filtreleme usulü öngörülmüştür.
- Türkiye’de internet ortamındaki yayınlardan kanunda belirtilen katalog suçlara ilişkin şikâyetlerin yapılabileceği internet bilgi ihbar merkezi (ihbarweb.org.tr) kurulmuştur” (BTK, 2016).

2007 yılında düzenmiş olan 5651 sayılı kanuna dayanarak, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu’nun gerektiğinde bazı web sitelerine erişim engeli uygulama yetkisi bulunmaktadır. Erişim engeli kararının uygulanabilmesi için Türk Ceza Kanunu’nda belirtilen bazı suçların internet siteleri aracılığıyla işlenmesi gerekmektedir. Bunlar:

- İntihara yönlendirme (madde 84),
- Çocukların cinsel istismarı (madde 103, birinci fıkra),

- Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (madde 190),
- Sağlık için tehlikeli madde temini (madde 194),
- Müstehcenlik (madde 226)
- Fuhuş (madde 227)
- Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (madde 228), suçları ve25/7/1951 tarihli ve 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanunda yer alan suçlar (BTK, 2016).

Ülkemizde, internet hukuku alanında ilk defa yapılmış olan yukarıda belirtilen düzenlemeler olumlu gelişmeler olmakla birlikte internet ağında ve sosyal medyada bilgi kirliliği ve çeşitli suçları tamamen önleme konusunda yeterli değildir. İnternet ağının her gün daha kapsamlı bir şekilde geliştiği ve kendini güncellediği düşünüldüğünde yetkili otoritelerin internet hukuku alanında daha kapsamlı ve güncel düzenlemeler yapmasının internetin olumsuz sonuçlarını önlemek açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

2.4.4 Bilgi Etiği

Floridi (2002) bilgi etiğiyle ilgili olan makalesinde imha, yolsuzluk ve bilgi tükenmesi şeklinde meydana gelebilecek bilgi entropisine karşı evrensel ortak standartların oluşturulmasının gerekliliğini vurgulamıştır. Yazar ayrıca bilgi iletişim teknolojilerinin etik kullanımının bilgi toplumunun sürdürülebilir bir şekilde kalkınması için gerekli olduğunu belirtmiştir. Bilginin özgürce ve adil bir şekilde kullanımına olanak sağlayan bilgi etiği bilginin meydana getirilmesi, toplanması, yaygınlaştırılması, kullanılması amacıyla birçok alanda uygulanabilir. Bilgisayar teknolojisi kapsamında ele alındığında içeriğini çoğunlukla kullanıcıların oluşturduğu internet ağı ve sosyal medya platformlarını etik bir şekilde kullanmak aslında birçok olumsuz etkiyi kendiliğinden önleyebilecektir. Sosyal medya kullanıcıları kendileriyle ilgili veya başkaları hakkında herhangi bir paylaşım yaptıkları zaman etik bir şekilde davranırlarsa aslında birçok istenmeyen sonuç kendiliğinden kalkabilir. Bu yüzden sosyal medyanın istenmeyen olumsuz etkilerini en aza indirmedeki en önemli sorumluluk sosyal medya kullanıcılarına aittir.

2.4.5 Önerilen Diğer Çözümler

Jakob Nielsen (2004) hem kişisel hem de mesleki düzeyde bilgi kirliliğini önlemeye yönelik on adımlı çözümünde e-postaların kontrol altında tutulması gerektiğini savunmuştur.

Yazar bütün e-postaların yanıtlanmamasını, anında mesajlaşmanın kullanılmamasını, mesajların çok kısa ve öz bir şekilde yazılmasını, müşterilerin web portalları aracılığıyla bilgilendirilmesini tavsiye etmektedir. Belirtilen bu tavsiyeler aynı zamanda gereksiz zaman kaybını önlemek açısından önemlidir. Daha önce değinildiği gibi bilgi kirliliğinin başta bireysel olmak üzere toplum ve işletmeler üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır. Bu bakımdan kullanıcılar bilgi kirliliğinin günlük hayattaki etkisini en aza indirmek amacıyla sosyal medya uygulamaları, e-posta kutuları ve diğer anlık mesajlaşma uygulamalarına günlük yaşamlarında belirli bir zaman dilimini ayırıp zamanı daha etkin kullanmak için birtakım önlemler alabilirler.

Orman (1984) bilgi kirliliğini, insan faaliyetlerini zararlı bir şekilde etkilediği için aşırı bilgi yüklenmesi şeklinde tanımlamaktadır. Bray (2008), sıklıkla sorun yaşanan teknolojilerin yerini daha az sorunlu teknolojiler ile değiştirmenin bilgi sorununu önlemeye katkı sağlayacağını belirtmiştir. Yazar gerekirse bilgi açısından sorunlu eserlerin incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. Yazarın savunduğu bir diğer görüş ise bilgi kirliliği ve aşırı bilgi yüklemesinin bireyin karar verme kabiliyeti üzerinde olumsuz etkide bulunmasıdır. İnternet ağında bulunan bazı uygulamalar ve web siteleri kendine özgü özellikleri nedeniyle diğer uygulamalara göre daha fazla sorunlu olabilmektedir. Bazı uygulamalar kendilerine özgü barındırdığı özellikler nedeniyle bireylerin günlük yaşamını ve mahremiyetini etkileyebilmektedir. Bu yüzden kullanıcıların bu tür platformlarda bulunurken özellikle kendileriyle ilgili yapmış oldukları paylaşımlarda daha dikkatli olmaları gerekmektedir.

Pratkanis ve Aronson (2008) bilgi kirliliğini propaganda kapsamında değerlendirmiş olup bilgi kirliliğinden korunmak için birtakım gerekliliklere değinmiştir. Bunlardan bazıları mantıklı düşünmek, şüpheci olmak, sorgulayıcı olmak, farklı kaynakları takip etmek ve duyguların gözlem altında tutulmasıdır. Bu kapsamda değerlendirildiğinde bilgi kirliliğinin en önemli amacı insanları yanıltmak ve böylece yanlış yönlendirmektir. Bu sebeple sosyal medya kullanıcıları, güvenilirliği hakkında emin olmadıkları kaynaklardan edindikleri bilgilere daha fazla şüpheyle yaklaşmalı ve gerekirse bu tür bilgilerin doğruluğunu araştırmak için başka kaynaklara da başvurmalıdır.

Günümüzde teyit.org, doğrula.org ve factcheckingturkey.com gibi web siteleri tarih, politika, eğitim, bilim ve sağlık gibi birçok alanda sosyal medyada yapılmış olan yanlış paylaşımları tespit etmek ve bu tespitleri sosyal medya kullanıcılarına duyurmak amacıyla kurulmuş olan web sitelerindedir. Diğer taraftan sosyal medya kullanıcıları bu sitelere,

sosyal medya platformlarında g6rdükleri ancak doğruluğu hakkında emin olmadıkları içerikleri bildirerek bu içeriklerin daha detaylı bir Şekilde incelenebilmesine katkıda bulunabilmektedirler. B6ylece sosyal medya kullanıcıları, sosyal medyanın g6ndeminde yer alan çeşitli haber ve içerikleri bu t6r siteleri takip ederek yapılmış olan paylaşımların doğru olup olmadığı hakkında daha detaylı bilgi edinebilme imkanına sahiptirler.



ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. 15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİ SÜRECİNDE DİJİTAL BİLGİ KİRLİLİĞİ

3.1 Araştırmanın Konusu

Araştırma, sosyal medya platformlarında paylaşımına sokulan çeşitli içeriklerin bilgi kirliliği kapsamında incelenmesini konu edinmektedir.

3.2 Araştırmanın Amacı

Sosyal medya platformlarına yüklenen içerikler anlık olarak denetlenip doğrulanamamaktadır. Bununla birlikte sosyal medya platformlarında denetlenmeden paylaşımına sokulan her türlü içeriğe anında binlerce sosyal medya kullanıcısının erişebilmesi mümkündür. Sosyal medyanın bu özelliği göz önünde bulundurulduğunda, özellikle darbe girişiminin ilk saatlerinde kullanıcıları yanlış yönlendirmek amacıyla kasıtlı olarak paylaşılan sosyal medya içeriklerinin üzerinde durulması gerektiği düşünülmektedir.

Tezin inceleme konusu bakımından bu çalışmanın temel amacı, kriz anlarında sosyal medya platformlarında yer alan içeriklerle bilgi kirliliği arasında herhangi bir ilişki olup olmadığının sorgulanmasıdır. Başka bir ifadeyle bu çalışma, duygusal yoğunluğun fazla olduğu ve buna bağlı olarak denetleme ve teyit mekanizmasının anlık olarak gerçekleşemediği dönemlerde yapılan eksik, yanlış ve yanıltıcı sosyal medya paylaşımlarını neden olduğu bilgi kirliliği bakımından analiz etmektedir.

Bu bakımdan yapılmış olan söz konusu çalışma bilgi kirliliğinin insanlar ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerini, bilgi kirliliğine karşı sosyal medya kullanıcılarının ve sorumlu otoritelerin alabileceği önlemleri açıklamayı amaçlamaktadır.

Belirtilmiş olan amaç çerçevesinde çalışmada şu sorulara yanıt aranmaktadır:

- **Araştırma Sorusu 1:** 15 Temmuz darbe girişimi sürecinde kullanıcılar hangi sosyal medya platformlarını yoğunlukla kullanmayı tercih etmişlerdir ?
- **Araştırma Sorusu 2:** 15 Temmuz darbe girişimi esnasında yapılmış olan ne tür içerik ve paylaşımlar bilgi kirliliğine neden olmuştur ?

- **Araştırma Sorusu 3:** 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili eksik, yanlış ve yanlış bilgi içeren sosyal medya paylaşımlarının temel özellikleri nelerdir ?
- **Araştırma Sorusu 4:** Sosyal medyada bilgi kirliliğine konu olan paylaşımlar daha çok hangi durumlarda artmaktadır ?

3.3 Araştırmanın Önemi

Sosyal medyanın geleneksel medyadan farklı olarak iletişim sürecine geri bildirim ögesini eklemesinin insanlara düşüncelerini özgürce açıklama imkanı sunduğuna yönelik çalışmalar mevcuttur. Bununla birlikte sosyal medya ile ilgili çalışmalar daha çok sosyal medyanın olumlu yönlerini ön plana çıkarıp bireyler ve toplumlar üzerindeki olumsuz etkilerini göz ardı etmektedir (Eşitti, 2015). Bu çalışma sosyal medyadaki bilgi kirliliğinin kullanıcılar üzerindeki etkilerini ve sosyal medyanın bilinçsiz bir şekilde kullanılması durumunda toplumda meydana gelebilecek olan olumsuzlukları ortaya koymasından önemlidir.

Ortaya çıktığı andan beri kullanıcılarının günlük hayatı üzerinde oldukça önemli olan sosyal medyanın toplumlar ve toplumsal hareketler açısından da önemi yadsınmaz. Son dönem toplumsal hareketlerde sosyal medya platformları yoğunlukla kullanılan iletişim araçları olarak karşımıza çıkmıştır. Bu nedenle sosyal medyanın toplumsal hareketler üzerindeki rolü üzerinde durulması gereken bir konu olup söz konusu çalışma sosyal medyayı toplumsal hareketler bağlamında ele alması bakımından önemlidir.

Bu nedenle sosyal medya ve bilgi kirliliği alanlarında yapılmış olan bu çalışma diğer akademik çalışmalardan farklı olarak uzun dönemli ve kapsamlı bir analizi ortaya koyması ve bu alanda gelecekte yapılacak olan çalışmalara kaynaklık etmesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

3.4 Araştırmanın Varsayımları

Çalışmada aşağıdaki noktalar birer varsayım olarak kabul edilmiştir:

- Sosyal medya kullanımı her geçen gün gittikçe artmaktadır ve bu durum bireylerin günlük hayatını etkilemektedir.
- İnsanların ihtiyaçları sosyal medya kullanımını etkiler.
- Sosyal medya her geçen gün daha fazla kontrol dışı hale gelmektedir.

- Sosyal medyada meydana gelen bilgi kirliliği paylaşılan içeriklerin anlık olarak denetlenememesi nedeniyle her geçen gün daha fazla artmaktadır.
- Sosyal medyada bulunan yanlış bilgilerin doğruluğunu sorgulamadan kabullenen kullanıcılar oldukça fazladır.
- Sosyal Medyadaki bilgi kirliliği kullanıcıları yanlış şekilde yönlendirmekte ve bu durumda birtakım toplumsal sorunlara neden olmaktadır.
- Günümüzde meydana gelen toplumsal hareketlerde sosyal medya platformları önemli bir iletişim aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.5 Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma 15 Temmuz darbe girişimi örneğiyle sınırlıdır. Sosyal medya platformlarında 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili daha önce yapılmış araştırmalardan da elde edilen sonuçlara göre darbe girişimi esnasında sosyal medya kullanıcılarının yoğunlukla kullanmayı tercih ettikleri sosyal ağlar Facebook ve Twitter uygulamalarıdır (www.aljazeera.com.tr, 2016). Bu nedenle, araştırmanın örneklemini Facebook ve Twitter paylaşımlarıyla sınırlı olup bunların dışında yer alan içerikler araştırmaya dahil edilmemiştir.

Örneklemdaki sınırlılık araştırma evreninin tamamının incelenmesinin mümkün olmamasından kaynaklanmaktadır. Araştırma kapsamında, 15 Temmuz darbe girişimine bağlı olarak 16 Temmuz 2016 tarihinde atılan tweet miktarı daha önceki günlerde atılan tweet miktarlarına göre % 233 artış göstererek 18 milyonu geçmiştir (www.aljazeera.com.tr, 2016). Twitter'da meydana gelen içerik paylaşım oranındaki artış Facebook içinde göz önünde bulundurulduğunda bu platformlarda paylaşılan içeriklerin tamamını inceleyememek araştırmanın bir diğer sınırlılığıdır. Bu kapsamda söz konusu platformlarda bulunan içerikler, araştırmanın yöntemi kapsamında belirtilmiş olan anahtar kelimeler aracılığıyla tespit edilen içeriklerdir. Her ne kadar çalışmanın konusu olarak farklı mecralardan belirtilen yöntem dahilinde 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili bilgi kirliliğine neden olan 21 adet paylaşım tespit edilmişse de sosyal medya platformlarının çokluğu ve örneklem dahilinde bulunan içeriklerin tamamının incelenememesi nedeniyle tespit edilmiş olan bu paylaşımların dışında farklı içeriklerin olabilmesi mümkündür.

3.6 Araştırmanın Yöntemi

Araştırma yönteminin belirlenmesi yapılacak olan araştırmanın amacına uygun olarak, verilerin toplanması ve çözümlenebilmesi için önemlidir. Araştırma kapsamında 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili sosyal medya platformlarında yapılmış olan paylaşımlar içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Berelson'un (1952: 18) yapmış olduğu tanımlamaya göre içerik analizi açık veya yazılı iletişim içeriklerinin sistematik, nesnel ve nicel bir şekilde ortaya konulmasını sağlar. Klaus Krippendoff'a göre içerik analizinin amacı, iletişimin belirgin olan özelliklerinden belirgin olmayan özellikleri hakkında çıkarımlar yaparak sosyal gerçeği araştırmaktır (Gökçe, 2001). İçerik analizini bir tür tarama olarak belirten Karasar (1995)'a göre metin, kitap, belge vb. materyaller birtakım nicelleştirme ölçüleri geliştirilerek belirli beklentiler doğrultusunda incelenmektedir. İçerik analizi sözlü, yazılı ve görsel içerikler için uygulanmaktadır. Bu kapsamda Facebook ve Twitter uygulamalarında yapılmış olan paylaşımlar ve haber kuruluşlarının 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili hazırlamış olduğu haberler nitel içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiş ve çalışmaya eklenmiştir. 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili haber ve sosyal medya paylaşımlarını içeren bu çalışma ilk 24 saatlik süre içerisinde paylaşılan verilerle sınırlı tutulmuştur. Bu sınırlamanın en önemli nedeni, bilgi kirliliğinin kritik toplumsal olayların meydana geldiği kriz anlarında hızlıca ortaya çıkıp yayıldığı düşüncesidir (Ünveren, 2017). Bu bakımdan 15 Temmuz darbe girişiminin meydana geldiği ilk 24 saatlik süre, belirsizlik ve karmaşanın hakim olduğu bir kriz dönemi olarak değerlendirilmektedir. Türkçe ve İngilizce dilleriyle sınırlı tutulan bu çalışmada diğer yabancı dillerde paylaşılan sosyal medya içerikleri araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Bu bakımdan 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili diğer yabancı dillerde hazırlanmış olan farklı içeriklerin olabilmesi mümkündür.

15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili olarak bilgi kirliliğine neden olan içerikler Google arama motorundan faydalanılarak araştırılıp tespit edilmiştir. Bu doğrultuda "15 Temmuz", "Darbe Girişimi", "Sosyal Medya", "Bilgi Kirliliği", "Dezenformasyon", "Manipülasyon", "Sahte Haber" ve "Yanlış Haber" anahtar kelimelerinden biri veya birkaç tanesi farklı şekillerde birbirleriyle kombine edilerek Google arama motorunda söz konusu içerikler araştırılmıştır. 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili yabancı dilde yapılan paylaşımları tespit etmek amacıyla yukarıda Türkçe dilinde belirtilmiş olan anahtar kelimeler İngilizce diline çevrilerek aynı yöntemle Google arama motorunda söz konusu içerikler araştırılmıştır.

Yapılmış olan araştırma sonucunda bulunan içeriklerin hangi sosyal medya platformlarında paylaşımına sokulduğu araştırılıp tespit edilmiştir.

3.6.1 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın amacına uygun olarak bütün sosyal medya platformları araştırmanın evrenini, 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili ilk 24 saat içerisinde Facebook ve Twitter platformlarında yapılan paylaşımlar da araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Facebook Live ve Periscope sosyal medya uygulamaları 15 Temmuz sürecinde aktif olarak kullanılan uygulamalar olmakla birlikte bu uygulamalarda gerçekliği manipüle etmek zordur; çünkü bu uygulamalar görüntüsel anlamda canlı yayın hizmeti sunmaktadırlar. Bu nedenle Facebook Live ve Periscope uygulamaları araştırmanın örneklemini dışında tutulmuştur. Araştırmanın örneklemini olarak Facebook ve Twitter mecralarının seçilmesinin en önemli nedeni bu platformlarda oluşturulan yazılı ve görsel içeriklere müdahale edebilmenin mümkün olmasıdır. Böylece 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili Facebook ve Twitter platformlarında bilgi kirliliği kapsamında en çok beğenilen, paylaşılan, tweet ve retweet edilen içerikler seçilerek çalışmaya eklenmiştir.

3.7 15 Temmuz Darbe Girişimi

15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe girişimi siyasi, ekonomik, tarihsel ve diğer çeşitli faktörler açısından ele alınması gereken önemli olaylardandır. Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) bünyesinde örgütlenmiş olan Fettullahçı Terör örgütü üyesi askerler TSK'ya ait savaş uçakları, tanklar ve helikopterler aracılığıyla kanlı bir darbe girişiminde bulunmuşlardır (www.ytb.gov.tr, 2016). Yaklaşık olarak başladıktan 22 saat sonra kontrol altına alınan bu hain girişim sonucunda 171 sivil 63 polis ve 4 asker olmak üzere 238 kişi şehit olmuştur (Anadolu Ajansı, 2016). Emir komuta zincirinin tamamen dışında gerçekleştirilen bu girişim kendilerini ‘‘Yurtta Sulh Konseyi’’ olarak tanıtan ve Fettullahçı Terör Örgütü (FETÖ) mensubu olan darbeci askerler tarafından desteklenmiş olup meydana gelen bu girişim askeri değildir (Demir, 2016). Darbeci askerler kendi bildirimlerini yayınlamak amacıyla devletin yayın organı olan TRT binasını basmışlar ve bu amaç doğrultusunda TRT spikeri Tijen Kardeş'a silah zoruyla korsan darbe bildirisini okutmuşlardır.

Darbecilerin TRT spikerine zorla okutturmuş oldukları bildiri korsan bir bildiri olup bildirinin içeriğinde geçmişte meydana gelen darbelerde okutulan askeri bildirimlerle benzerlik

gösteren ‘‘anayasa ihlali’’, ‘‘tehdit’’, ‘‘ideoloji’’, ‘‘ihamet’’, ‘‘laik ve demokratik hukuk düzeni’’ gibi kavramlara yer verilmiştir (Demir, 2016: 10). Her ne kadar 15 Temmuz darbe girişiminde bulunan darbeci askerler ve diğer FETÖ mensupları ‘‘anayasanın ihlali’’, ‘‘laik ve demokratik hukuk düzeninin bozulması’’ ve bildirilerinde yer verdikleri diğer argümanları ileri sürerek darbe girişimini meşru göstermeye çalışmışsalar da bu girişimlerinde başarılı olamamışlardır. Darbe girişiminin ortaya çıkmasıyla birlikte Başbakan Binali Yıldırım NTV ve A Haber televizyon kanallarına bağlanarak bir açıklama yapmış ve bunun ‘‘bir kalkışma girişimi’’ olduğunu belirtmiştir (Anadolu Ajansı, 2016). Türk halkı darbe girişiminin henüz ilk anlarından itibaren seçilmiş olan hükümetin yanında yer alıp darbe girişiminin önlenmesi için gereken her türlü çabayı aktif olarak göstermiştir. Bu durumda göstermektedir ki her ne kadar FETÖ üyesi darbeci askerler bildirilerinde hukuk devleti, demokrasi, insan hakları, milli güvenlik, barış, dış ilişkiler ile ilgili doğru olmayan iddiaları ileri sürerek halkı darbenin meşruiyetine inandırmaya çalışmışsa da Türk halkı ileri sürülen bu gerekçelerin doğru olmadığını anlayarak darbe girişime karşı anında seçilmiş hükümetin yanında yer almıştır.

Darbeci askerler yakalandıktan sonra, darbecilerin kendi aralarında bir ‘‘harekat komuta merkezi’’ şeklinde kullandıkları whatsapp mesajlaşma uygulamasından deşifre edilen yazışmalar, üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Darbeci askerlerden bazıları ‘‘kalabalıkların ateşle dağıtılması’’, ‘‘kimseye taviz verilmemesi’’, ‘‘TRT’de bildirinin okunması’’, ‘‘İstanbul boğazındaki 2. Köprüye taarruz edilmesi’’ gibi talimatlar vermiştir (Anadolu Ajansı, 2016). Deşifre edilmiş olan bu yazışmalar paralel yapı içerisindeki düzen hakkında önemli bir ipucu göstermektedir çünkü bazı emir ve talimatları veren askerlerin rütbesi, emir ve talimatları alan askerlerin rütbesinden daha düşüktür. Örnek olarak Türk Silahlı Kuvvetleri’nde Yarbay rütbesine sahip olan darbeci komutan Yarbay Uğur Coşkun’un halkın direnişini engellemekte zorlandıklarına ilişkin mesajı üzerine darbeci komutan Binbaşı Mehmet Karabekir ‘‘ezin, yakın, taviz yok’’ gibi emir ve talimatlar vermiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri’nde bulunan ast-üst ilişkisine göre bir binbaşının kendinden daha üst bir rütbede bulunan yarbay ve albay gibi rütbelere sahip komutanlara emir vermesi mümkün değildir. Ast her zaman anayasa ve kanunlara uygun olmak şartıyla üstün emirlerini yerine getirir. Bu durumda göstermektedir ki paralel yapı içerisinde bulunan darbeci askerlerin ilişkisi Türk Silahlı kuvvetlerinde sahip oldukları rütbelere bağımsız bir şekilde oluşturulmuştur. Bu yönüyle paralel yapı içerisinde rütbesi diğerlerine göre daha düşük olmasına rağmen daha etkili olan askerlerin var olduğunu söylemek mümkündür.

Halkın henüz darbe girişiminin ilk anlarından itibaren darbenin meşruiyetini tanımayarak sokaklara dökülmesi, darbecilerin kendi kimliklerini gizlemeye çalışması, darbecilerin kendilerine direnen halka ve ülkenin kurumlarına karşı kanlı bir şekilde saldırıya girişmiş olması, gibi özellikler 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimini geçmişte yaşanan diğer darbelerden ayırt etmektedir (Alkan, 2016). Özellikle üzerinde durulması gereken nokta darbeci askerlerin halkın üzerine hiç tereddüt etmeden ateş açması ve insanların ölümüne neden olmasıdır. Bu durumda da anlaşılmaktadır ki darbe girişiminde bulunan darbeci askerlerin korsan bildirimlerinde ileri sürdükleri gibi insan hakları, barış, huzur ve demokrasi kaygıları bulunmamaktadır. FETÖ mensubu darbeci askerler sırf darbenin gerçekleşmesi için hiç tereddüt etmeden halkın silahlarını halka karşı kullanarak birçok yaralı ve 238 insanın şehit olmasına neden olmuştur. Meydana gelen bu gelişmeler FETÖ mensubu darbecilerin korsan bildirimlerinde ileri sürdüklerinden farklı olarak asıl hedeflerinin kendi baskıcı rejimlerini zorla halka kabul ettirmek olduğunu göstermiştir.

15 Temmuz 2016 gecesi gerek sosyal medya gerekse televizyon kanalları aracılığıyla yapılan yayınlardan da açıkça anlaşılıyor ki Türk Halkı kendi canını hiçe saymaktan çekinmeyerek darbecilere karşı aktif bir şekilde direniş göstermiştir. Türk Halkının sergilemiş olduğu bu anlamlı duruşa dünya basını da sessiz kalmamıştır. Bu kapsamda Amerika Birleşik Devletlerinde yayınlanan The New York Times gazetesi “Türkler Demokrasiyi Tercih Ediyor”, Fransız Le Monde gazetesi “Halk Darbeye Karşı Durdu”, İngiliz The Sunday Times gazetesi “Darbeciler Hezimete Uğradı”, İsrail’de yayınlanan The Jerusalem Post gazetesi “Darbe Halkın Gücü Sayesinde Yenildi”, Katar’da yayın yapan El Şark gazetesi “Ve Türkiye Kazandı” gibi ifadeler kullanarak Türk Halkının 15 Temmuz darbe girişimine karşı göstermiş olduğu direnişe kendi gazetelerinde yer vermişlerdir (www.habertürk.com, 2016). Genel olarak uluslararası medyanın 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili gelişmeleri yakından takip ettiği ve kendi yayın organları aracılığıyla yaşanan gelişmeleri yayınladığı anlaşılmaktadır.

Türkiye’nin uluslararası alanda sahip olduğu jeopolitik önem başta olmak üzere birtakım ekonomik ve siyasi gelişmelerle 15 Temmuz darbe girişimi arasında ilişki kurabilmek mümkündür. Öncelikle Türkiye, Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan tek ülke olup sahip olduğu topraklar bakımından hem Asya hem de bir Avrupa ülkesidir. Diğer yandan Ortadoğu ülkelerine olan yakınlığı ve bu ülkelerle olan teması değerlendirildiğinde, Türkiye aynı zamanda bir Ortadoğu ülkesidir. Genel olarak bakıldığında Türkiye, bulunduğu konum ve komşusu olduğu ülkeler itibarıyla jeopolitik açıdan önemli bir yere sahiptir.

Ülkemizde yaşanan gelişmeler bulunduğu konum itibarıyla komşusu olduğu diğer ülkeleri etkileyebileceği gibi Türkiye'nin bulunmuş olduğu coğrafyadaki ülkelerde meydana gelen gelişmelerde Türkiye'yi etkileyebilmektedir.

15 Temmuz darbe girişimi gibi bir ülkenin kaderini önemli bir şekilde etkileyebilecek bir olayı uluslararası faktörlerden bağımsız olarak düşünmemek gerekir. 15 Temmuz darbe girişiminin iç dinamiğinin “devlet yönetimine sızmış olan bir grubun devleti ele geçirmeye çalışması” şeklinde olduğu yaşanan gelişmelerden açıkça anlaşılmaktadır (Dursunoğlu, 2016). Ancak 15 Temmuz darbe girişiminin iç dinamiklerinin oluşmasında ayrıca dış dinamiklerin etkili olduğu düşünülmektedir. Bu düşünceyi destekler nitelikte darbe girişiminden sonra Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan “FETÖ'nün üzerinde bir başka üst akıl var” ifadelerini kullanmıştır (www.ntv.com.tr, 2016). Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, yapmış olduğu bu açıklamayla devlet yönetimine sızmış olan paralel yapılanmanın arkasında başka güçlerin bulunduğunu belirtmiştir. Bu sebeple ülkemizde meydana gelen gelişmelerde dış dinamiklerin etkisini hissedebilmek mümkündür. Diğer taraftan Fethullahçı Terör Örgütü'nün halen yurtdışında önemli bir teşkilat yapısı bulunmaktadır. Bu bakımdan bazı ülkeler FETÖ'ye ait olan kurum ve kuruluşların varlığına son vermekte ancak bazı ülkeler de FETÖ'ye ait olan kurum ve kuruluşlara karşı herhangi bir yaptırım kararı almamaktadır. Bu yüzden FETÖ'ye karşı arzu edilen uluslararası işbirliği henüz yeterli değildir ve bu durumun sonucu olarak FETÖ'ye karşı uluslararası mücadele istenilen seviyede yürütülememektedir.

FETÖ'ye karşı mücadele istenilen seviyede yürütülememesinin bir diğer önemli nedenlerinden birisi de batı medyasının 15 Temmuz darbe girişiminde takınmış olduğu tavidir. Bu bakımdan batı medyasının darbe girişimi sonrasında haberlerini odak dağıtma, marjinalleştirme, okuru güncelliğini yitiren söylemlere inandırma ve açık manipülasyonlar yürütme gibi birtakım temalarla oluşturdukları düşünülmektedir (Kutay, 2016). Birçok batı medyası antidemokratik bir gelişme olan darbe girişimini destekler nitelikte çeşitli içerikler paylaşmıştır. New York Post gazetesinin Türkiye'de meydana gelen darbe girişimini bir umut olarak nitelemesi, darbeye karşı direnen halka “Laiklik karşıtı”, “Radikal İslamcı” gibi söylemler kullanılması, Ordunun laikliğin ebedi koruyucusu veya cumhuriyetin bekçisi şeklinde nitelenmesi gibi söylemler batıda bazı medya kuruluşlarının takınmış olduğu tavidir (Kutay, 2016). Bu yönüyle ele alındığında batı medyasının anti demokratik bir gelişme olan

darbe girişimine karşı demokratik yollarla işbaşına gelen hükümetin yanında yer alması gerekirken bunun aksi yönünde tutum sergilemesi oldukça düşündürücüdür.

3.8 Sosyal Medyada 15 Temmuz Ve Bilgi Kirliliği

15 Temmuz 2016 tarihinde meydana gelen darbe girişimi esnasında sosyal medya halk tarafından aktif bir şekilde kullanılmıştır. Diğer yandan bu girişim, sosyal medyanın terör örgütleri aracılığıyla halkı manipüle etmeye yönelik kullanımına verilebilecek en önemli ve güncel örneklerden biridir. Bu bakımdan Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) mensupları sosyal medyayı darbe girişimi öncesinde, darbe girişimi esnasında ve hatta darbe girişiminin başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra bile kendi propagandalarını yaymak amacıyla kullanmışlardır. Darbe girişimi esnasında darbeciler whatsapp uygulamasını bir “harekat komuta merkezi” gibi kullandılar. Darbe girişiminin engellenmesinden sonra ise halkı korku, panik ve kaos ortamına sürüklemeye yönelik sosyal medyada provokatif paylaşımlar yapıldı (Demir; 2016). 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili sosyal medyada yapılmış olan provokatif paylaşımlar bilgi kirliliğine neden olmuştur.

15 Temmuz 2016 tarihinde meydana gelen gelişmelere bağlı olarak sosyal medyada hareketli anlar yaşandı. Uluslararası Sosyal Medya Derneği Yönetim Kurulu üyesi Ümit Sanlav’ın yapmış olduğu açıklamaya göre sosyal medya hem darbeye direnişte önemli rol oynadı hem de FETÖ üyeleri tarafından darbe altyapısını hazırlamak için kullanıldı (Anadolu Ajansı, 2017). Bu kapsamda Sızıntı dergisinin 5 ekim 2015 tarihinde yayınlanan sirenlerin ardından ‘gülen’ bebekli reklam aracılığıyla darbe girişimine yönelik gizli bir mesaj verilmiş olup bir bebeğin doğum tarihi olan 9 ay 10 gün sonra ise 15 Temmuz darbe girişimi yaşanmıştır. Darbe girişimi esnasında darbeciler whatsapp mesajlaşma uygulamasını görev ve emirlerin verildiği bir ‘Harekat Komuta Merkezi’ gibi kullandılar.

Sosyal medyanın darbeye karşı direnişteki en önemli örneklerinden biri ise hiç şüphesiz Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın CNN Türk muhabiri Hande Fırat ile Facetime uygulaması aracılığıyla canlı yayında görüntülü olarak görüşmesidir. Cumhurbaşkanı canlı yayında bu girişimin emir komuta zinciri dışında Türk Silahlı Kuvvetleri’ndeki bir azınlık grup tarafından gerçekleştirildiğini belirterek halkı darbeye karşı meydanlara davet etmiştir (www.cnnturk.com, 2016). Kendilerini Yurtta Sulh Konseyi olarak adlandıran FETÖ mensubu askerlerin korsan nitelikte olan darbe bildirisini TRT spikeri Tijen Kardeş’a zorla okutmasından 17 dakika sonra Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan CNN Türk haber

kanalına internete dayalı Facetime uygulaması aracılığıyla bağlanmıştır. Gazeteci Hande Fırat akıllı telefon aracılığıyla Cumhurbaşkanı Recep Erdoğan'ın halka seslenmesini sağlamıştır.

Fotoğraf 1. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Facetime Uygulaması Aracılığıyla Halkla Seslenişi



Kaynak: <http://www.aljazeera.com.tr>, Erişim Tarihi: 01.07.2018

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın yapmış olduğu bu konuşmadan sonra kısa bir süre içerisinde halk darbe girişimine karşı meydanlara ve havalimanlarına gitmeye başlayarak seçilmiş olan hükümetin yanında yer almıştır. Facetime uygulaması aracılığıyla yapılmış olan bu açıklamadan sonra Cumhurbaşkanlığı ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın resmi Twitter hesaplarından da benzer yönde paylaşımlar yapılmıştır.

Şekil 2. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Cumhurbaşkanlığı Resmi Hesaplarından Halka Sesleniş Sonrasında Yapılan paylaşımlar



Kaynak: <http://www.aljazeera.com.tr>, Erişim Tarihi: 01.07.2018

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın CNN Türk ekranlarından canlı olarak halka seslenmesi ve daha sonrasında Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanlığı resmi Twitter hesaplarından yapılan paylaşımlar üzerine halk meydanlara inmiş ve darbeye karşı direniş göstermiştir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Facetime uygulaması aracılığıyla halkı meydanlara çağırması Türk halkını pasif nesne konumundan aktif özne konumuna geçirmiştir; çünkü Cumhurbaşkanı'nın yapmış olduğu daveti halk benimsenmiş ve darbecilere karşı aktif olarak direnişe geçmiştir (Yanık, 2016). Darbeye karşı meydanlara giden sosyal medya kullanıcıları Facebook ve Periscope gibi sosyal medya uygulamalarını kullanıp anlık olarak canlı yayın yaparak sosyal medya kullanıcılarının yaşananlardan haberdar olmasını sağlamıştır.

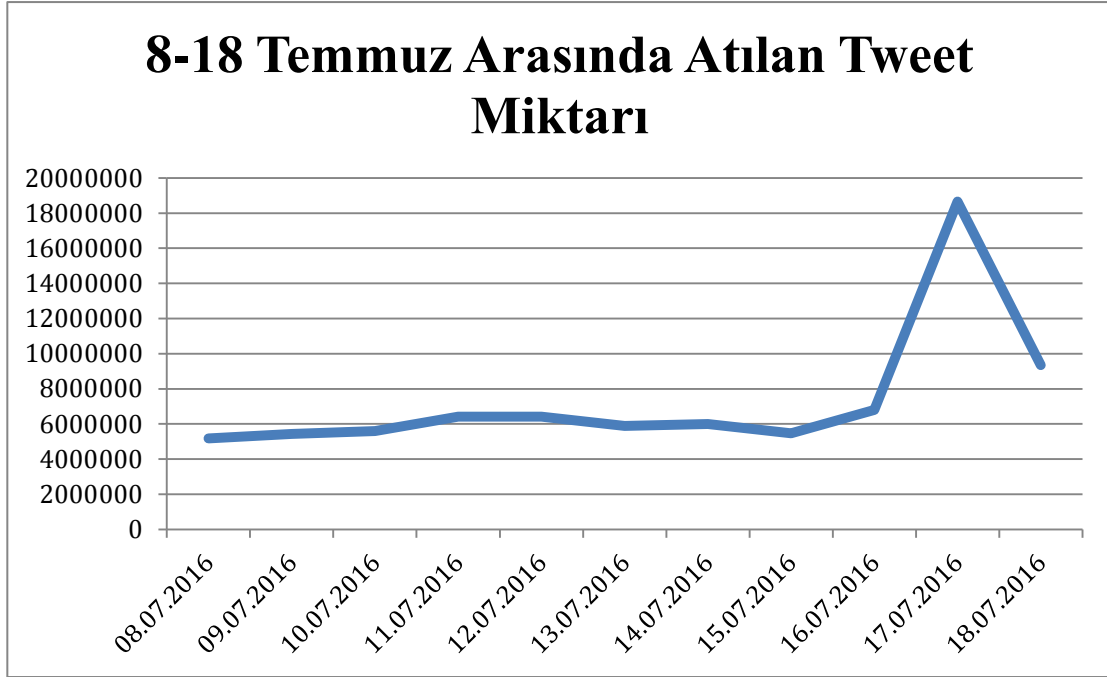
Tablo 3. 15 Temmuz Darbe Girişiminde Ülke Geneline Akıllı Telefonlar Aracılığıyla Yapılan Canlı Yayınlar



Kaynak: <http://www.aljazeera.com.tr>, Erişim Tarihi: 01.07.2018

15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişiminin gerçekleştiği gece Facebook ve Periscope uygulamaları aracılığıyla sosyal medya kullanıcılarının yapmış oldukları canlı yayınları belirten yukarıdaki tabloya göre İstanbul ve Ankara şehirlerinde canlı yayınların diğer şehirlere göre yoğunlukla yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu durumun en önemli nedeni darbe girişiminin özellikle Ankara ve İstanbul gibi büyükşehirlerde daha etkin bir şekilde gerçekleştirilmesinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 4. 8-18 Temmuz 2016 Tarihleri Arasında Atılan Tweet Miktarı



Kaynak: <http://www.aljazeera.com.tr>, Erişim Tarihi: 01.07.2018

Sosyal medya analiz ve araştırma şirketi Somera'nın Al Jazeera Türk ile paylaşmış olduğu verilere göre darbe girişimin yaşandığı gece olan 16 Temmuz 2016 tarihinde atılan tweet sayısı yüzde 233 artış göstermiştir. 8-14 Temmuz 2016 tarihleri arasında atılmış olan ortalama tweet miktarı 5.773.000 iken 15-17 Temmuz 2016 tarihleri arasında 34.818.329 tweet atılmış olup bu tweetler'e 15 milyar defa erişim sağlanmıştır (www.aljazeera.com.tr, 2016). 15 Temmuz darbe girişimini 16 Temmuz'a bağlayan gece Twitter uygulamasında en çok konuşulan konular sırasıyla köprülerin kapatılması (%39), Cumhurbaşkanı'nın konuşması (%32), TBMM'nin bombalanması (%16), yayın organlarının basılması (%6), sela (%4) ve Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Hulusi Akar'ın rehin alınması olmuştur. Bununla birlikte Twitter'da #DarbeyeHayır #MilletçeMeydanlardayız gibi çeşitli etiketlerle sosyal medya kullanıcıları darbeye karşı organize olmuşlardır (www.aljazeera.com.tr, 2016).

Sosyal medya darbeye karşı direnişte önemli rol oynamakla birlikte gerçek olmayan ve anlık olarak yapılmış olan bazı haber ve paylaşımlar bilgi kirliliğine neden olmuştur. Darbe girişiminden çok daha önce ve hatta bazıları Türkiye dışında başka ülkelerde meydana gelen olaylar olmasına rağmen kasıtlı olarak 15 Temmuz darbe girişimiyle ilişkilendirilen gerçekdışı paylaşım ve haberler yapılmıştır. Darbe girişimine bağlı olarak vatandaşlar tarafından kafası kesilerek öldürülmüş olan asker resmi, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham

Aliyev'in kara hareketi başlatacağına dair sosyal medyada paylaşılan haber, 15 Temmuz 2016 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri başkan adayı olan ve daha sonra başkanlık seçimini kazanan Donald Trump'a ait olmamasına rağmen Donald Trump tarafından yayınlanmış gibi gösterilen tweet sosyal medyada kasıtlı olarak halkı yanlış bilgilendirmeye yönelik olarak yapılmış olan 15 Temmuz paylaşımlarından bazılarıdır. Sosyal medya platformlarında halkı yanıltmaya yönelik olarak yapılan bu paylaşımlarla halk korku, panik ve kaos ortamına sürüklenmeye çalışılmıştır (Demir, 2016: 13). Sonuç olarak sosyal medya platformlarında darbenin başarılı bir şekilde gerçekleşmekte olduğunu ima eden ve darbeyi destekleyen paylaşımlar aracılığıyla halk içerisinde bir korku, kaos ve panik ortamının oluşturulmaya çalışıldığını söyleyebilmek mümkündür. Darbeciler yapmış oldukları paylaşımlarla halkı yanıltılmayı amaçlamış ve böylece halkın desteğini almaya çalışmışlardır ancak bu amaçlarında başarılı olamamışlardır.

3.9 15 Temmuz Darbe Girişimiyle İlgili Sosyal Medyada Bilgi Kirliliğine Neden Olan Paylaşımlar

15 Temmuz darbe girişiminde vatandaşlar tarafından etkin bir şekilde kullanılan sosyal medya platformları aynı zamanda yapılmış olan paylaşımlarla bilgi kirliliğine neden olmuştur. Özellikle darbe girişimi henüz başlar başlamaz sosyal medya platformlarında insanları yanlış yönlendirmek amacıyla paylaşıma sokulan içerikler önemli bir sorun teşkil etmiştir. Bu nedenle aşağıda tespit edilmiş olan paylaşımlar 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında içermiş oldukları eksik, yanlış ve yanlı bilgiler nedeniyle bilgi kirliliğine neden olduğu tespit edilen paylaşımlardır.

3.9.1 F-16 Savaş Uçağına Atlamaya Çalışıldığı İddiası

15 Temmuz Darbe girişimi esnasında Ankara Kızılay'da bir binanın çatısına çıkan vatandaşın, F-16 savaş uçağına atlamaya çalıştığına yönelik sosyal medyada paylaşım yapıldı. Yapılmış olan bu paylaşımı daha inandırıcı hale getirmek amacıyla binadan savaş uçağına cisim atan vatandaşların fotoğrafı yayınlandı. Söz konusu paylaşımı gören sosyal medya kullanıcıları bu paylaşımı kendi sosyal medya hesaplarından paylaşarak içeriğin daha fazla kişi tarafından görüntülenmesini sağladılar.

Şekil 3. F-16 Savaş Uçağına Atlamaya Çalışıldığı İddiasıyla Sosyal Medya Platformlarında Yapılan Paylaşım



Kaynak: www.teyit.org, Erişim Tarihi:29.01.2018

Sosyal medyada paylaşıma sokulan yukarıdaki görselle Kızılay Meydanı'nda bulunan bir binanın tepesinde jetlere taş atan vatandaşların olduğu ileri sürülmüştür. Bu kapsamda binanın çatı katı yuvarlak bir daire içerisine alınarak orada bulunan insanların jet uçaklarına taş attığına yönelik bir izlenim yaratılmaya çalışılmıştır. Yapılmış olan araştırmalar sonucunda paylaşılan resmin doğruluğu hakkında herhangi güvenilir bir kaynak bulunamamıştır. Bununla birlikte sosyal medya kullanıcıların bu paylaşım ile ilgili yorum, beğeni ve paylaşım davranışları göz önünde bulundurulduğunda söz konusu içeriğin hızlı bir şekilde sosyal medyada yayıldığı anlaşılmaktadır. Kaynağı ve güvenilirliği hakkında herhangi bir bilgi bulunmamasına rağmen sosyal medya kullanıcıları paylaşılmış olan bu içeriği kendi hesaplarından paylaşmaya devam etmişlerdir. Paylaşılmış olan yukarıdaki görsel çeşitli uygulamalar aracılığıyla montajlanmış olup resmin montajsız hali çok daha eski bir tarih olan 2004 yılında bir forumda paylaşılmıştır (Foça, 2016). Bu nedenle yukarıda gösterilmiş olan resim 15 Temmuz darbe girişiminin gerçekleştiği geceye ait bir resim değildir.

Şekil 4. F-16 Savaş Uçağına Atlamaya Çalışıldığı İddia Edilen Montajlanmış Görselin Orijinal Hali



Kaynak: www.teyit.org, Erişim Tarihi:29.01.2018

Yukarıdaki resim 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili montajlanmış resmin montajlanmadan önceki orijinal versiyonudur. Görselde belirtilen orijinal resim darbe girişiminin meydana geldiği 15 Temmuz 2016 tarihinden çok daha önce çekilmiştir. Söz konusu montajlanan resim Hürriyet gibi bazı haber sitelerinde de kullanılmıştır. Yapılmış olan araştırmalar sonucunda 15 Temmuz gecesi Soysal İş Hanı'nın çatısına çıkarak savaş uçaklarına atlamaya veya cisim atmaya çalışan insanların olduğuna dair herhangi bir güvenilir kaynak bulunamamıştır (Foça, 2016). Genel olarak değerlendirildiğinde 15 Temmuz gecesi hakim olan boşluk durumu ve karmaşa ortamı da göz önünde bulundurularak söz konusu içerik doğru olmamasına rağmen birçok sosyal medya kullanıcısı bu içeriğin doğruluğunu sorgulamadan kendi hesaplarından tekrar paylaşmıştır. Darbe girişiminin henüz başladığı ilk 24 saatlik süre içerisinde paylaşılan bu içerik anlık olarak denetlenememiş ancak birçok sosyal medya kullanıcısı bu paylaşımı sorgulamadan beğenmiş ve tekrar paylaşmıştır. Söz konusu içeriği paylaşma sokan kişi veya kişilerin bu paylaşımın tam olarak neyi amaçladıkları anlaşılacakla birlikte karmaşa ortamında paylaşımın sokulan böyle bir içeriğin bilgi kirliliğine neden olduğu ve insanları yanlış bir şekilde yönlendirdiği açıkça anlaşılmaktadır.

3.9.2 Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Almanya'ya Kaçtığı İddiası

15 Temmuz darbe girişiminin meydana geldiği gece Amerikan televizyon kanalı NBC tarafından yapılmış olan habere göre Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Almanya'ya

kaçtığı iddia edildi. Bu kapsamda NBC televizyon kanalı habercisi Kyle Griffin Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın başarısızlıkla sonuçlanan darbe girişimi esnasında Almanya'dan sığınma talep ettiğini belirterek Almanya'ya kaçtığını iddia etmiş ve bu haberi kendi Twitter hesabından paylaşmıştır. Yapılmış olan bu haber doğru olmamakla birlikte sorumlu habercilik anlayışının gerektirdiği etik kurullarla da bağdaşmamaktadır. Öyle ki ileri sürülen iddia sıradan bir iddia olmayıp böyle bir haberin herhangi bir kaynağa dayandırılmadan yayınlanması oldukça düşündürücüdür.

NBC News televizyon kanalına Türkiye Cumhuriyeti Washington Büyükelçiliği bir mektup hazırlayarak Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan hakkında hazırlanmış olan yanlış haberden dolayı resmi özür talep etmiştir (www.hürriyet.com.tr, 2016). Yaşanan gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda Türkiye Cumhuriyeti Washington Büyükelçiliği'nin NBC News haber kanalından resmi özür talep etmesi doğru ve yerinde bir karardır. Yabancı bir televizyon kanalı habercisinin henüz darbe girişiminin ilk anlarında herhangi geçerli bir dayanağı olmadan böyle bir paylaşımında bulunmasının herhangi bir şekilde izah edilmesi mümkün değildir.

Şekil 5. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Hakkında Yapılmış Olan Yanlış Haber İle İlgili Julian Assange'ın Yapmış Olduğu Tweet



Kaynak: www.twitter.com, Erişim Tarihi: 29.01.2018

NBC Televizyon kanalı habercisinin sorumsuz bir şekilde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan hakkında yapmış olduğu yanlış haberden dolayı Wikileaks kurucusu Julian Assange kendi Twitter hesabından yukarıdaki resimde gösterilen paylaşımı yapmıştır. Julian Assange Twitter hesabından yapmış olduğu İngilizce paylaşımı NBC televizyon kanalının

hazırlamış olduğu uydurma haberi kastederek, yakın zamanlarda meydana gelen en ciddi olayın Amerika Birleşik Devletleri başkanı Donald Trump tarafından ilan edilen “Sahte Haber Ödülleri” (Fake News Awards) listesinde bulunmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte Julian Assange, NBC televizyon kanalının yapmış olduğu gerçek olmayan bu haberin Türkiye’de meydana gelen darbe girişimine katkıda bulunduğunu yapmış olduğu paylaşımında belirtmiştir. Hakkında bulunan suçlamalardan dolayı Ekvador’un Londra Büyükelçiliği’ne sığınan Julian Assange 2012 yılından beri halen büyükelçilik binasında kalmaktadır (tr.sputniknews.com, 2017).

Söz konusu haber içeriği genel olarak değerlendirildiğinde yapılmış olan haberin sorumlu habercilik anlayışına bağlı olarak yapılmadığı görülmektedir. Böyle bir haberin darbe girişiminde bulunanların amaçlarını gerçekleştirmeye katkıda bulunabileceği açıkça anlaşılmaktadır. Söz konusu içerik sorumlu habercilik ilkesine uyulmadan hazırlanan bir içerik olup gerçekleri yansıtmamaktadır. Alman resmi makamlarından Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın sığınma talep ettiğine veya Almanya’ya kaçtığına yönelik herhangi bir açıklama yapılmamasına rağmen bu iddia bir haber şeklinde düzenlenmiş ve okurlarla paylaşılmıştır. Diğer yandan söz konusu paylaşımın basit bir habercilik hatası olarak da kabul edilmemesi gerekir. Bu bakımdan bilgi kirliliğine neden olan bu haberin kasıtlı bir şekilde hazırlanıp servis edildiği düşünülmektedir.

15 Temmuz gecesi darbe girişiminden haberdar olunur olunmaz öncelikle Facetime mobil uygulaması aracılığıyla CNN Türk televizyon ekranından halka seslenip halkı meydanlara çağıran Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan gerekli güvenlik önlemlerinin hızlı bir şekilde alınmasıyla birlikte Atatürk Havalimanına iniş yapmış ve halkla birlikte darbe girişimine karşı gerekli olan tepkiyi göstermiştir. Her ne kadar Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 15 Temmuz gecesi önce televizyon ekranlarından ve daha sonra da bizzat bulunduğu yeri belirterek Türkiye’den hiçbir şekilde ayrılmadığını çok kısa bir süre içerisinde belirtebilseyse de gerekli olan güvenlik önlemlerinin yeterince hızlı bir şekilde alınmaması durumunda bir süre daha sessiz kalması gerekebilirdi. Böyle bir durumda söz konusu içerikten dolayı sosyal medya kullanıcıları daha kolay bir şekilde yanıltılabilir ve buna bağlı olarak kaotik ortam daha şiddetli hale gelebilirdi. Bu bakımdan söz konusu içeriği paylaşımına sokanların 15 Temmuz gecesi meydana gelen karmaşa ortamından yararlanmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır.

3.9.3 İlham Aliyev'in Kara Harekatı Başlatacağına Yönelik Paylaşımlar

15 Temmuz darbe girişiminden hemen sonra doğru olmamasına rağmen başta Facebook ve Twitter uygulamaları olmak üzere çeşitli sosyal medya platformlarında paylaşılan bir diğer haber de Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'le ilgilidir. Sosyal medyada yapılmış olan paylaşımlara göre eğer Türkiye'de darbe olsaydı, Azerbaycan kara harekatı başlatacaktı. Facebook ve Instagram uygulamalarında paylaşıma sokulmuş olan söz konusu iddiaya yönelik olan içerikler çok kısa bir süre içerisinde birçok sosyal medya kullanıcısı tarafından görüntülenmiş ve beğenilmiştir.

Şekil 6. 15 Temmuz Darbe Girişimiyle İlgili İlham Aliyev Hakkında Facebook'da Yapılan Paylaşım



Kaynak: www.facebook.com, Erişim Tarihi: 29.01.2018

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyevle ilgili Facebook sosyal medya uygulamasında yapılmış olan yukarıdaki paylaşım 29 Ocak 2018 itibarıyla halen mevcut olup 1800 kişi tarafından beğenilmiş ve bununla birlikte 176 kişi bu paylaşımı kendi bireysel hesaplarından paylaşmıştır. Her ne kadar yapılmış olan bu paylaşım doğru bir bilgiyi içermese de beğeni, paylaşım ve yorumlardan da anlaşılacağı üzere birçok sosyal medya kullanıcısı yapılmış olan bu paylaşıma ilgi göstererek bunu doğru bir haber olarak algılamıştır. Yapılmış olan bu paylaşım doğru değildir. İlham Aliyev 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili yapmış olduğu açıklamalarında başsağlığı dileyip üzüntüsünü dile getirmiştir. Bununla birlikte darbe girişimini kınayarak seçimle iş başına gelmenin önemine değinmiştir.

Söz konusu içerik doğru olmamakla birlikte birçok sosyal medya kullanıcısının bu paylaşımı sorgulamadan doğru olarak algılaması sosyal medya kullanıcılarının yanlış bir şekilde bilgilendirilmesine neden olmuştur. Her ne kadar yapılmış olan bu paylaşım darbe girişimine karşı nitelikte olsa da bir ülkenin başka bir ülkeye kara harekatı düzenlemesi uluslararası anlamda birtakım hukuki sonuçlar doğurabilecek nitelikte bir gelişmedir. Bu yönüyle ele alındığında doğru olmamasına rağmen sosyal medya platformlarında yaygın bir şekilde paylaşılan bu içeriğin 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili bilgi kirliliğine neden olduğu ve insanları yanlış bir şekilde yönlendirdiği görülmektedir.

3.9.4 Boğazda Bir Askerin Kafasının Kesildiğine İlişkin Görüntü İddiası

Darbe girişiminden hemen sonra sosyal medya uygulamaları aracılığıyla yapılmış olan bazı paylaşımlarda darbe girişimini protesto eden vatandaşlar tarafından aşağıdaki resimde bulunan askerin kafasının kesildiği ileri sürülmüştür. Resimle birlikte ayrıca "Başı kesilerek katledilen askerimiz, vatanımızın evladı. Yüzündeki o gülüşe bakmaya utanıyorum ben. Bu ana kuzusuna kıyanlar hesap vermeli" şeklinde yazılar görselle birlikte paylaşılmıştır (Foça, 2016). Doğruluğu ve güvenilirliği hakkında herhangi bir bilgi bulunmamasına rağmen söz konusu içerik çok kısa bir zaman içerisinde diğer kullanıcılar tarafından çeşitli sosyal medya platformlarında yaygın bir şekilde paylaşılmıştır.

Şekil 7. Baş Kesildiği İddia Edilen Askerle İlgili Sosyal Medya Paylaşımı



Kaynak: www.teyit.org, Erişim Tarihi:29.01.2018

Sosyal medya paylaşılmış olan yukarıdaki resimde bulunan kişinin daha sonra 1993 yılı doğumlu ve halen Avcılar'da ikamet eden Burak Salıvermez isimli bir vatandaşa ait olduğu anlaşılmıştır. Anadolu Ajansı muhabirine açıklama yapan Burak Salıvermez, kendisinin 2013 yılında Şanlıurfa'nın Siverek ilçesinde askerlik yaptığını ve 2014 yılında da terhis olduğunu belirtmiştir. Zaten yukarıdaki resimden de anlaşılacağı üzere söz konusu içeriği gören Burak Salıvermez isimli şahıs kendi bireysel hesabından paylaşım yorum yaparak haberin doğru olmadığını belirtmiştir. Bu haberi yapan gazete muhabiri daha sonra gözüaltına alınıp ifadesi alındıktan sonra serbest bırakılmıştır (www.hürriyet.com.tr, 2016). 15 Temmuz 2016 tarihine ait olmayan bir resim kullanılarak doğru olmayan bir haber yapılmış ve böylece insanların yanlış yönlendirilmesine neden olan bir bilgi kirliliği ortamı meydana gelmiştir.

Bir televizyon kanalı haber sunucusunun ismi kullanılarak açılmış olan hesaptan yapılmış olan bu paylaşımın bazı yönlerden dikkatli bir şekilde incelenmesi gerekmektedir. Öncelikle söz konusu paylaşımın yapıldığı Fatih Portakal isimli hesap sahte bir hesaptır. Söz konusu hesap Fatih Portakal'a ait değildir. Fatih Portakal bir televizyon kanalında haber sunucusu olarak çalışmakta ve bu nedenle ülke genelinde birçok televizyon izleyicisi tarafından kolayca tanınabilecek bir kişidir. Söz konusu içeriğin Fatih Portakal tarafından paylaşılmış gibi gösterilmeye çalışıldığı açıktır. Bu sahte hesap aracılığıyla doğru olmayan söz konusu haberin inandırıcılığının daha fazla artırılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Diğer yandan söz konusu içeriğin altına yazılan "Ulu Önder Atatürk" ifadesi üzerinde durulması gereken diğer önemli bir noktadır. Hiç şüphesiz ulu önder Mustafa Kemal Atatürk Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda rol alan ve Türk Milleti'nin kendisini her zaman şükranla andığı önemli bir liderdir; ancak söz konusu içerikte kullanılan "Ulu Önder Atatürk" ifadesiyle görünürde Atatürk'e olan sevgi ifade edilse de aslında bu ifadeyle amaçlanan Atatürk'e olan sevgi değildir. Söz konusu paylaşımında bulunan "Ulu Önder Atatürk" ifadesiyle aslında Türk Halkı'nın milli duyguları kullanılarak haberin inandırıcılığı arttırılmaya çalışılmıştır. Söz konusu içerik 15 Temmuz gecesi hakim olan karmaşa ortamının da etkisiyle anlık olarak denetlenememiştir. Bu bakımdan sosyal medya platformlarında paylaşımına sokulmuş bu içerik aracılığıyla halk içerisinde korku, şiddet ve kaos ortamının arttırılmaya çalışıldığını söylemek mümkündür.

Şekil 8. 15 Temmuz Darbe Girişimi Esnasında Bir Askerin Kafasının Kesildiği İddiasına Yönelik Sosyal Medya Paylaşımı



Kaynak: www.teyit.org, Erişim Tarihi:29.01.2018

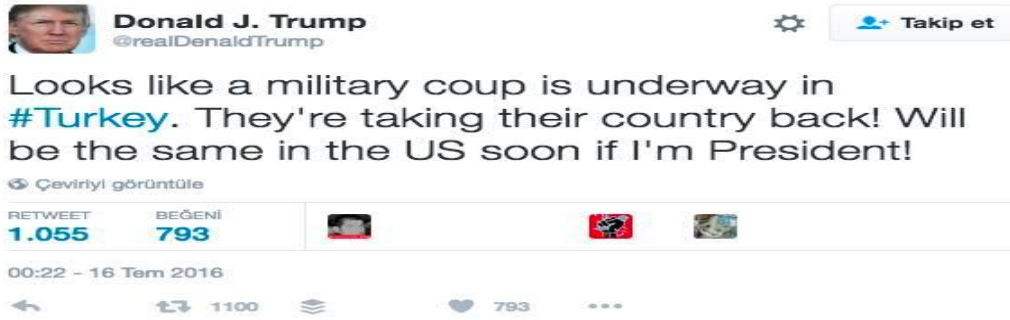
15 Temmuz darbe girişimiyle ilişkilendirilerek bir askerın kafasının kesildiğine yönelik olarak paylaşılmış olan yukarıdaki resim bir önceki paylaşımın benzer özellikler göstermektedir. Hiç şüphesiz doğru olmayan bu paylaşımın kasıtlı bir şekilde halkı yanlış yönlendirmek amacıyla sosyal medya uygulamalarında paylaşımına sokulduğu açıkça bellidir. Paylaşımındaki resim Türkiye’de meydana gelen darbe girişimi esnasında değil 2013 yılında Suriye’de meydana gelen çatışmalar esnasında çekilmiştir. Ayrıca bu görsel Time Dergisi tarafından 2013 yılında seçilen en iyi 10 fotoğraf arasında yer almakta olup çekilen resim Emin Özmen’e aittir (Foça, 2016). Paylaşımın yapılmış olduğu hesap bir önceki paylaşımındaki gibi sahte bir hesaptır.

Yukarıda belirtilen görseller genel olarak değerlendirildiğinde darbe girişiminden dolayı toplumda hakim olan duygusal yoğunluk ve kargaşa ortamı da göz önünde bulundurularak her iki paylaşımında anlık olarak teyit edilmesinin güç olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. 15 Temmuz 2016 tarihinden çok daha önce çekilmiş olan bu resimler sosyal medya kullanıcılarını yanıltmak amacıyla 15 Temmuz gecesine aitmiş gibi paylaşmıştır. Bu yönüyle söz konusu paylaşımları sosyal medya platformlarına sokanların var olan karmaşa durumundan faydalanmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır.

3.9.5 Donald Trump ile ilgili Tweet iddiası

15 Temmuz 2016 tarihinde darbe girişiminin gerçekleştiği esnada Amerika Birleşik Devletleri Başkan adayı olan Donald Trump'ın tweet attığı iddia edilerek “Asker ülkesini geri alıyor, başkan olursam Amerika’da da aynısı olacak” şeklinde bir paylaşım Twitter’da paylaşılmıştır.

Şekil 9. Donald Trump Adına Açılmış Sahte Twitter Hesabından Yapılan Paylaşım



Kaynak: www.twitter.com , Erişim Tarihi: 29.01.2018

Yukarıda gösterilen paylaşımdan da anlaşılacağı üzere söz konusu tweet darbe girişiminin gerçekleştiği 15 Temmuz 2016 gecesinde ve 16 Temmuzun ilk anları olan 00:22 saatinde atılmıştır. 793 Twitter kullanıcısı tarafından beğenilen bu paylaşım 1055 Twitter kullanıcısı tarafından “Retweet” edilmiş yani tekrar paylaşılmıştır. Her ne kadar yukarıda belirtilmiş olan tweet ABD başkan adayı Donald Trump tarafından atılmış gibi gösterilmeye çalışılmışsa da atılmış olan bu tweet'in Donald Trump'a ait olmadığı anlaşılmıştır. @realDonaldTrump isimli gerçek olmayan bir hesaptan atılan bu tweet Donald Trump'ın gerçek hesabı olmayıp Donald Trump'a ait olan asıl hesap @realDonaldTrump isimli hesaptır (Foça, 2016). Her iki hesap arasında sadece bir harf farkı bulunduğu için sahte hesap ve gerçek hesabın sosyal medya kullanıcıları tarafından dikkat edilmediği takdirde karıştırılması mümkündür. Söz konusu içeriğin paylaşıldığı tarihte ABD başkan adayı olan Donald J. Trump daha sonra başkanlık seçimini kazanarak 45. Amerika Birleşik Devletleri başkanı olmuştur. Bu bakımdan söz konusu paylaşımı yapanlar içeriğin inandırıcılığını artırmak amacıyla kamuoyunda tanınan bir kişi olan Donald Trump ismini kasıtlı olarak kullanmışlardır. Söz konusu içeriği paylaşanların darbe girişimini desteklediği açıkça anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Donald J. Trump'a ait olmayan sahte bir sosyal medya

hesabından yapılan böyle bir paylaşımın kasıtlı olarak sosyal medya kullanıcılarının yanlış yönlendirilmesi amaçlanmış ve bilgi kirliliği ortamı yaratılmaya çalışılmıştır.

3.9.6 Ankara Emniyet Müdürlüğüne Ait Olduğu İddia Edilen Bombalanma Videosu

15 Temmuz gecesi sosyal medya uygulamalarında bir binanın bombalandığına ilişkin bir video paylaşılarak bu görüntülerin Ankara Emniyet Müdürlüğüne ait olduğu iddia edilmiştir. Sosyal medya uygulamalarında paylaşılan aşağıdaki görselde bir binadan çıkan ateş ve dumanlar nedeniyle bir çatışma ortamının olduğu anlaşılmaktadır. Yapılmış olan incelemeler sonucunda bu binanın Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne ait olmadığı anlaşılmakla birlikte videonun 2014 yılında Gazze şehrinin bombalanmasına ait olan bir video olduğu tespit edilmiştir (www.ahaber.com.tr, 2016). Bu bakımdan farklı bir zamanda farklı bir nedenden dolayı gerçekleşen bir olayın görüntüleri kullanılarak 15 Temmuz darbe girişimi esnasındaki karmaşa ortamının daha da şiddetli bir hale getirilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Şekil 10. Ankara Emniyet Müdürlüğü Binasına Ait Olduğu İddia Edilen Resim



Kaynak: www.teyit.org, Erişim Tarihi: 29.01.2018

Darbe girişimiyle ilgili gerçek olmayan bu içeriği sosyal medya uygulamalarında paylaşımına sokan kişilerin amacı bilgi kirliliği ortamı yaratarak darbe karşıtı olan kişilerin morallerini düşürmektir. Bu bakımdan şehrin huzur ve asayişinin sağlanıp sürekli bir şekilde

kontrol edildiği en önemli stratejik kurumlardan biri olan Ankara Emniyet Müdürlüğü'nün söz konusu paylaşımda isminin kullanılması şaşırtıcı bir durum değildir. Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne ait olmamasına rağmen Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne aitmiş gibi paylaşımlarda gösterilen yanan bina görseli FETÖ mensubu kişiler tarafından bilinçli bir şekilde sahte sosyal medya hesapları kullanılarak paylaşılmıştır. Ankara Türkiye'nin başkenti ve merkezi bir şehir olduğu için Ankara'da meydana gelebilecek herhangi bir gelişme tüm Türkiye'yi etkileyebilecek niteliktedir. Bu nedenle Fettullahçı Terör Örgütü Mensupları 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili Ankara şehrinde meydana gelen gelişmeleri kasıtlı olarak halka yanlış bir şekilde yansıtma girişiminde bulunmuş ve böylece halkı yanıltarak kaos ortamına sürüklemeye çalışmıştır. Henüz darbe girişiminden haberdar olduğu ilk saatlerde paylaşıma sokulan bu içerikle halkın moralinin düşürülmesi ve böylece halk arasında huzursuzluk ortamının artırılması amaçlanmıştır.

3.9.7 Sosyal Ağ Bildirgesi

15 Temmuz darbe girişiminden hemen sonra kısa bir süre içerisinde sosyal medya kullanıcıları sosyal ağ bildirgesi adı altında kendi profillerinde çeşitli paylaşımlar yapmaya başladı. Özellikle hukuki bir yaptırıma maruz kalacağını düşünen sosyal medya kullanıcıları bu paylaşımları diğer sosyal medya kullanıcılarının profillerinden kopyalayıp kendi profillerine yapıştırarak paylaştılar. Facebook kullanıcılarının kopyalayıp yapıştırdıkları bildiriye göre Facebook'ta bulunan bilgi, mesaj, gönderi ve fotoğrafların herkese açık hale geldiği iddia edildi.

“Yarın teslim tarihi!!!

Paylaştığımız her şey, yarın herkese açık olacakmış. Silinmiş veya izinsiz olan mesajlar bile. Sadece bir bitti ve önlem almak her zaman için tercih edilir.. Kanal 13 Facebook'ta gizlilik konusunda konuşmuşlar. (Facebook'u veya Facebook'a fotoğraf, bilgi, mesaj ve gönderiler, hem geçmiş hemde gelecekte kullanmak için facebook izni ile herhangi bir tarafa izin vermem..) Bu ifade ile Facebook'a, bu profili ve /veya içeriği doğrultusunda bana karşı herhangi bir eylem alabilmesi kesinlikle yasaktır.. Gizlilik ihlali ve yasası, yasalar tarafından ceza (1_308_1_1_103 308_103 ve Roma tüzüğü...) Not ;Facebook artık kamu taraf.. Tüm üyelerin bu şekilde bir not göndermesi gerekiyor.. İsterseniz bu sürümünü kopyalayıp koyun.. Böyle bir ifadeyi en az bir kez yayınla, Teknik olarak fotoğraflar kullanımı ve profil devletle ilgili bilgi içinde.. Paylaş kopyala ama kendi adınız olsun.... Güvenliğiniz için..ÇOK ÖNEMLİDİR... AVUKATLAR KOPYALAYIP YAPIŞTIRMAKTA FAYDA GÖRÜYOR.” (Foça, 2016).

Yukarıda belirtilen paylaşımı noktası ve virgülüne kadar değiştirmeden kopyalayıp kendi profillerine yapıştıran sosyal medya kullanıcıları bu şekilde kendi sosyal medya

hesaplarını güvence altına aldıklarını düşünmektedirler. Belirtilmiş olan metin vb. paylaşımları sosyal medya kullanıcılarının kendi profillerinde paylaşmasının hukuki açıdan hiçbir anlam ifade etmediği bilinmelidir. Bu bakımdan yukarıda belirtilen söz konusu paylaşım yapıldıktan sonra kullanıcıların yapmış olduğu paylaşımlardan Facebook değil daha önceden de olduğu gibi o hesapları kullanan kişilerin bizzat kendileri sorumlu olacaktır. Ayrıca söz konusu metinde yer alan “Roma tüzüğü” Birleşmiş Milletler Konferansı’nın 1998 yılında karara bağlamış olduğu Uluslararası Ceza Mahkemesiyle ilgili bir kuruluş statüsü olup Türkiye bu statüye taraf değildir. (Foça, 2016). Sosyal medya hesaplarından kullanıcıların paylaşmış oldukları bir diğer yazı da aşağıdaki gibidir:

“RESMİLEŞMİŞ ÇÜNKÜ!!!

T.C. Başbakanlık Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü’nün 16.02.2016 tarih ve 69471265-010-06/1955 sayılı Milli Güvenliği tehdit eden örgüt ve yapılarla irtibatlı kamu çalışanları hakkındaki Genelge (2016/4) Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

Ayrıca MİT Müsteşarlığı Sosyal Ağ Bildirgesi doğrultusunda, Facebook’un güvenlik açısından ötürü hesabım üzerinde bulunan tüm verilerimin (IP, fotoğraflarım, paylaşımlarım vs.) çarpıtma yolu ve yasa dışı bir şekilde sahte kişilerce kullanılmasından ve doğabilecek tüm zararlardan ilgili, Türk Ceza Kanunu maddeleri gereğince; Facebook sorumludur.

Bu hesabımdan başka bir hesabım olmadığını bildirir ve gereğinin buna göre yapılmasını tarafınıza arz ederim.” (Foça, 2016).

Bu şekilde sosyal medya kullanıcılarının kendi hesaplarından paylaştıkları içerikler gerçek değildir. Ayrıca söz konusu metinde belirtildiği gibi Milli İstihbarat Teşkilatı’nın (MİT) Sosyal Ağ Bildirgesi şeklinde herhangi bir açıklaması bulunmamaktadır. Gerçek olmayan bu içeriği paylaşımına sokanlar, tarih ve sayı gibi resmi evraklar için gerekli olan birtakım ibareleri söz konusu paylaşımın inandırıcılığını artırmak için kullanmışlardır. Bilgi kirliliğine neden olan bu paylaşımın hiçbir geçerliliği bulunmamasına rağmen birçok sosyal medya kullanıcısı, bu tür içerikleri dikkate alarak kendi hesaplarından paylaşmaya tereddüt etmemiştir. Sosyal ağ bildirgesi ve MİT bildirgesi gibi uydurma bir şekilde oluşturulan bu tür paylaşımların terör örgütü mensupları tarafından sosyal medya platformlarına yüklendiğine yönelik görüşler mevcuttur. Söz konusu içeriklerin Fettullahçı Terör Örgütü Mensuplarınca sosyal medyada paylaşıldığını belirten siber güvenlik uzmanı Alper Başaran aşağıdaki açıklamayı yapmıştır:

"Bazı fırsatçılar halkımızın içerisinde bulunduğu hassas durumu istismar etmeye çalışıyor. Bu doğrultuda telefonla ve sosyal medya üzerinden vatandaşlarla temasa geçerek 'Adınız darbe soruşturmasında geçiyor' diyerek çeşitli taleplerde bulduklarına şahit olduk. Özellikle sosyal

medyada yayılan bazı mesajların bu kişilerin bir girişimi olabileceğini düşünüyörüz." (www.hürriyet.com.tr, 2016)

15 Temmuz darbe girişimi ve çeşitli devlet kurumlarının ismi kullanılarak sosyal medya platformlarına yüklenen içerikler birçok sosyal medya kullanıcısı tarafından tekrar paylaşılmıştır. Sosyal medya uygulamalarında kullanıcıların başkalarının hesaplarından kopyalayıp yapıştırarak yapmış oldukları paylaşımların kullanıcılar arasında artması üzerine Facebook "Kontrol Sende" başlıklı bir açıklama yayınlamış ve bu tür "kopyala yapıştır" tarzındaki içeriklere inanmamalarını belirtmiştir (Foça, 2016). Bu bakımdan Facebook, kullanıcıların başkalarının hesaplarından kopyalayarak kendi hesaplarına yapıştırdıkları içeriklerin hiçbir anlam ifade etmediği açıkça ifade edilmiştir. Facebook tarafından yapılmış olan açıklamanın tam metni aşağıdaki resimde belirtilmiştir.

Şekil 11. Sosyal Ağ Bildirgesi Şeklinde Facebook'ta Yapılan Paylaşımların Artması Üzerine Facebook Tarafından Yapılan Açıklama

Kontrol Sende



Facebook'ta paylaştığın şeylerin kontrolünü elinde bulundurmak için bir bildirim kopyalayıp yapıştırmayı gerektiriyor. Gönderi görmüş olabilirsin. Buna inanma. Koşullarımızda çok net bir şekilde belirtiliyor: Facebook'ta paylaştığın bilgilerin ve içeriklerin tamamı senin mülkiyetindedir ve bu bilgilerin nasıl paylaşıldığını gizlilik ve uygulama ayarların aracılığıyla kontrol edebilirsin. Bu uzun süredir böyle ve değişmedi.

Facebook'ta paylaştıklarını kimlerin görebileceğini öğrenmek ve diğer konular hakkında bilgi almak için Gizlilikle İlgili Temel Bilgileri ziyaret edebilirsin.

Ayrıca Veri İlkesi'ni okuyarak hangi bilgileri topladığımızı ve bu bilgilerin nasıl kullanıldığını ve paylaşıldığını öğrenebilirsin. Facebook'taki deneyimin hakkında bilgi ve kontrol sahibi olmanı istiyoruz.

Kaynak: www.teyit.org, Erişim Tarihi: 16.03.2018

Facebook tarafından yapılmış olan yukarıdaki açıklamada da belirtildiği gibi Facebook uygulamasından yapılmış olan paylaşımların kontrolü daha önceden de olduğu gibi şimdi de o paylaşımların yapılmış olduğu hesapların sahibindedir. Bu yüzden yukarıda belirtilen açıklamalar dışında iddia edilen başka içeriklere güvenilmemesi gerektiği belirtilmiştir. Sosyal medya kullanıcılarının yapmış olduğu paylaşımların kontrolü ve sorumluluğu kendilerine aittir. Genel olarak değerlendirildiğinde birçok sosyal medya kullanıcısı hukuki anlamda bu tür içeriklerin herhangi bir anlam ifade etmediğini bilmedikleri için bu tür

paylaşımları kendi hesaplarında da paylaşma ihtiyacı hissetmektedirler. Diğer yandan söz konusu paylaşımlar herhangi bir anlam ifade etmemesine karşın sosyal medya kullanıcılarının bir kısmı bu tür içerikleri kendi hesaplarından paylaşmama durumunda tedirginlik hissine kapılabilmektedir. Sosyal medya kullanıcılarını yanıltmaktan başka herhangi bir anlam ifade etmeyen bu tür içerikler bilgi kirliliğine neden olmaktadır. 15 Temmuz darbe girişimi sürecindeki karışıklık ve huzursuzluk durumunu fırsata çevirmeye çalışan bazı kesimlerin söz konusu paylaşım aracılığıyla amaçlarını gerçekleştirmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır.

3.9.8 Darbe Girişiminden Dolayı İnsanların Şenlik Yaptığına Dair Sputnik News'in Paylaşımı

15 Temmuz darbe girişiminin meydana gelmesinden sonra kısa bir süre içerisinde yapılan paylaşımlardan birisi de Rusya merkezli Sputnik News haber ajansının kendi sosyal medya hesabından yapmış olduğu paylaşımıdır. Asker ve sivil halkın birlikte görüntülediği bir resmin söz konusu paylaşımına eklenilmesiyle ileri sürülen iddiaya göre darbe girişiminden dolayı meydanlara inen insanların şenlik yaptığı iddia edilmiştir. Yapılmış olan bu haber herhangi bir kaynağa dayandırılmamakla birlikte söz konusu paylaşımındaki resimde bulunan insanların şenlik yaptığına dair herhangi bir emare bulunmamaktadır. Paylaşımına sokulmuş olan görsel 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili bir resim olmakla birlikte ileri sürülen iddia doğru değildir. Bu yönüyle ele alındığında 15 Temmuz darbe girişimine ait olan bir görsel doğru olmayan bir iddia ileri sürülerek manipüle edilmiştir. Bu bakımdan söz konusu paylaşım yanlış içerik içermektedir.

Şekil 12. Sputnik News Tarafından 15 Temmuz Darbe Girişimi İle İlgili Twitter Resmi Hesabından Paylaşılan Haber



Kaynak: www.twitter.com, Erişim Tarihi:18.04.2018

6 Mart 2018 itibarıyla halen Sputnik News haber sitesinin Twitter hesabında aktif olarak bulunan bu paylaşım 106 kişi tarafından beğenilmiş ve 234 kişi tarafından retweet edilmiştir (Twitter, 2018). Beğeni ve retweet davranışları da göz önünde bulunduğunda söz konusu içeriğin doğruluğunu araştırmadan doğru olarak kabul eden sosyal medya kullanıcılarının olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'nin her yerinde meydanlara inen halk, darbeci askerlerin karşısında yer alarak seçilmiş olan hükümetin yanında yer almıştır. 15 Temmuz Darbe girişiminin önlenmesinde en önemli rolü üstlenen Türk halkı, özellikle Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Facetime mobil uygulamasıyla televizyon ekranlarından halka seslenişi sonrasında sokaklara ve meydanlara çıkmıştır. Bu bakımdan darbe gecesi sokaklara çıkan insanlar darbe girişiminde bulunan askerlerin kışlalarına dönmeleri için her türlü çabayı göstermek amacıyla evlerini terk edip meydanlara çıkmışlardır. Bu nedenle söz konusu görselde askerlerle birlikte görüntülenen insanlar paylaşımında iddia edildiği gibi şenlik yapmamışlardır. Sorumsuzca yapılmış olan bu haber doğru olmamakla birlikte Türkiye'de yaşamayan insanların bu tür haberlere inanabilmeleri mümkündür. Bu nedenle Sputnik News tarafından yapılan bu haber gerçeği yansıtmadığı gibi sosyal medya kullanıcılarını yanlış yönlendirerek bilgi kirliliğine neden olmuştur.

3.9.9 Vox Haber Sitesi Tarafından Yapılan Paylaşım

Şekil 13. Vox Haber Sitesi Tarafından 15 Temmuz Darbe Girişimi İle İlgili Twitter Resmi Hesabından Paylaşılan Haber



Kaynak: www.twitter.com, Erişim Tarihi: 7.3.2018

2014 yılında kurulmuş olan Vox haber sitesi, Twitter resmi hesabından 16 Temmuz 2016 tarihinde Türkiye’de meydana gelen darbe girişimiyle ilgili 500 kelimelik özet bir yazı paylaştı. Söz konusu hazırlanmış olan yazıya göre Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, laiklik ve Türk demokrasisi için bir tehdit olarak gösterilmiş ve ayrıca ordunun bu duruma son yıllarda sesiz kaldığı belirtilmiştir (Vox, 2016). 7 Mart 2018 itibarıyla halen aktif olarak Twitter’da mevcut olan bu paylaşım bu tarihe kadar 725 kişi tarafından beğenilmiş ve 909 kişi bu paylaşımı retweet etmiştir. Öncelikle dünyada yaşanan gelişmeleri insanlara duyurmak amacıyla kurulduğu iddia edilen bu haber sitesinin söz konusu haberindeki iddialar doğru olmamakla birlikte bu haberin taraflı bir şekilde hazırlandığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle “Haberleri Anlayın” (Understand The News) sloganıyla kurulan bu haber sitesinin sloganda belirtilenden farklı olarak haberleri, hazırlayan kişilerin istediği gibi anlaşılmasının amaçlandığı düşünülmektedir.

Haber kuruluşları insanları dünyada meydana gelen güncel gelişmeler hakkında bilgilendirmeleri açısından önemlidir; ancak bir haber sitesinin herhangi bir gerekçe göstermeden seçimle işbaşına gelen bir hükümetin liderini demokrasi ve laikliğe karşı bir tehdit olarak göstermesi bir gazetecilik veya habercilik faaliyeti olarak düşünülemez. Diğer

yandan demokratik bir şekilde halkın iradesine dayanarak yönetime gelen bir kişinin tehdit olarak nitelenmesi ve meydana gelen darbe girişiminin olumlu bir gelişme olarak karşılanması oldukça düşündürücüdür. Hazırlanan bu haber taraflı bir haber olup gerçekleri yansıtmamaktadır.

Söz konusu içerik hazırlanma yöntemi de göz önünde bulundurulduğunda bir propaganda faaliyeti olarak değerlendirilebilir. Bu bakımdan söz konusu içeriği hazırlayan kişiler meydana gelen darbe girişimini üstü kapalı olarak desteklemektedirler. Ayrıca meydana gelen darbe girişimini doğal olarak karşılamaktadırlar. Kendi okurlarını kasıtlı olarak yanlış yönlendiren bu sitenin taraflı bir şekilde söz konusu içerikleri hazırladığı açıkça anlaşılmaktadır. Tarafsız bir şekilde hazırlanmayan bu haberden dolayı sosyal medya kullanıcıları kasıtlı olarak yanlış bilgilendirilmiş ve ayrıca bilgi kirliliği meydana gelmiştir.

3.9.10 Fox News Haber Ajansının 15 Temmuz Paylaşımı

15 Temmuz darbe girişiminin hemen sonrasında Fox News haber kanalının resmi Twitter hesabından yapmış olduğu paylaşım bilgi kirliliğine konu olan içeriklerden bir tanesidir. 7 Mart 2018 tarihi itibarıyla halen Twitter'da aktif olarak sosyal medya kullanıcılarının erişimine açık olan bu paylaşımında, Fox News haber kanalı analisti Ralph Peters'a göre darbe girişiminin başarıyla sonuçlanması halinde İslamcıların kaybedeceğini ve kendilerinin kazanacağı şeklinde bir paylaşımı yapılmıştır (Twitter, 2018). 15 Temmuz darbe girişiminin olumlu bir gelişme olarak değerlendirildiği söz konusu paylaşım ile demokratik olmayan bir durumun açıkça desteklendiği anlaşılmaktadır.

Şekil 14. Fox News Haber Kanalı Tarafından 15 Temmuz Darbe Girişimi İle İlgili Twitter Resmi Hesabından Paylaşılan Haber

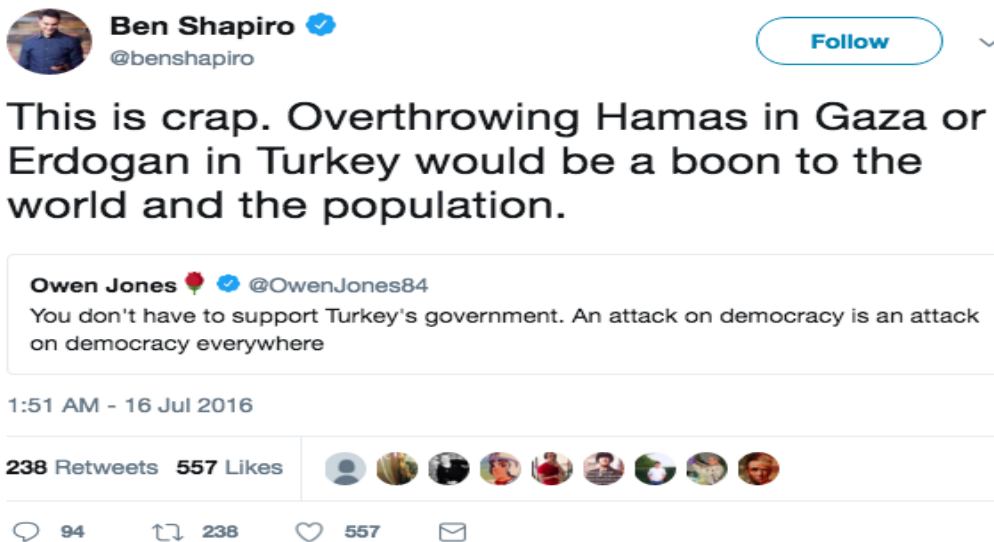


Kaynak: www.twitter.com, Erişim Tarihi: 18.04.2018

Söz konusu paylaşımda “İslamcı” vurgusuyla bir bakıma odak dağıtma amacının hedeflendiğini söyleyebilmek mümkündür. Yapılmış olan darbe girişimi halkın tamamının ilgilendiren bir gelişme olup bu bakımdan meydana gelen gelişme sadece islamcı veya muhafazakar olarak nitelenen bir kesimi değil herkesi etkileyebilecek bir gelişmedir. Darbe girişimini gerçekleştiren kişilerin Fettullahçı Terör Örgütü Mensupları olduğu açıkça bilinmektedir. Meşru bir hükümete yapılan darbe girişiminin bir yayın organı çalışanı tarafından normal bir şekilde karşılanması oldukça ilgi çekici bir durumdur. NATO başta olmak üzere birçok uluslararası platformda işbirliği içinde bulunan Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye, günümüzde mevcut olan hükümet zamanında da aynı çerçevede işbirliğini sürdürmeye devam etmiştir. Söz konusu paylaşım ile darbe girişimi sonunda meydana gelecek olan yönetimin seçimle işbaşına gelmiş olan mevcut hükümetten daha iyi olacağı şeklinde bir izlenim yaratılmaya çalışılmıştır. Bu bakımdan söz konusu paylaşım ile 15 Temmuz darbe girişimi bir bakıma olumlu bir gelişme olarak kabul edilmiştir. Dünyanın hiçbir yerinde demokrasiye ve insan haklarına tam anlamıyla inanan bir kişinin darbeyi savunması beklenemez. Bu nedenle sosyal medya platformlarında paylaşılmış olan bu haber taraflı bir haber olup demokratik değerlerle bağdaşmamaktadır. Bilgi kirliliğine neden olan bu haber gerçekleri yansıtmamaktadır.

3.9.11 Ben Shapiro Tarafından Yapılan Paylaşım

Şekil 15. Ben Shapiro Tarafından Yapılan Twitter Paylaşımı

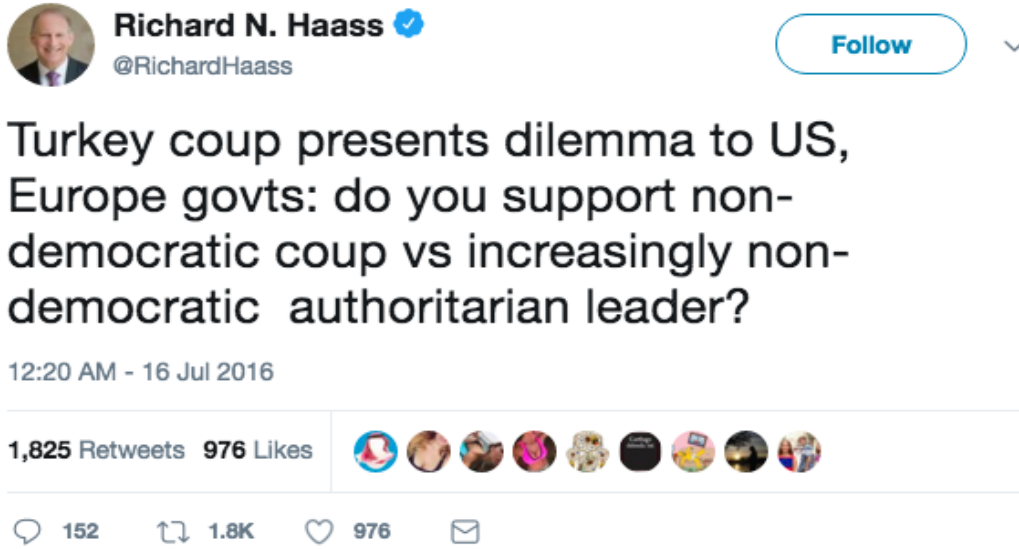


Kaynak: www.twitter.com, Erişim Tarihi: 02.07.2018

ABD’de basın mensubu olarak görev yapmakla birlikte yazarlık ve yorumculuk yapan Ben Shapiro 16 Temmuz 2016 tarihinde atmış olduğu tweetle Gazze’de Hamas’ı devirmenin ya da Türkiye’de Erdoğan’ı devirmenin dünya ve insanlığa karşı bir nimet olacağını belirtmiştir. Öncelikle paylaşımı yapan kişi ünlü bir basın mensubu olup 02.07.2018 tarihi itibarıyla Twitter hesabında 1.44 milyon takipçisi bulunmaktadır. Bu yönden ele alındığında Ben Shapiro Amerikan toplumunda tanınan bir isim olup yapmış olduğu paylaşımlar birçok insan tarafından takip edilmektedir. Böylece yazarın yapmış olduğu yorumlarla başka insanları etkileyebilmesi mümkündür. 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında yapılmış olan bu paylaşım darbe girişimini desteklemekle birlikte meşru olarak seçilmiş olan bir ülkenin liderini tehdit şeklinde göstermeye çalışmıştır. Söz konusu paylaşım hesap sahibinin kendi kişisel görüşü olup gerçekleri yansıtmamaktadır. Özellikle yazarın Twitter platformunda bulunan takipçi sayısı göz önünde bulundurulduğunda yapılmış olan bu tweet aracılığıyla birçok sosyal medya kullanıcısının manipüle edilmesi söz konusudur. Bu nedenle 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili söz konusu paylaşım bilgi kirliliğine neden olmuştur.

3.9.12 Richard N. Haas Tarafından Yapılan Paylaşım

Şekil 16. Richard N. Haas Tarafından Yapılan Twitter Paylaşımı



Kaynak: www.twitter.com, Erişim Tarihi: 02.07.2018

Amerikalı diplomat ve aynı zamanda yazar olan Richard N. Haas 16 Temmuz 2016 tarihinde twitter hesabından paylaşmış olduğu tweet ile Türkiye’de meydana gelen darbe

girişiminin ABD ve Avrupa hükümetlerini demokratik olmayan darbeyle demokratik olmayan otoriter lider arasında ikileme bıraktığını iddia etmiştir. Diplomat olarak görev yapmış bir kişinin demokratik yöntemlerle yönetime gelmiş bir ülke liderini en az darbe girişimi kadar demokrasiye tehdit olarak görmesi oldukça düşündürücüdür. 02.07.2018 tarihi itibarıyla halen yayında olan bu paylaşım 1825 Twitter kullanıcısı tarafından retweet edilerek tekrar paylaşılmış ve 976 kişi tarafından beğenilmiştir. Richard N. Haas eski ABD başkanı George W. Bush'un özel asistanlığını yapmış ve 1989-1993 yılları arasında Ulusal Güvenlik Konseyinde Yakınoğu ve Güney Asya'dan sorumlu üst düzey yönetici olarak çalışmıştır. Bu bakımdan Richard N. Haas ülkesinde tanınan ve önemli görevler üstlenen bir kişidir. Yapmış olduğu bu paylaşım ile kendi takipçilerini ve kamuoyunu yanlış yönlendirmiştir. Söz konusu paylaşım hesap sahibinin kendi görüşleri olup yanlış ve taraflı bilgi içermektedir. Bu nedenle 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgi yapılan yukarıdaki paylaşım bilgi kirliliğine neden olmuştur.

3.9.13 Aaron David Miller Tarafından Paylaşılan Tweet

Şekil 17. Aaron David Miller Tarafından Yapılan Paylaşım



Kaynak: www.twitter.com, Erişim Tarihi: 02.07.2018

16 Temmuz 2016 tarihinde Ortadoğu analisti Aaron David Miller kendi kişisel Twitter hesabından yapmış olduğu paylaşım ile Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan için megaloman ifadesini kullanarak ülkeyi mahvettiğini iddia etmiş ve kimsenin onu

özlemeyeceğini belirtmiştir. Yapılmış olan bu paylaşım taraflı bir görüş olup gerçekleri yansıtmamaktadır. Diğer yandan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ülkeyi mahvettiği iddiasının gerekçesiyle ilgili paylaşımda herhangi bir açıklama bulunmamaktadır. Söz konusu tweet aracılığıyla kendi takipçilerinin odağını dağıtmaya çalışan analist Aaron David Miller darbe girişimi gibi bir olayı kınamak yerine bir ülkenin lideri hakkında asılsız iddialarda bulunmuştur. Bu bakımdan darbe girişiminin üstü kapalı olarak yapılmış olan bu tweet aracılığıyla desteklendiği anlaşılmaktadır. Söz konusu paylaşım yanlış ve yanlı bilgiler içermekte ve sosyal medyada bilgi kirliliğine neden olmaktadır.

3.9.14 Brigitte Gabriel Tarafından Fox News Haber Kuruluşuna Yapılan Açıklama

Şekil 18. Brigitte Gabriel Tarafından Yapılan Açıklama



Kaynak: www.twitter.com, Erişim Tarihi: 02.07.2018

16 Temmuz 2016 tarihinde Brigitte Gabriel tarafından Fox News haber kuruluşuna yapılan açıklamada İŞİD terör örgütünü yenilgiye uğratmak için 15 Temmuz darbe girişiminin başarılı olması gerektiği iddia edilmiştir. Öncelikle İŞİD bir terör örgütü olup bu örgüt ortaya çıktığı andan beri Türkiye Cumhuriyeti hükümeti bu örgüte karşı aktif olarak ulusal ve uluslararası alanda mücadele vermiştir. Bu bakımdan seçimle işbaşına gelmiş olan hükümetin İŞİD terör örgütüyle mücadele etmede ortaya koymuş olduğu herhangi bir engel söz konusu değildir. Söz konusu paylaşım Türkiye de meşru olarak seçilmiş olan hükümetin

İŞİD terör örgütüne karşı mücadele etmediği üstü kapalı bir şekilde iddia edilmiştir. Söz konusu İŞİD terör örgütü vurgusuyla takipçilerin darbe girişiminden farklı bir noktaya odakları dağıtmaya çalışılmış ve böylece takipçilerin darbeyi destekleyici yönde manipüle edilmesi amaçlanmıştır. Söz konusu iddia yersiz olup gerçekleri yansıtmamakta ve sosyal medyada bilgi kirliliğine neden olmaktadır.

3.9.15 New York Post tarafından Yapılan Paylaşım

Şekil 19. Michael Rublin Tarafından Hazırlanan New York Post Makalesi

Why the coup in Turkey could mean hope

By Michael Rublin

July 15, 2016 | 6:59pm



Kaynak: www.nypost.com Erişim Tarihi: 03.07.2018

15 Temmuz 2016 tarihinde New York Post haber sitesinde Michael Rublin tarafından yapılmış olan paylaşımında Türkiye’de meydana gelen darbe girişiminin Türkiye için bir umut olduğu iddia edilmiştir. Özellikle bu durumun gerekçeleri arasında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın El Kaide, El Nusra, hamas ve İŞİD gibi terör örgütleriyle ilişkide olduğu iddia edilmiştir. Daha önce yukarıda belirtilen bazı paylaşımlarda olduğu gibi bu paylaşımında da demokratik olmayan bir gelişme demokratik olarak yönetime gelmiş olan bir hükümete tercih edilmektedir. Söz konusu iddianın hiçbir geçerli dayanağı bulunmamakta ve gerçekleri yansıtmamaktadır. Diğer yandan Türkiye ile ilgili yapılmış olan bu paylaşım Türkiye’de meydana gelen gelişmeleri dışarıdan takip edenler için oldukça yanıltıcı bir özelliğe sahiptir.

Mevcut hükümet terör örgütlerine karşı ulusal ve uluslararası alanda her zaman diğer ülkelerle birlikte işbirliğine açık olup gerekli olan mücadeleyi vermektedir. Bu bakımdan söz konusu iddia insanları yanlış yönlendirmekte ve sosyal medyada bilgi kirliliğine neden olmaktadır.

3.9.16 Newsweek Tarafından Yapılan Paylaşım

Şekil 20. Newsweek Tarafından Yapılan Twitter Paylaşımı



Kaynak: www.twitter.com, Erişim Tarihi: 02.07.2018

15 Temmuz darbe girişiminin meydana gelmesinden sonra Newsweek haber sitesi Michael Rubin tarafından 24 mart 2016 tarihinde hazırlanmış olan bir makaleyi 15 Temmuz 2016 tarihinde kendi Twitter hesabından tekrar paylaştı. Söz konusu paylaşım ile meydana gelen darbe girişiminin beklenen bir gelişme olduğu üstü kapalı olarak ima edilmiştir. 24 Mart 2016 tarihinde paylaşılmış olan makalede özetle Türkiye'nin mevcut hükümetten dolayı her geçen gün ekonomik, politik ve sosyal alanlarda kötüye gittiği iddia edilmiştir. Meydana gelen gelişmelerle ilgili gerçeği yansıtmayan bu makalenin darbe girişiminin gerçekleştiği gün tekrar paylaşımına sokulması oldukça düşündürücüdür. 3 Temmuz 2018 itibarıyla 3.44 milyon Twitter takipçisi bulunan Newsweek haber kuruluşunun paylaşımına sokmuş olduğu bu içerik takipçilerini yanlış yönlendirmektedir. Bu nedenle söz konusu paylaşım 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili sosyal medyada bilgi kirliliğine neden olan bir içeriktir.

3.9.17 Bir Askerin Linç Edildiği İddiasıyla Yapılan Paylaşım

15 Temmuz darbe girişimi esnasında bir vatandaşın askeri linç ettiği iddiasıyla çeşitli sosyal medya platformlarında paylaşımlar yapıldı (TRT AVAZ, 2016). Twitter başta olmak üzere sakallı insanlarla yaralı askerin birlikte çekildiği görsel kullanılarak sosyal ağlarda paylaşıma sokuldu. Söz konusu görselde bir kişinin yerde kanlar içerisinde yatan bir askerle teması söz konusu olup askere linç ettiğine dair kesin bir emare bulunmamaktadır.

Şekil 21. Linç Edilen Asker İddiasıyla İlgili Olay Yerindeki Vatandaş Tarafından Yapılan Açıklama



Kaynak: www.youtube.com, Erişim Tarihi: 03.07.2018

Sosyal medya platformlarında bir askerin linç edildiği iddialarının artması üzerine, görselde resmi bulunan vatandaş TRT AVAZ televizyon kanalına açıklama yapmış ve kendisiyle ilgili iddiaları yalanlamıştır. Görseldeki resim Ali Nuri Türkoğlu isimli vatandaşa ait olup kendisi darbe gecesini yaralı olan bir askere ilkyardım amacıyla müdahalede bulunduğunu belirtmiştir (TRT AVAZ, 2016). Bu açıdan söz konusu gelişmedeki görsel manipüle edilerek sosyal medya platformlarında çok daha farklı bir şekilde paylaşıma sokulmuştur. Görselde yaralı askerle teması bulunan kişinin sakallı olması görselin kasıtlı olarak manipüle amaçlı kullandığını göstermektedir. Bu bakımdan söz konusu görselde bulunan sakallı şahıs bir islamofobi unsuru olarak gösterilmeye çalışılmıştır. Böylece sosyal medya kullanıcılarının algılarının kasıtlı bir değiştirilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Sosyal medya platformlarında bir vatandaşın askeri linç ettiği iddiasıyla paylaşıma sokulan görsel

gerçekleri yansıtmamaktadır. Söz konusu görselin FETÖ mensuplarınca halk içerisinde kaos ortamı yaratmak amacıyla paylaşımına sokulduğu düşünülmektedir. Sonuç olarak söz konusu görsel kasıtlı olarak eksik, yanlış ve yanıltıcı bir şekilde sosyal medya platformlarında paylaşımına sokulmuş ve bu nedenle bilgi kirliliğine neden olmuştur.

3.9.18 The Guardian Tarafından Yapılan paylaşım

Şekil 22. The Guardian Gazetesi Tarafından Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Hakkında Yapılan Paylaşım



Kaynak: www.twitter.com, Erişim Tarihi: 02.07.2018

İngiltere merkezli haber kuruluşu The Guardian gazetesinin resmi Twitter hesabından paylaşılmış olan makalede Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Türkiye'de meydana gelen olayları alevlendirdiği iddia edilmiştir. Bu yönüyle söz konusu içerikte Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan yaşanan gelişmelerin sorumlusu olarak gösterilmiştir. Söz konusu içeriğin herhangi geçerli bir dayanağı bulunmamaktadır. Odak dağıtma kapsamında değerlendirilebilecek bu içerik gerçekleri yansıtmamaktadır. Yaşanan gelişmelerde üzerinde durulması gereken en önemli nokta halkın iradesine saygı duyulmamasıdır. Bu nedenle batı medyasının 15 Temmuz darbe girişiminde demokratik bir şekilde yönetime gelmiş olan hükümetin yanında yer almasının gerekli olduğu düşünülmektedir. 3 Temmuz 2018 itibarıyla 7.25 milyon Twitter takipçisi bulunan The Guardian tarafından hazırlanmış olan bu haber birçok takipçiyi Türkiye'de meydana gelen 15 Temmuz darbe girişimi hakkında yanlış

bilgilendirmiştir. Bu açıdan söz konusu paylaşım sosyal medyada bilgi kirliliğine neden olmuştur.

3.9.19 Ian Bremmer Tarafından Yapılan Twitter Paylaşımı

Şekil 23. Ian Bremmer Tarafından Yapılan Twitter Paylaşımı



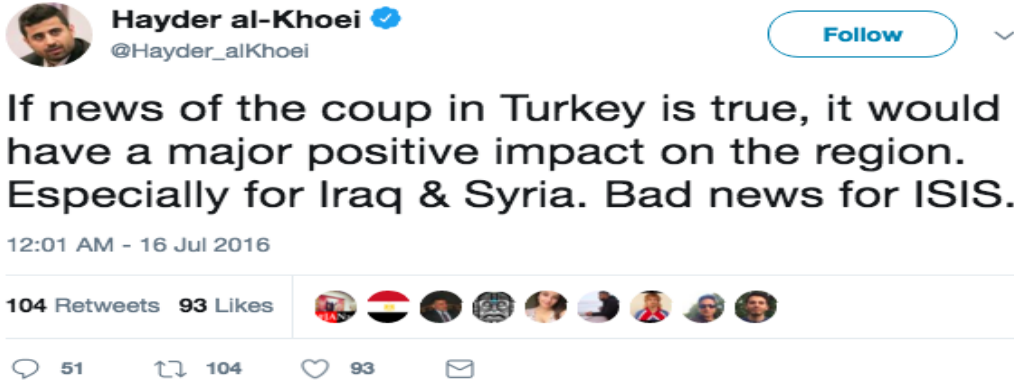
Kaynak: www.twitter.com , Erişim Tarihi: 20.07.2018

Yukarıda İngilizce dilinde yapılmış olan paylaşımın da anlaşılacağı üzere 15 Temmuz 2016 tarihi olan darbe girişiminin meydana geldiği esnada ABD’li siyaset bilimci ve öğretim görevlisi olan Profesör Ian Bremmer Twitter’da “Onların başarısız olduklarını varsayarsak, Erdoğan otoriterliği çok daha güçlü olur” şeklinde bir paylaşımında bulunmuştur. Darbe girişiminin meydana geldiği esnada yaşanan gelişmeleri kınamak veya demokratik yollarla işbaşına gelmiş bir yönetimi desteklemek yerine bu şekilde bir paylaşım yapılması düşündürücüdür. Söz konusu paylaşımın altına diğer Twitter takipçilerinin yapmış olduğu yorumlar, beğeni ve retweet sayıları göz önünde bulundurulduğuna takipçilerin önemli bir kısmının yapılmış olan paylaşımın aynı görüşte olduğu görülmektedir. Bununla birlikte meydana gelen darbe girişimini doğru bulmayan bazı takipçiler yorumlarında darbe karşıtı görüşlerini bildirmişlerdir. Yapılmış olan bu paylaşımın darbe girişiminin üstü kapalı bir şekilde desteklendiği anlaşılmaktadır. Söz konusu içerik gerçekleri yansıtmamakla birlikte özellikle takipçilerin beğeni ve retweet davranışları da göz önünde bulundurulduğunda birçok sosyal medya kullanıcısının söz konusu paylaşımın etkilendiği anlaşılmaktadır. Paylaşımın

iddia edildiği gibi Türkiye’de mevcut olan rejim otoriter bir rejim değildir. Yasama, yürütme ve yargı güçleri anayasa da belirtilen hükümler çerçevesinde devletin organları arasında paylaştırılmıştır. Cumhurbaşkanı kendisine verilmiş olan yetkileri belirli kurallar dahilinde kullanmaktadır. Bu bakımdan söz konusu iddia doğru değildir.

3.9.20 Hayder Al-Khoei Tarafından Yapılan Paylaşım

Şekil 24. Hayder Al-Khoei Tarafından Yapılan Twitter Paylaşımı



Kaynak: www.twitter.com , Erişim Tarihi: 20.07.2018

Kendisini Irak odaklı Ortadoğu gözlemcisi olarak belirten Hayder Al-Khoei darbe girişiminin meydana geldiği ilk 24 saatlik süre içerisinde yukarıda gösterilen paylaşımı yapmıştır. “Türkiye’deki darbe haberi doğruysa bölge üzerinde büyük bir olumlu etkisi olacaktır. Özellikle Irak ve Suriye için. IŞİD için kötü haber” şeklinde paylaşım yapan Hayder Al-Khoei darbe girişimini meydana gelen olumlu bir gelişme olarak değerlendirmiştir. Bununla birlikte meydana gelen gelişme komşu ülkeler olan Irak ve Suriye için iyi IŞİD terör örgütü için ise kötü bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu paylaşım odak dağıtma kapsamında değerlendirilmesi gereken içeriktir. Öncelikle meydana gelen darbe girişiminin komşu ülkelerle olan ilişkiler açısından daha faydalı olacağı iddiası yersizdir. Bu bakımdan ileri sürülen bu iddianın herhangi bir gerekçesi bulunmamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Irak ve Suriye ile olan ilişkilerini geçmiş hükümetler zamanından olduğu gibi mevcut hükümet zamanında da sürdürmek için gerekli olan her türlü çabayı göstermiştir. Diğer yandan IŞİD terör örgütüyle mücadele açısından başa gelecek olan darbe yönetiminin daha iyi olacağını iddia edilmesi gerçekdışıdır. Türkiye tarafından terör örgütü olarak kabul edilen IŞİD terör örgütüne karşı gerekli olan her türlü mücadele mevcut hükümet zamanında ülke içerisinde ve

dışında verilmiştir. Bu yönüyle söz konusu paylaşım aracılığıyla yabancı sosyal medya kullanıcılarının Türkiye Cumhuriyeti hükümeti hakkındaki algılarının kasıtlı bir şekilde yönlendirilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Meydana gelen darbe girişimini eleştirmek yerine birtakım asılsız iddiaların ileri sürüldüğü bu paylaşım içermiş olduğu yanlı ve yanlış içerikler nedeniyle sosyal medya kullanıcılarını yanıltıcı niteliktedir.

3.9.21 Fox News Tarafından Yapılan Twitter Paylaşımı

Şekil 25. Richard Grenell Tarafından Darbe Girişimi Hakkında Yapılan Twitter Paylaşımı



Kaynak: www.twitter.com , Erişim Tarihi: 20.07.2018

Darbe girişiminin meydana gelmesinden kısa bir süre sonra ABD merkezli Fox News haber kuruluşu Richard Grenell tarafından yapılan açıklamayı yukarıda gösterilen şekilde paylaşmıştır. Söz konusu paylaşımına göre Türkiye’de meydana gelen gelişmelerin Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın İslamcılarla yaklaşmasından dolayı kaynaklandığı iddia edilmiştir. Darbe girişiminin ilk saatlerinde meydana gelen gelişmelerle ilgili neler olup bittiği henüz tam olarak bilinemezken yabancı bir haber kuruluşunun yaşanan gelişmelerden dolayı seçimle başa gelen bir ülkenin cumhurbaşkanını suçlayıcı nitelikte bir paylaşım yapması düşündürücüdür. Hiç şüphesiz halkın iradesine saygı duymayan bir kesim darbe girişiminde bulunmuştur. Bununla birlikte darbe girişiminde bulunan askerler darbeye karşı direniş gösteren birçok sivil vatandaşın ölümüne ve yaralanmasına neden oldu. Kendi baskıcı rejimini zorla halka kabul ettirmeye çalışan bir yönetimin mevcut yönetimden daha iyi

olacağına ve etrafında bulunan ülkelere fayda sağlayacağına yönelik düşünce oldukça manidardır. Bu yönüyle söz konusu paylaşım yanlış ve taraflıdır. Darbe girişimi esnasında Twitter platformundan yayımlanan söz konusu içerik aracılığıyla sosyal medya kullanıcılarının odaklarının başka yönlere çekilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. 15 Temmuz darbe girişiminin Türkiye’de meydana gelen gelişmelerin doğal sonucu şeklinde gösterilmeye çalışıldığı bu paylaşım yanlış ve taraflıdır.



SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İnternet teknolojisine bağlı olarak ortaya çıkan sosyal medya günlük hayatımızda önemli bir yer edinmiştir. Sosyal medya kullanımı dünyadaki genel artışa paralel olarak ülkemizde de artmaktadır. İnsanların anlık olarak birbirleriyle olan etkileşimine imkan veren sosyal medya platformları sadece sosyal ağlar olmayıp, sosyal ağlarla birlikte vikiler, podcastler, bloglar, görsel sosyal medya uygulamaları gibi çeşitli platformları kapsamaktadır. Sosyal medya kullanıcıları anlık olarak kendi sosyal medya hesapları aracılığıyla hesaplarına içerik yükleyebilmekte ve yükledikleri bu içerikleri kendi ağlarında ve izin verdikleri diğer ağlardaki kullanıcılarla paylaşabilmektedirler. Sosyal medyanın hayatımıza girdiği zamandan günümüze kadar geçen süre içerisinde hızlı bir şekilde geliştiği anlaşılmaktadır. Meydana gelen bu gelişme göz önünde bulundu­rulduğunda günümüzde yürütülen birçok faaliyetin gelecekte internet ve sosyal ağlar aracılığıyla gerçekleştirilebilmesi mümkündür. Sosyal medyada reklam, siyaset, ifade özgürlüğü ve buna benzer çeşitli nedenlerden dolayı birçok paylaşım yapılmakla beraber var olan bütün bilgi ve paylaşımların doğruluğu sınanamamaktadır. Böylece kimi zaman doğru olmayan bazı bilgi ve paylaşımlar herhangi bir kontrole tabi tutulmadan internet ortamına yüklenebilmektedir. Teknolojinin hızına bağlı olarak son derece hızlı bir iletişim ortamının var olduğu sosyal medyada paylaşılan içerikler kimi zaman bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu çalışmada sosyal medya platformları bilgi kirliliği kapsamında ele alınmıştır.

Günümüzde sosyal medyada kullanıcıların yapmış olduğu paylaşımlara bağlı olarak ortaya çıkan en önemli sorunlardan birisi bilgi kirliliğidir. Bilgi kirliliğiyle ilgili çeşitli tanımlar yapılmakla birlikte hepsinin özünde ifade edilmek istenen en önemli nokta görünen ve algılananın gerçek ve doğru olandan farklı olmasıdır. Sosyal medyada bulunan bazı bilgi ve paylaşımlar kasıtlı olarak bazı sosyal medya kullanıcıları tarafından paylaşılabilmektedir. Herhangi bir kaynak belirtilmeden ve sosyal medya kullanıcılarını yanlış yönlendirme amacıyla kasıtlı olarak hazırlanan bu tür paylaşımlara birçok kullanıcı maruz kalabilmektedir. Sosyal medya kullanıcıları bu paylaşımların doğruluğunu araştırmadan kabul ettiği takdirde bu durumdan olumsuz olarak etkilenebilmektedir.

Sosyal medya, bilgi kirliliği amacıyla çeşitli gruplar tarafından etkin bir şekilde kullanılabilir. Özellikle terör örgütü üyeleri sosyal medya platformlarında çeşitli hesaplar açarak kendi gruplarına yeni insanlar dahil etmeye çalışmakta ve bununla birlikte sosyal medyada birtakım finansal, ideolojik ve örgütsel faaliyetler yürütebilmektedirler. Terör örgütü üyelerinin sosyal medyada yapmış oldukları eksik yanlış ve yanlış olan bilgilerle toplumun algısı yönetilmeye çalışılmakta ve buna bağlı olarak bir çatışma ve huzursuzluk ortamının yaratılması hedeflenmektedir. Bilgi kirliliği gözle görünür somut bir kirlilik olmayıp bilgi kirliliğiyle ilgili en önemli amaç insanların algılarının doğru ve güvenilir olmayan bilgilerle kirletilmesidir. Bilginin kaynağı kadar bilgi kirliliği kaynağının bulunduğu günümüzde, bilgi kirliliği insanların gerçek ve doğru bilgiye erişmesinde önemli bir sorun olarak ortaya çıkmakta ve bu duruma karşı önlemler alınmayıp gerekli dikkat ve özen gösterilmediği takdirde ciddi sorunlar meydana gelebilmektedir.

Son zamanlarda ülkemizde ve ülkemizin bulunduğu coğrafyada meydana gelen toplumsal hareketler de göstermektedir ki insanlar sosyal medya aracılığıyla daha fazla organize olabilmekte ve birbirleriyle daha hızlı bir şekilde iletişim kurabilmektedirler. Buna ek olarak sosyal medya aracılığıyla belli bir toplumda meydana gelen gelişmeyi anında başka ülkelerde bulunan insanlar da takip edebilmektedirler. Bu açıdan değerlendirildiğinde sosyal medya, meydana gelen toplumsal hareketlerin daha geniş kitleler tarafından hızlı ve etkin bir şekilde duyulmasını sağlamaktadır. Sosyal medyanın sessiz insanlara ses vermesinin sosyal medyayla ilgili en iyi özellik olduğunu belirten İngiliz gazeteci Jon Ronson'ın düşüncesi bu görüşü destekler niteliktedir. Sosyal Medya toplumsal gelişmelerde toplumun sesinin duyulmasını destekleyici bir özelliğe sahip olmakla birlikte toplumsal hareketlerin meydana gelmesindeki başlıca unsur olarak düşünülmemelidir. Toplumsal hareketlerin meydana gelmesinde ve sonrasında başarıya ulaşarak ulaşamamasındaki faktörleri anlayabilmek için o toplumun barındırmış olduğu kendi dinamiklerini de göz önünde bulundurmak gerekir. Bu kapsamda sosyal medya uygulamalarının etkin bir şekilde kullanıldığı Arap Baharı, Gezi Parkı Olayları ve sonrasında meydana gelen 15 Temmuz darbe girişimi olayları sonuçları bakımından birbirinden farklılık göstermekte ve bu durumun en önemli nedeni söz konusu olayların meydana geldiği toplumların sahip olduğu kendi dinamikleridir.

15 Temmuz darbe girişimi öncesi, sonrası ve esnasında darbe girişiminin başarıyla sonuçlanmasını isteyen Fettullahçı Terör Örgütü (FETÖ) mensupları sosyal medyada yapmış

oldukları paylaşımlarla bir bilgi kirliliği ortamı yaratmış ve böylece halkı etkilemeye çalışmışlardır; ancak yapmış oldukları bu girişimler halk tarafından kabul görmeyince her türlü çabaları başarısızlıkla sonuçlanmıştır. FETÖ mensuplarınca sosyal medya platformlarında yayınlanmış olan gerçek dışı haberlerin doğru olmadığı daha sonra tespit edilmiş ve bu haberlerin kasıtlı olarak sosyal medyada paylaşıldığı anlaşılmıştır. Sosyal medya uygulamaları, kullanıcılarının herhangi bir kontrole tabi tutulmadan hesap açarak kullanmaya başlayabildiği platformlar olması sebebiyle sadece vatandaşlar tarafından değil aynı zamanda teröristler gibi tehlikeli gruplar tarafından da kullanılmaktadır. Bu nedenle 15 Temmuz gecesi, darbe karşıtı vatandaşların yoğunlukla kullanmış olduğu sosyal medya uygulamalarını aynı zamanda bilgi kirliliği ortamı yaymak amacıyla FETÖ mensupları kullanmıştır.

Ülkemizde meydana gelen 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimi de göstermektedir ki 15 Temmuz 2016 gecesi zaman ve mekan kısıtlaması olmaksızın sosyal medya uygulamaları aracılığıyla çeşitli yayın ve paylaşımlar yapılarak yaşanan gelişmelerden tüm dünya anlık olarak haberdar olmuştur. Darbe girişiminden haberdar olunur olunmaz sosyal medya kullanıcıları sosyal medya platformlarında darbe girişimiyle ilgili paylaşımlar yapmaya başlamış ve özellikle Ankara ve İstanbul gibi metropol şehirlerde yaşayan sosyal medya kullanıcıları şahit oldukları darbe girişimini resim ve video gibi formatlarda kaydederek bu içerikleri kendi sosyal medya hesaplarından paylaşmışlardır. Diğer taraftan özellikle Facebook Live ve Periscope uygulamaları aracılığıyla bazı sosyal medya kullanıcıları darbe girişimi gecesi yaşananları canlı olarak paylaşmıştır. Bu bakımdan Türkiye ve dünya genelinde sosyal medya kullanıcıları yaşanan gelişmeleri çok hızlı bir şekilde takip edebilmiştir. Diğer yandan özellikle Facebook ve Twitter sosyal ağlarında yapılmış olan bazı yanlış paylaşımlarla kasıtlı olarak bilgi kirliliği ortamının yaratılmaya çalışıldığı sonucuna varılmıştır. Öyle ki henüz darbe girişimi devam ederken ve darbe girişiminin akıbeti hakkında herhangi bir şekilde net bir bilgi olmamasına rağmen ulusal ve uluslararası alanda bilgi kirliliğine neden olan çeşitli haber ve paylaşımlar yapılmıştır. Özellikle bazı yabancı haber kuruluşlarının herhangi bir geçerli dayanağı olmadan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın darbe girişiminden dolayı yurtdışına kaçtığı yönünde hazırlamış olduğu birtakım haberler sadece bir bilgi kirliliği örneği olmayıp aynı zamanda bu tür haberlerin kasıtlı olarak hazırlandığını göstermektedir. Bununla birlikte bazı yabancı haber kuruluşlarının darbe girişimini destekler nitelikte hazırlamış olduğu haberler aslında bu tür haber kuruluşlarının

tarafsız habercilik anlayışından uzak olduğunu göstermektedir. Kasıtlı olarak bilgi kirliliği ortamının amaçlanarak hazırlandığı bu tür haberlerin basit editoryal hatalar olarak düşünülmemesi gerekir. Bu sebeple Fettullahçı Terör Örgütünün ulusal ve uluslararası medya kuruluşlarıyla olan bağlantılarının dikkatli bir şekilde göz önünde bulundurulup daha detaylı bir şekilde araştırılması oldukça önemlidir. Herhangi bir kaynak ve gerekçe olmamasına rağmen bir ülkenin ve ulusun kaderini önemli ölçüde etkileyebilecek bir gelişmeyle ilgili ağır itham içeren iddiaların haber olarak yayınlanması taraflı habercilik yapmaktan başka bir şey değildir.

Dünyanın neresinde olursa olsun gerçek anlamda demokrasiye inanan kişi, toplum ve kuruluşlar her zaman demokrasiye aykırı olan bütün girişimlerin karşısında durmuştur. Hiç şüphesiz 15 Temmuz darbe girişimi Türkiye'deki demokratik düzeni ortadan kaldırmaya yönelik bir girişim olup demokrasiyi savunan herkesin bu girişimin karşısında durması gerekir; ancak 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında özellikle yurtdışında bulunan bazı yabancı kişiler ve haber kuruluşları demokrasiyi savunduklarını iddia etmekle birlikte 15 Temmuz gecesi meydana gelen gelişmeler hakkında bilgi kirliliğine neden olan haber ve paylaşımlar yapmışlardır. Çalışmada belirtilen yanlış haberlerden de anlaşılacağı üzere kasıtlı olarak yapılmış olan bazı haber ve paylaşımlarda, 15 Temmuz darbe girişiminin Türkiye'nin yararına olacağı belirtilmiştir. Bu bakımdan darbe girişiminin başarılı olması durumunda meydana gelecek olan yönetimin meşru olarak seçilmiş olan hükümetten daha iyi olacağına yönelik olarak haber ve paylaşım yapan kişi ve kuruluşların aynı zamanda demokrasiyi savunması oldukça ironik bir durumdur.

Araştırma konusu olan 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili elde edilen verilere göre darbe girişiminin gerçekleştiği ilk saatlerle yapılan sosyal medya paylaşımları anlık olarak denetlenememiş ve buna bağlı olarak da bilgi kirliliğine konu olan paylaşımların bu saatlerde yoğunlukla yapıldığı görülmüştür. Bu yönüyle bilgi kirliliğine aracılık eden kişi ve kuruluşların aynı zamanda içerisinde buldukları boşluk ve karmaşa durumundan faydalanmaya çalıştıkları görülmektedir. Bu bakımdan ele alındığında sosyal medya platformlarında bilgi kirliliğine konu olan paylaşımların denetleme ve teyidin güç olduğu, duygusal yoğunluğun ise fazla olduğu dönemlere denk düştüğünü söylemek mümkündür.

Araştırma sonucunda özellikle yabancı kaynaklardan tespit edilmiş olan gerçek dışı haberler bazı yabancı medya kuruluş ve çalışanlarının darbe girişimini meşru ve gerekli göstermeye çalışan bir tutum sergilediğini göstermektedir. Bu yönüyle araştırma kapsamında

tespit edilmiş olan içeriklerden de anlaşılacağı üzere batı medyasının 15 Temmuz darbe girişimine yönelik iki tür algısının olduğu düşünülmektedir. Bunlardan birincisi 15 Temmuz darbe girişimini Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın organize ettiğine yönelik algıdır. İkinci algı ise Türkiye'de her geçen gün otoriter yönetimin güçlendiği ve bundan dolayı meydana gelen darbe girişiminin aslında Türkiye için gerekli olduğu algısıdır. Bu yönüyle ele alındığında bazı kişi ve yabancı haber kuruluşlarının meydana gelen darbe girişimini eleştirmek yerine milyonlarca takipçisi bulunan birçok yabancı haber kuruluşunun Türkiye Cumhuriyeti ve Cumhurbaşkanı hakkında gerçek dışı haberler hazırlaması bilgi kirliliğine neden olmakla birlikte aynı zamanda ülkenin uluslararası imajını olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kamu diplomasisi başta olmak üzere diğer yumuşak güç (soft power) unsurlarını daha etkin bir şekilde kullanmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu bakımdan uluslararası alanda çeşitli tanıtım faaliyetlerinin yapılmasının ülke imajını olumlu yönde etkileyeceği ve yabancı ülke toplumlarının Türkiye hakkında yanlış yönlendirilmesini engelleme hususunda faydalı olacağı düşünülmektedir.

Sosyal medyanın hızlı bir şekilde gelişip insanların günlük hayatına girmesiyle birlikte hayatımıza birtakım kolaylıklar getirdiği yadsınmamakla birlikte sosyal medya kullanımına dikkat edilmediği takdirde de birtakım sorunların yaşanabileceği yaşanan gelişmelerden anlaşılmaktadır. Sosyal medya kullanımı hem kişi sayısı bakımından hem de kullanım alanı bakımından her geçen gün daha fazla artmaktadır. Bu yüzden sosyal medyanın avantajları ve dezavantajları göz önünde bulundurulduğunda, sosyal medyayı neden olduğu birtakım olumsuz etkilerden dolayı kullanmamak yerine sosyal medyanın neden olduğu olumsuzlukların etkilerini en aza indirmeye çalışmanın daha faydalı olacağı düşünülmektedir. İnsanlar bilgiye geçmişe göre daha kolay bir şekilde erişebilmektedir; fakat erişilen bu bilgi ve paylaşımların doğruluğu her zaman teyit edilememektedir. Sosyal medyada kimi zaman eksik, yanlış ve yanıltıcı bilgiye maruz kalan kişiler bu durumdan olumsuz olarak etkilenmektedirler. Sosyal medyanın giderek kontrol dışı hale gelmesine bağlı olarak kontrol edilemeyen bazı paylaşımlar kullanıcıları yanıltmakta ve yanlış yönlendirebilmektedir. Bu olumsuzlukların meydana gelmesinin en temel sebebi sosyal medyada giderek artan bilgi kirliliğidir. Bu durumun olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi için çeşitli önlemler almak mümkündür. Geleneksel medya araçlarına oranla sansür ve denetim gibi kontrol mekanizmalarının neredeyse hiç olmadığı sosyal medyada en büyük sorumluluk sosyal

medya kullanıcılarına düşmektedir. Sosyal medya kullanıcıları bilgi kirliliğinden korunmak için sosyal medya da bulunan içeriklere hemen inanmak yerine şüpheyle yaklaşmalı ve gerektiğinde bu tür paylaşımların doğruluğunu farklı kaynaklardan takip etmelidir.

Dijitalleşme sürecinin her alanda giderek arttığı günümüz modern toplumlarında yaşanan gelişmeleri göz ardı etmek neredeyse imkansızdır. Kayıtsız kalmanın gittikçe zorlaştığı sosyal medyanın hem yapıcı hem de yıkıcı bir özelliği bulunmaktadır. Sosyal medya, üreten tüketici konumunda bulunan kullanıcılarına birer haber üretme kaynağı misyonunu yüklemektedir. Bu yönüyle geleneksel habercilik uygulamalarını ortadan kaldıran sosyal medya kullanıcılarına sağlamış olduğu imkanlarla birtakım yenilikleri getirmiştir. Yeni süreçte mobil teknolojiye sahip olan her sosyal medya kullanıcısı birer sivil-sokak muhabiri olma potansiyeline sahip olmakla birlikte “tarafsız habercilik”, “sansür”, “ifade özgürlüğü”, “dezenformasyon” ve “haber alma hakkı” gibi bazı hususların yeniden tanımlanması gerekecektir. Bu bakımdan dijitalleşme sürecinde meydana gelen yenilikleri göz ardı etmek yerine bu yeniliklere uyum sağlayıcı düzenlemeler getirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Amerikalı yazar Alvin Toffler’e göre geleceğin cahilleri okuma yazma bilmeyenler değil de, bilgiye nasıl erişilebileceğini bilmeyen kimselerdir (BBC, 2016). Gerçekten de bu tespit özellikle bilgi yığınları içerisinde kaybolan günümüz toplumları açısından üzerinde durulması gereken bir konudur. Bununla birlikte genellikle cehaletin bilgisizlikten kaynaklandığının düşünüldüğü günümüzde insanların internet ortamında kolayca eriştiği bazı yanıltıcı bilgiler de kullanıcılarına fayda sağlamak yerine onları olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Elektronik ortamda her geçen gün giderek artan eksik, yanlış ve yanlı bilgiler günümüzde bilgiyle ilgili en önemli sorunlardan olan bilgi kirliliği sorununu meydana getirmektedir. Bu bakımdan günümüzde cehalet sadece bilgisizlikten değil aynı zamanda insanların eriştiği eksik, yanlış ve yanlı bilgilerden de meydana gelebilmektedir. Neredeyse her konuyla ilgili çeşitli bilgi yığınlarına maruz kalan insanların baş etmesi gereken en önemli sorunların başında bu bilgi yığınlarının anlamlandırılıp bunlardan en verimli şekilde nasıl faydalanılabileceğidir. Bu yüzden günümüzde bilgiye erişebilme imkanının çeşitliliğine verilen önem kadar doğru ve güvenilir bilgiye erişebilmeye de önem verilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda, bilgi okuryazarlığı başta olmak üzere sosyal medya kullanıcıları eğitilmeli ve bilgi kirliliğine karşı gerekli görülen diğer çeşitli önlemler alınmalıdır.

Bilgi kirliliği sadece insanları yanlış yönlendirmemekte aynı zamanda insanların doğru bilgi ile olan ilişkisini de bozabilmektedir. Sosyal medya platformlarında yer alan doğru içerikler eksik, yanlış, ve yanlış içeriklerle birlikte iç içe yer almakta ve bu durumda kullanıcıların sosyal medya platformlarında yer alan içeriklerin tümüne aynı bakış açısıyla yaklaşması sonucunu doğurmaktadır. Bu bakımdan sosyal medya platformlarında yer alan bazı doğru bilgiler kimi zaman eksik, yanlış veya yanlış bir içerik olarak değerlendirilebilmektedir.

Bilgi kirliliği önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmakla birlikte bilgi kirliliğinden arınmış saf ve doğru bilginin bütün insanlığı daha iyi koşullarda bir refah veya huzur ortamına getireceğinin garantisi bulunmamaktadır. Bu durumun en önemli nedeni bilgiye yüklenen anlamdır. Günümüzde bilgiler anlamdan yoksundur. Bilgiyi kutsayan anlayış gidişatın sorgulanmasını değersiz ve zaman kaybı olarak görmektedir. Günümüzde bilgiyi en fazla üreten bilgiden en iyi şekilde yararlanan toplumlar bilgiyi kendi çıkarları doğrultusunda adil olmayan bir şekilde kullanabilmektedirler. Bilgiyi en fazla üreten sadece kendi çıkarları doğrultusunda kullanan toplumlar aynı zamanda en bencil, en fazla sömüren ve diğer toplumlar için en yıkıcı stratejileri geliştiren toplumlar haline gelebilmektedirler. Bu yönüyle hikmeti erdeme bağlanmamış salt bilimsel ve rasyonel bilginin bütün insanlığa ortak bir zaman ve mekanda daha iyi koşullar sağlayacağına garantisi yoktur. Bunun için bilmek kadar bilgiye yüklenen anlamda da önem verilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- ACAR Odyakmaz Necla; (2013), “Özgürlük Alanı Olarak Sunulan Sosyal Medya ve Taksim Gezi Parkı Eylemleri”, **Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı 20, ss.202-217.
- AHABER; (2016), “İşte Darbe Girişimi Sonrası Ortaya Çıkan Yalan Haberler”, <https://www.ahaber.com.tr/galeri/turkiye/iste-darbe-girisimi-sonrasi-ortaya-cikan-yalan-haberler/15>, Erişim Tarihi: 11.02.2018.
- AKAR Erkan; (2006), **Pazarlamanın Yeni Silahı, Blogla Pazarlama**, Birinci Baskı, Tiem Yayınları, İstanbul.
- AKAR Erkan; (2010), **Sosyal Medya Pazarlaması: Sosyal Webde Pazarlama Stratejileri**, Birinci Baskı, Efil Yayınevi, Ankara.
- AKKURT Dursun; (2008), “**Bilgi Kirliliğine Karşı**”, <http://www.ak-kurt.com/BilgiKirliligi.htm>, Erişim Tarihi: 29.10.2017.
- AKSU Okan; (2017), “İnternet ve Sosyal Medyanın Yeni Toplumsal Hareketlerin İletişim Olanaklarına ve Hareketlerin Yapılarına Etkileri”, **Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi**, Cilt:5, Sayı:4, ss.5-8.
- AKTAŞ Hasret; (2004), **Bir Siyasal İletişim Aracı Olarak İnternet**, Birinci Baskı, Tablet Kitabevi, Konya.
- ALEXANDER E. Janet and TATE Ann Marsha; (1999), **Web Wisdom: How to Evaluate and Create Information Quality on the Web**. Mahwah, Second Edition, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, USA.
- ALİKILIÇ Aşman Özlem; (2011), **Halkla İlişkiler 2.0, Sosyal Medyada Yeni Paylaşımlar Yeni Teknikler**, Birinci Baskı, Efil Yayınevi, Ankara.
- ALJAZEERA; (2016), “**Sosyal Medya Nasıl Darbeye Direnişin Aracı Oldu**”, <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/sosyal-medya-nasil-darbeye-direnisin-araci-oldu>, Erişim Tarihi: 01.07.2018.
- ALTAY İbrahim; (2018), “**Yalan da Olsa Hoşuma Gidiyor, Söyle**”,

- https://www.sabah.com.tr/yazarlar/okur_temsilcisi/2018/05/28/yalan-da-olsa-hosuma-gidiyor-soyle, Erişim Tarihi: 20.06.2018.
- ALTINBAŞ Özgü; (2015), **Siyasal Seçim Kampanyalarında İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı: Amerikan Demokrat Parti – Türkiye Ak Parti Örneği** , Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- ANADOLU AJANSI; (2016), **Dakika Dakika FETÖ'nün Darbe Girişimi**, Anadolu Ajansı Yayınları, İstanbul.
- ANADOLU AJANSI; (2016), **“Tunus Eski Cumhurbaşkanı Merzuki: 15 Temmuz Arap Baharına Yapılmış Bir Darbe Girişimi”**, <http://aa.com.tr/tr/dunya/tunus-eski-cumhurbaskani-merzuki-15-temmuz-arap-bahari-na-yapilmis-bir-darbe-girisimi/678589?amp=1>, Erişim Tarihi: 08.03.2018.
- ANADOLU AJANSI; (2017), **“Sosyal Medya Darbeye Direnişte Önemli Rol Oynadı”**, <https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/sosyal-medya-darbeye-direniste-onemli-rol-oyyadi/862113>, Erişim Tarihi: 08.03.2018.
- ANADOLU AJANSI; (2018), **“Bakan Arslan'dan ‘Wikipedia’ Açıklaması”** <http://aa.com.tr/tr/turkiye/bakan-arslandan-wikipedia-aciklamasi/1025913>, Erişim Tarihi: 08.03.2018.
- ANADOLU AJANSI; (2018), **“BTK'dan ‘Wikipedia’ Açıklaması”** <http://aa.com.tr/tr/turkiye/btkdan-wikipedia-aciklamasi/1033621>, Erişim Tarihi: 08.03.2018.
- ARTHUR Chris; (1993), “Zen and the Art of Ignoring Information”, **The Information Society**, Volume:9,Issue:1, ss.51-60.
- ATADİL Atahan Hilmi; (2011), **Otel İşletmelerinde Sosyal Medya Pazarlaması: Turizm Tüketicilerinin Sosyal Paylaşım Sitelerine İlişkin Algıları Üzerine Bir Alan Çalışması**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- AYGÜN Zeynep; (2015), **“Veri, Enformasyon ve Bilgi Nedir?”**, <https://zeynepaygun.wordpress.com/2015/11/08/veri-enformasyon-ve-bilgi-nedir/>, Erişim Tarihi: 31.06.2018.
- AYHAN Veysel; (2007), “Ortadoğu'nun Demokratikleştirilmesi İkilemi: Filistin Suudi Arabistan ve İran Örneğinde Eleştirel Bir Bakış”, **Akademik Ortadoğu Araştırmaları Dergisi** , Cilt:2,Sayı:1, ss.99-140.

- BABACAN Mehmet Emin, HAŞLAK İrfan ve HİRA İsmail; (2011), “Sosyal Medya ve Arap Baharı”, **Akademik İncelemeler Dergisi**, Cilt:6Sayı:2, ss.63-92.
- BBC TÜRKÇE; (2010), “**Ekşi Sözlük, Gizli Kalma İhtiyacına Hizmet Ediyor**”, http://www.bbc.com/turkce/ozeldosyalar/2010/03/100306_superguc_kapanoglu, Erişim Tarihi: 18.03.2018.
- BERELSON Bernard; (1952), **Content Analysis in Communication Research**, Free Press, New York USA.
- BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İLETİŞİM KURUMU; (2016), “**Türkiye’de İnternet Hukuku**”, <http://internet.btk.gov.tr/turkiye-de-internet-hukuku-detay-71.html>, Erişim Tarihi: 03.02.2018.
- BRAUN Joseph; (1997), “Past, Possibilities and Potholes on the Information Superhighway”, **Social Education Journal**, Volume:61,Issue:3, ss.149-153.
- BRAY David A; (2008), “**Information Pollution, Knowledge Overload, Limited Attention Spans, and Our Responsibilities as IS Professionals**”, <http://ssrn.com/abstract=962732>, Erişim Tarihi: 10.04.2018.
- BRITISH BROADCASTING CORPORATION; (2016), “**Alvin Toffler, Futurologist Guru, Dies at 87**”, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-36670572>, Erişim Tarihi: 10.06.2018.
- BRITISH BROADCASTING CORPORATION; (2018), “**5 Soruda Facebook Verilerini ‘Usulsüz Kullanmakla’ Suçlanan Cambridge Analytica**”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43649116>, Erişim Tarihi: 15.05.2018.
- BUCHANAN John and KOCK Ned; (2001), “**Information Overload: A Decision Making Perspective, in Multiple Criteria Decision Making in the New Millennium**”, https://www.researchgate.net/profile/John_Buchanan6/publication/278651352_Information_Overload_A_Decision_Making_Perspective/links/55c033ca08aec0e5f4477062/Information-Overload-A-Decision-Making-Perspective.pdf, Erişim Tarihi: 5.12.2017.
- CANN Alan, DIMITRIOU Konstantia and HOOLEY Tristram; (2011), “**Social Media: A Guide for Researchers**” London Research Information Network, <http://derby.openrepository.com/derby/bitstream/10545/196715/6/social+media+guide+for+screen.pdf>, Erişim Tarihi: 1.02.2018.

- CASSIDY John; (2006), “**Me Media: How Hanging Out on the Internet Became Big Business**” The New Yorker, http://www.newyorker.com/archive/2006/05/15/060515fa_fact_cassidy, Erişim Tarihi: 15.12.2017.
- CEBECİ Zeynel; (2008), “Some Preliminary Findings for Designing Educational Podcasts”, **Proc. 2nd Int. Conference On Innovations in Learning for the Future 2008:E-Learning**, Istanbul University Rectorate Publications 4793, March 27-29th, 2008, Istanbul, Turkey, ss. 377-385.
- CHEN Masullo Gina; (2011), “Tweet This: A Uses and Gratifications Perspective on How Active Twitter Use Gratifies a Need to Connect With Others”, **Computers in Human Behavior, Volume:27, Issue:2**, ss.755-762.
- ÇETİN E.; (2009), “Sosyal İletişim Ağları ve Gençlik: Facebook Örneği”, **Uluslararası Davraz Kongresi Bildiri Kitabı**, 24-27 Eylül, Isparta.
- ÇİFT Zeynel Abidin; (2016), “**Sosyal Medyayı Anlamak ve Yönetmek**”, https://books.google.com.tr/books/about/Sosyal_Medyay%C4%B1_Anlamak_ve_Y%C3%B6netmek.html?id=JSk9DQAAQBAJ&redir_esc=y, Erişim Tarihi: 12.03.2018.
- DANN Stephen and DANN Susan; (2011), **E-Marketing: Theory and Application**, Palgrave Macmillan, London, U.K.
- DELLAROCAS Chrysanthos; (2002), “**The Digitization of Word-of-Mouth: Promise and Challenges of Online Feedback Mechanisms**”, Management Science, <http://ccs.mit.edu/dell/digitization%20of%20word-of-mouth.pdf>, Erişim Tarihi: 10.11.2017.
- DEMİR Sertaç Timur; (2016), “15 Temmuz Darbe Girişiminde Medya”, **Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Dergisi**, Sayı 161, 1-24.
- DEMİR Sertaç Timur; (2017), “**Özgürlük ve Güvenlik Sarmalında Sosyal Medya ve Terör**”, <http://www.star.com.tr/acik-gorus/ozgurluk-ve-guvenlik-sarmalinda-sosyal-ve-terror-medya-haber-1174333/>, Erişim Tarihi: 10.10.2017.
- DİLMEN Necmi Emel; (2009), “**Yeni Medya Kavramı Çerçevesinde İnternet Günlükleri-Bloglar ve Gazeteciliğe Yansımaları**”, <http://www.sertacogut.com/blog/wp-content/uploads/2009/03/yeni-medya-kavrami-cercevesinde-internet-gunlukleri-bloglar-ve-gazetecilige-yansimalari.pdf>, Erişim Tarihi: 4.12.2017.

- DOOMEN Jasper; (2009), “Information Inflation”, **Journal of Information Ethics**, Volume:18,Issue:2, ss.27-37.
- DOSTER Barış; (2013), “Arap Baharı'ndan Demokrasi Beklemek”, **Ortadoğu Analiz Dergisi**, Cilt:5,Sayı:50 ss.55-60.
- DRAITSER Eric; (2014), “**Ukraine and The Rebirth of Fascism in Europe**”, <http://www.globalresearch.ca/ukraine-and-the-rebirth-of-fascism-in-europe/5366852>, Erişim Tarihi: 6.12.2017.
- EREN Şişman Esra; (2014), “Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Bazı Kişisel Değişkenlere Göre İncelenmesi”, **Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Cilt:29,Sayı:4, ss.230-243.
- EŞİTTİ Şakir; (2015), “Bilgi Çağında Problemlerli İnternet Kullanımı ve Enformasyon Obezitesi: Problemlerli İnternet Kullanımı Ölçeğinin Üniversite Öğrencilerine Uygulanması”, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı 49, ss.75-97.
- EVANS Julian; (2014), “**Ukraine: Rebirth of a Nation, New Statesman**”, <https://www.newstatesman.com/politics/2014/03/ukraine-rebirth-nation>, Erişim Tarihi: 20.03.2018.
- FACEBOOK; <https://www.facebook.com/sofilerin.mekani/posts/1192425337466112>, Erişim Tarihi: 29.01.2018.
- FIRAT Mehmet and KURT A. Aşkı; (2015), “Development and Application of Internet Information Pollution Scale”, **Journal of Theory and Practice in Education**, Volume:11,Issue:1, ss.89-103.
- FLORIDI Luciano; (2002), “Information Ethics: An Environmental Approach to the Digital Divide”, **Philosophy in the Contemporary World**, Volume:9,Issue:1, ss.1-7.
- FOÇA Atakan Mehmet; (2016), “**15 Temmuz Darbe Girişimi Sırasında İnternette Yayılan Yanlış 9 Haber**”, <https://teyit.org/15-temmuz-sonrasi-yayilan-yanlis-haberler/>, Erişim Tarihi: 29.01.2018.
- FOÇA Atakan Mehmet; (2016), “**15 Temmuz'da Jetlere Atlamaya Çalışan Resul K. İddiası**”, <https://teyit.org/15-temmuzda-jetlere-atlamaya-calisan-resul-k-iddiasi/>, Erişim Tarihi: 29.01.2018.
- FRITCH John W and CROMWELL L Robert; (2001), “Evaluating Internet Resources: Identity, Affiliation, and Cognitive Authority in a Networked World”, **Journal of The American Society for Information Science and Technology**, Volume:52,Issue:6,

ss.499-507.

GHAUTH Kharil Imhan and SUKHUR Muhammed Shurazi; (2015), “Text Censoring System for Filtering Malicious Content Using Approximate String Matching and Bayesian Filtering”, **Springer International Publishing**, Volume 331, ss.149-158.

GLOBAL WEB INDEX; (2017), “**Top 10 Reasons For Using Social Media**”, <https://blog.globalwebindex.net/chart-of-the-day/social-media/>, Erişim Tarihi: 12.10.2017.

GOOGLE; (2017), “**Introduction to Structured Data**”, <https://developers.google.com/search/docs/guides/intro-structured-data>, Erişim Tarihi: 4.7.2018.

GÖÇÖĞLU Volkan ve AYDIN Mehmet Devrim; (2015), “Kamu Politikası ve Sosyal Medya İlişkisinin Toplumsal Hareketler Bağlamında İncelenmesi”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:8,Sayı:37, ss.880-901.

GÖKÇE Orhan; (2001), **İçerik Çözümlemesi Teori-Metod Uygulama**, Selçuk Üniversitesi Yayınevi, Konya.

GÜÇDEMİR Yeşim; (2012), **Sanal Ortamlarda İletişim, Bir Halkla İlişkiler Perspektifi**, İkinci Baskı, Derin Yayınları, İstanbul.

GÜLBAHAR Yasemin, KALELİOĞLU Filiz ve MADRAN Orçun; (2010), “Sosyal Ağların Eğitim Amaçlı Kullanımı”, **XV. Türkiye’de İnternet Konferansı**, 2-4 Aralık 2010, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ayazağa, İstanbul.

GÜLSOY Tanses; (2009), **Etkileşimli Medya ve Pazarlama Terimler Sözlüğü**, Doğan Kitap, İstanbul.

GÜNGÖR İbrahim; (2010), “**İletişim ve Bilgi Kirliliği**”, <http://sumerliler.com/iletisim-ve-bilgi-kirliligi/>, Erişim Tarihi: 20.02.2018.

GÜREL Emet ve YAKIN Mehmet; (2007), “Ekşi Sözlük: Post Modern Elektronik Kültür”, **Selçuk İletişim Dergisi**, Cilt:4,Sayı:4, ss. 203-219.

HABERTÜRK GAZETE; (2016), “**Dünya Basını: Türkler Darbeyi Ezdi**”, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1271006-dunya-basini-turkler-darbeyi-ezdi>, Erişim Tarihi: 10.01.2018.

HAIDER Abrar and KORONIOS Andy; (2003), “**Authenticity of Information in Cyberspace: IQ in the Internet, Web, and e-Business**”,

<https://pdfs.semanticscholar.org/639f/576b00e56856fe5daf1cb895f3fcef7ecda1.pdf>,
Erişim Tarihi: 14.01.2018.

HASTIE Reid and DAWES Robyn M.; (2001), **Rational Choice in an Uncertain World: The Psychology of Judgment and Decision Making**, Second Edition, Thousand Oaks (CA) US: Sage Publications, Inc.

HEAD Milena, ARCHER Norm, and YUAN Yufei; (2000), “World Wide Web Navigation Aid”, **International Journal of Human-Computer Studies**, Volume:53,Issue:2, ss. 301–330.

HILBERT Martin; (2015), “**Global Information Explosion, Digital Technology and Social Change**”, <https://canvas.instructure.com/courses/949415>, Erişim Tarihi: 8.1.2017.

HÜRRİYET GAZETE; (2016), “**‘Başı Kesildi’ Denilen Asker Avcılar’da Yaşıyor**”, <http://www.hurriyet.com.tr/basi-kesildi-denilen-asker-avcilar-da-yasiyor-40151607>,
Erişim Tarihi: 14.02.2018.

HÜRRİYET GAZETE; (2016), “**Türkiye NBC News’in Özür Dilemesini İstedi**”, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/turkiye-nbc-newsin-ozur-dilemesini-istedi-40169865>, Erişim Tarihi: 17.04.2018.

İLHAN Uğur Deniz; (2014), “**Sosyal Medyanın Geleneksel Medyadan Farkları**”, <http://udenizilhan.blogspot.com.tr/2014/11/sosyal-medyann-geleneksel-medyadan.html>, Erişim Tarihi: 1.12.2017.

KARAGÖZ Kezban; (2013), “Yeni Medya Çağında Dönüşen Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm Hareketleri”, **İletişim ve Diplomasi Dergisi**, Sayı 1, 131-157.

KARASAR N.; (1995). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Araştırma Eğitim Danışmanlık, Ankara.

KARATNYCKY Adrian; (2005), “**Ukraine's Orange Revolution**”, <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2005-03-01/ukraines-orange-revolution>, Erişim Tarihi: 10.02.2018.

KILIÇ Çetin; (2015), **Gündem Belirleme Kuramı Çerçevesinde Siyasal Karar Verme Sürecine Sosyal Medya Etkisinin İncelenmesi**, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

KIŞLAKÇI Turan; (2012), **Arap Baharı**, İlimyurdu Yayıncılık, İstanbul.

- KORALTAN Feyza Hilal; (2016), “Bir Devrim Sureci: Arap Baharı, “**Yeni Ortadoğu Toplum Siyaset ve Ekonomi Konferansı**”, 24-25 Mart, İstanbul.
- KÖSEOĞLU Özgür; (2012), “Sosyal Ağ Sitesi Kullanıcılarının Motivasyonları: Facebook Üzerine Bir Araştırma”, **Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Cilt:7,Sayı:2, ss.58-81.
- KUTAY M Taceddin; (2016), “**5 Soru: Batı Medyasında 15 Temmuz Darbe Girişimi**”, <https://www.setav.org/5-soru-bati-medyasinda-15-temmuz-darbe-girisimi/>, Erişim Tarihi: 03.07.2018.
- MARR Bernard; (2018), “**How Much Data Do We Create Every Day? The Mind-Blowing Stats Everyone Should Read**”, <https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2018/05/21/how-much-data-do-we-create-every-day-the-mind-blowing-stats-everyone-should-read/#389cc41860ba>, Erişim Tarihi: 1.07.2018.
- MAYFIELD Antony; (2008), “**What is Social Media? iCrossing**”, http://www.icrossing.co.uk/fileadmin/uploads/eBooks/What_is_Social_Media_iCrossing_ebook.pdf, Erişim Tarihi:14.10.2017.
- MCGRATH Felim; (2017), “**Top 10 Reasons for Using Social Media**”, <https://blog.globalwebindex.net/chart-of-the-day/social-media/>, Erişim Tarihi: 10.11.2017.
- MCLOUGHLIN Catherine and LEE Mark; (2007), “**Social Software and Participatory Learning: Pedagogical Choices With Technology Affordances in the Web 2.0 Era**”, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.471.2008&rep=rep1&type=pdf>, Erişim Tarihi: 12.01.2018.
- MENG Peter; (2005), “**Podcasting and Vodcasting**”, <http://www.tfaoi.com/cm/3cm/3cm310.pdf>, Erişim Tarihi: 19.11.2017.
- MOREAU Elise; (2017), “**The Pros and Cons of Social Networking**”, <https://www.lifewire.com/advantages-and-disadvantages-of-social-networking-3486020>, Erişim Tarihi: 27.11.2017.
- MORRISON James L and STEIN Linda L; (1999), “Assuring Integrity of Information Utility in Cyber-Learning Formats”, **Reference Services Review**, Volume:27,Issue:4, ss.317-326.

- MRSEO; “**SEO Programları Nasıl Kullanılır?**”, <https://mrseo.com.tr/seo-programlari-nasil-kullanilir/>, Erişim Tarihi: 04.07.2018.
- NEW YORK POST; (2016), “**Why the Coup in Turkey Could Mean Hope**”, <https://nypost.com/2016/07/15/why-the-coup-in-turkey-could-mean-hope/>, Erişim Tarihi: 03.07.2018.
- NIELSEN Jakob; (2003), “Curmudgeon: IM, Not IP (Information Pollution)”, **ACM Queue**, 1(8), pp.75-76.
- NIELSEN Jakob; (2004), “**Ten Steps for Cleaning Information Pollution**”, <https://www.nngroup.com/articles/cleaning-up-information-pollution/>, Erişim Tarihi: 16.10.2017.
- NTV; (2016), “**Cumhurbaşkanı Erdoğan: Darbe Girişimini Eniştemden Öğrendim**”, https://www.ntv.com.tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogandarbe-girisimini-enistemden-ogrendim,z_FipFVqpEWFkTsW1isT_A, Erişim Tarihi: 03.02.2018.
- ORHAN Duygu Dersan; (2013), “Ortadoğu’nun Krizi: Arap Baharı ve Demokrasinin Geleceği”, **Atılım Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:3,Sayı:1-2, ss. 17-29.
- ORMAN Levent; (2015), “Fighting Information Pollution with Decision Support Systems”, **Journal of Management Information Systems**, Volume:1,Issue:2, ss.64.
- ÖZDEN Yüksel; (2002), **Eğitimde Dönüşüm: Eğitimde Yeni Değerler**, Dördüncü Baskı, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- ÖZER Ahmet; (2009), “11 Eylül, Bölünen Dünya, Huntington ve Çatışma”, **Toplum ve Demokrasi Dergisi**, Cilt:3,Sayı:5, ss.191-120.
- ÖZERKMEN Necmettin; (2004), “Terör, Terörizm ve Radikal İslamcı Terör”, **Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi** , Cilt:44,Sayı:2, ss. 247-265.
- PANDITA Ramesh; (2014), “Information Pollution, a Mounting Threat: Internet a Major Causality”, **Journal of Information Science Theory and Practice**, Volume:2,Issue:4, ss. 44-60.
- PRABHAKER, P.; (2004), “Information Pollution: A Disaster Waiting to Happen”, **Global Conference on Business and Economics**, Netherlands: Amsterdam.
- PRATKANIS Anthony and ARONSON Elliot; (1992), **Age of Propaganda: The Everyday Use and Abuse of Persuasion**, New York: W.H. Freeman.

- RICHMOND Betsy; (1998), “**CCCCCC.CCC (Ten Cs) for Evaluating Internet Resources, Emergency Librarian**”, Volume:25,Issue:5, ss. 20-23.
- SAFKO Lon; (2010), **The Social Media Bible**, John Wiley and Sons, New Jersey USA.
- SAĞSEN İlhan; (2011), “Arap Baharı, Türk Dış Politikası ve Dış Algılaması”, **Ortadoğu Analiz Dergisi**, Cilt:3,Sayı:31-32, ss.57-64.
- SAYIMER İdil; (2008), **Sanal Ortamda Halkla İlişkiler**, Beta Yayınları, İstanbul.
- SHELLEKENS Maurice and PRINS Corien; (2006), “Unreliable Information on the Internet: A Challenging Dilemma for the Law”, **Journal of Information, Communication and Ethics in Society**, Volume:4,Issue:1, ss.49-59.
- SEVİNÇ Salih Seçkin; (2012), **Pazarlama İletişiminde Sosyal Medya**, Optimist Yayın ve Dağıtım, İstanbul.
- SOLIS Brian; (2007), “**The Social Media Manifesto: The Past, Present and the Future of Social Media**”, <http://www.briansolis.com/2007/06/future-of-communications-manifesto-for/>, Erişim Tarihi: 20.10.2017.
- SOLIS Brian; (2010), “**The Essential Guide to Social Media**”, <http://www.onecaribbean.org/content/files/essentialGuidetoSocialMedia.pdf>, Erişim Tarihi: 20.10.2017.
- SPUTNIK NEWS; (2014), [https://tr.sputniknews.com/turkish.ruvr.ru/2014_06_02/Arab - bahari-Ukrayna-senaryo/](https://tr.sputniknews.com/turkish.ruvr.ru/2014_06_02/Arab-bahari-Ukrayna-senaryo/) , Erişim Tarihi: 18.04.2018.
- SPUTNIK NEWS; (2017), “**Assange Büyükelçilik Binasındaki 5. Yılımı Doldurdu**”. <https://tr.sputniknews.com/avrupa/201706191028957510-assange-ekvador-buyukelcilik-binasi-5yil/> , Erişim Tarihi: 01.06.2018.
- TEKEK Murat; (2012), “**Arap Baharı ve Nedenleri**”, <http://www.tuicakademi.org/arak-bahari-ve-nedenleri/>, Erişim Tarihi: 18.01.2018.
- TERRA Jose Claudio and ANGELONI Terezinha; (2007), “**Understanding the Difference Between Information Management and Knowledge Management**”,<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.549.9911&rep=rep1&type=pdf>, Erişim Tarihi: 14.03.2018.
- TOFFLER Alvin; (1980), **The Third Wave**. New York, NY: Morrow.
- TUNÇ Aslı; (2010), “**Medya ve Bilgi Kirliliği**”, <http://www.konrad.org.tr/23.%20Journalisten%20tr/245-250.pdf>, Erişim Tarihi:

17.12.2017.

TURAN Cem; (2015), “**Açıklığın Yanılsaması: Dezenformasyon Çağımızın Kitle İmha Silahı mı?**”, <http://ab.org.tr/ab15/bildiri/54.docx>, Erişim Tarihi: 10.12.2017.

TÜRKMENOĞLU Harun; (2014), “Teknoloji ile Sanat İlişkisi ve Bir Dijital Sanat Örneği Olarak Instagram”, **Ulakbilge Dergisi**, Cilt:2,Sayı:4, ss. 87-100.

TWITTER; <https://twitter.com/aarondmiller2/status/754063744477622272>, Erişim Tarihi: 02.07.2018.

TWITTER; <https://twitter.com/benshapiro/status/754085945507352576>, Erişim Tarihi: 02.07.2018.

TWITTER; <https://twitter.com/FactCheckingTR/status/757176162779074560>, Erişim Tarihi: 02.07.2018.

TWITTER; <https://twitter.com/FoxNews/status/754092068402700289>, Erişim Tarihi: 20.07.2018.

TWITTER; <https://twitter.com/foxnews/status/754112160423215104>, Erişim Tarihi: 7.03.2018.

TWITTER; <https://twitter.com/guardian/status/754102521698873348>, Erişim Tarihi: 02.07.2018.

TWITTER; https://twitter.com/Hayder_alKhoei/status/754058221267087360, Erişim Tarihi: 20.07.2018.

TWITTER; <https://twitter.com/ianbremmer/status/754046579091189760>, Erişim Tarihi: 20.07.2018.

TWITTER; <https://twitter.com/julianassange/status/953886939786170368>, Erişim Tarihi: 29.01.2018.

TWITTER; <https://twitter.com/Newsweek/status/754048728936218624>, Erişim Tarihi: 02.07.2018.

TWITTER; <https://twitter.com/nytimesworld/status/755364571389591558>, Erişim Tarihi: 02.07.2018.

TWITTER; <https://twitter.com/realdenaldtrump/status/754063737473101824>, Erişim Tarihi: 29.01.2018.

TWITTER; <https://twitter.com/RichardHaass/status/754063234131525632>, Erişim Tarihi:

- 02.07.2018.
- TWITTER; <https://twitter.com/sputnikint/status/754069707842617348>, Erişim Tarihi: 06.03.2018.
- TWITTER; <https://twitter.com/voxdotcom/status/754132055668035584>, Erişim Tarihi: 07.03.2018.
- ÜNEY Rıdvan; (2016), “**Sosyal Medyanın Faydaları ve Zararları**”, <http://www.hurriyet.com.tr/sosyal-medyanin-faydalari-ve-zararlari-40194571> , Erişim Tarihi: 17.11.2017.
- ÜNVEREN Burak; (2017), “**Türkiye’de Yalan Haberle Mücadele**”, <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyede-yalan-haberle-m%C3%BCcadele/a-37196518>, Erişim Tarihi: 01.06.2018.
- VİKİPEDİ; (2017a), <http://tr.wikipedia.org/wiki/Vikipedi>, Erişim Tarihi: 3.12.2017.
- VİKİPEDİ; (2017b), <http://tr.wikipedia.org/wiki/Vikipedist>, Erişim Tarihi: 3.12.2017.
- VİKİPEDİ; (2017c), http://s23.org/wikistats/wikipedias_html.php, Erişim Tarihi: 3.12.2017.
- VİKİPEDİ; (2017d), <http://tr.wikipedia.org/wiki/Vikipedi:Devriye#Devriyeler>, Erişim Tarihi: 3.12.2017.
- VOX NEWS; (2016), “**Turkey’s Coup, Explained in under 500 Words**”, <https://www.vox.com/2016/7/15/12204172/turkey-coup-erdogan-military>, Erişim Tarihi: 07.03.2018.
- WATERS John K.; (2010), **The Everything Guide to Social Media: All You Need to Know About Participating in Today’s Most Popular Online Communities**, Adams Media, USA.
- WE ARE SOCIAL; (2018), “**Digital in 2018 Global Overview**” <https://wearesocial.com/uk/blog/2018/01/global-digital-report-2018>, Erişim Tarihi: 10.02.2018.
- WEINBERG T.; (2009), **The New Community Rules; Marketing on the Social Web**, First Edition, O’Reilly, Canada.
- WIKİPEDİA; (2018), https://tr.wikipedia.org/wiki/Türkiye-IŞİD_çatışması#cite_note-15, Erişim Tarihi:10.02.2018.

- YANIK Medaim; (2016), “**15 Temmuz Sürecinde Psikolojimiz Hem İyileşti Hem Kötüleşti**”, <http://www.star.com.tr/yazar/15-temmuz-surecinde-psikolojimiz-hem-iyilesti-hem-kotulesti-yazi-1131507/>, Erişim Tarihi: 10.05.2018.
- YAYLAGÜL Levent; (2010), **Kitle İletişim Kuramları: Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar**, 3. Baskı, Dipnot Yayınları, Ankara.
- YENİÇIKTI Nagihan Tufan; (2016), “Halkla İlişkiler Aracı Olarak Instagram: Sosyal Medya Kullanan 50 Şirket Üzerine Bir Araştırma”, **Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Cilt:9,Sayı:2, ss. 92-115.
- YILMAZ Malik; (2009), “Enformasyon ve Bilgi Kavramları Bağlamında Enformasyon Yönetimi ve Bilgi Yönetimi”, **Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi**, Cilt:49,Sayı:1, ss. 95-118.
- YOUTUBE; https://www.youtube.com/watch?v=y9u_d3olvJc, Erişim Tarihi: 03.07.2018.
- YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI; (2016), “**15 Temmuz’da Türkiye’de Yaşanan Darbe Girişimi Hakkında Basın Açıklaması**”, <https://www.ytb.gov.tr/haberler/15-temmuzda-turkiyede-yasanan-darbe-girisimi-hakkinda-basin-aciklamasi>, Erişim Tarihi: 10.01.2018.
- YÜKSEL Hakan; (2014), “İnternet Gazeteciliğinde Bilgi Kirliliği Sorunu”, **Atatürk İletişim Dergisi**, Sayı: 6, ss.125-138.
- ZARELLA D.; (2010), **The Social Media Marketing Book**, Sebastopol, O'Reilly, Canada.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : İbrahim ÇATALDAŞ

Doğum Yeri ve Tarihi : Mersin, 10.08.1989

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Çağ Üniversitesi, İİBF, Halkla İlişkiler

Çağ Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler

Anadolu Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Kamu Yönetimi

Lefke Avrupa Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Hukuk

Yüksek Lisans Öğrenimi : Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetler :

TAŞDELEN Birgül ve ÇATALDAŞ İbrahim; (2017),
“Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya ve Mahremiyete
Yönelik Görüşleri: Lefke Avrupa Üniversitesi Örneği”,
**Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik
Dergisi**, Cilt:5,Sayı:2, ss. 826-844.

İş Deneyimi

Stajlar : Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

Turkcell Kurumsal A.Ş.

Projeler :

Çalıştığı Kurumlar : 2016-....., Mersin Üniversitesi, İletişim Fakültesi,

Reklamcılık ve Halkla ilişkiler Bölümü

(Araştırma Görevlisi)

İletişim

E-posta : ibrahimcataldas@hotmail.com

Tarih :